

ИСТОРИЧАР МОМЧИЛО ДИКЛИЋ

Црква у Хрвата је обавила задатак, више немају кога да покатоличавају!

СЛИКАРКА МИРА МАОДУШ

„Велики свијет” тек треба да упозна српску културу!

12. НАСТУП РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НА МЕЂУНАРОДНОМ САЈМУ КЊИГА У БЕОГРАДУ

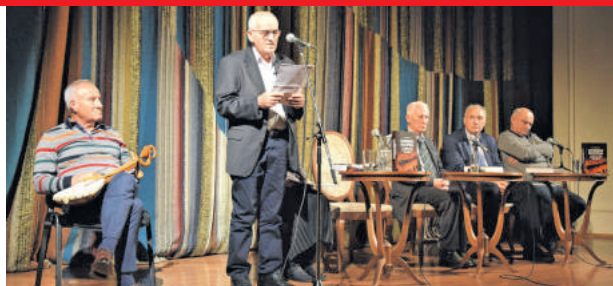
АТЛАС ЗЛОЧИНА НАД СРБИМА

Пописом српских жртава (35.042) смањен простор за манипулације као у Јасеновцу

СКРИВЕНА ИСТОРИЈА ПРОМОЦИЈА КЊИГЕ СРЕТЕНА ЈАКОВЉЕВИЋА У РУСКОМ ДОМУ

Бећковић: Битка на Неретви је постала митска на основу Ћиласове досјетке!

АКАДЕМИЈА ПОСВЕЋЕНА ЈОВАНУ Р. ДЕРЕТИЋУ

Кроз историју књижевности сачувао српско јединство

ЗАЈЕДНИЧКА ИНИЦИЈАТИВА ВИШЕ ЗАВИЧАЈНИХ УДРУЖЕЊА СРБА ИЗ СЛАВОНИЈЕ

Желимо да свака општина у Србији има улицу посвећену жртвама Јасеновца

СЛОБОДАН СТАВ: РАДЕ ЦРНОГОРАЦ

Сајамски плодови истинољубивости

Потоњих деценија, српска култура је дрво националног живота које ријетко рађа. Кад забехара знањем, трудом и талентима, рађа ријетке и драгоцјене плодове. Култура нам предаје слатке плодове индивидуалног талента, који живот чине смисленијим и подношљивијим. Даје нам и оне друге – често горке и тешко разумљиве, плодове научног рада, попут, рецимо, префутаних и заборављених, страшнох, али љековитих, истина о српском страдању.

На 65. Међународном београдском сајму књига могли смо видјети многе плодове наше културе. Велики издавачки подухвати, неријетко неисплативи са финансијске тачке гледишта, оставе велики траг у нашој култури. Они служе на част издавачким кућама, које посвећено и истрајно издвајају важне и изузетне књиге. Међутим, многи научно-истраживачки пројекти, као и њихова доступност јавности, зависе од институционалне, државне подршке. У мноштву издавачких кућа (од шароликих и искључиво профитерских, до оних других, које препознајемо по великим едисијама), и различитих наслова (од аматерских радова о „сензационалним историјским открићима“ и духовне пошасте зване популарна психологија, до слабо запажених научних дјела вриједних и посвећених истраживача), посебно интересовање међу национално свјесним људима са обе стране Дрине заузела су издања Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица Републике Српске.

Међу њиховим обимним и обухватним издањима, представљен је *Атлас злочина над Србима током Одбрамбено-отаџбинског рата 1992*. Ова капитална књига садржи 1.300 страница на којима је описано 76 страстишта српског народа и обрађено више од 2.000 цивилних и војних жртава. *Атлас* је илустрован огромним бројем фотографија са страстишта, а странице ове велике књиге чувају и ликове већине жртава. Свако страстиште у *Атласу* је територијално одређено, хронолошки позиционирано и поткријељено материјалним доказима као чиста и непорецива чињеница, којој нијесу пришиване никакве субјективне оцјене. Појава такве књиге, по многим мишљењима (укључујући и наше), може и мора послужити истраживачима, издавачима и самом Београдском сајму. Истраживачима мора послужити као узорни примјер вриједности упорног научног рада који стиче националну пажњу и значај.

Издавачима мора послужити као сигурна опомена да је чврст темељ само оним издавачким кућама које су – нарочито у временима дубоке смутње – објављивале капитална издања. Београдском сајму књига, као културном догађају године у Срба, ова и овакве књиге, морају служити на част.

Кроз шаренило наказних наслова и издавача који сајам књига покушавају претворити у вашар наше културне пропасти, можемо открити важне књиге, које нас чекају, као плодови истинољубивости. И можемо открити њихове ауторе, који трепере, као јасике и као живот, на вјетрометини лажи и кича. Због таквих књига и њихових аутора, национално свјесни београдски Срби, на ову манифестацију под великом сивом куполом, долазе пуни ведрине, наде и одговорности, како и ваља – са својом дјецом.

У МАТИЦИ СРПСКОЈ ОДРЖАНА КОНФЕРЕНЦИЈА СРБИЈА И СРБИ У РЕГИОНУ

Како сачувати српски језик и културу у региону?

У Матици српској у Новом Саду 24. октобра одржана је Конференција *Србија и Срби у региону* на којој се говорило о очувању језичке и културне традиције.

Након састанка са предсједником Републике Србије представници организација институција Срба у регионалним земљама и на новосадској конференцији исказали су захвалност Србији на константној подршци, за коју се надају да ће бити још снажнија, јер се српски народ у региону и даље бори са бројним проблемима.

Генерални секретар Савеза културно-умјетничких друштава Републике Српске Немања Кнежевић је истакао да су сви учесници имали прилику да са предсједником Вучићем отворено поразговарају и предложе конкретне пројекте које би могла да помогне Република Србија.

Предсједник Савеза Срба Словеније Владимир Кокановић је истакао да

се наши сународници и даље боре за свој статус.

– Познато је да је Словенија једина држава у региону која Србима није дала статус националне мањине, а прва је земља Западног Балкана која се учланила у ЕУ и која инсистира на рјешавању питања мањина – рекао је Кокановић.

Предсједник Српског националног савјета Црне Горе Момчило Вуксановић је рекао да је у овој држави и даље ситуација веома сложена.

– Српске организације су у потпуности искључене из фондација које обезбјеђују средства за очување идентитета и да није било помоћи Републике Србије, све би стало, јер смо већ 5 година искључени из тих донација, заједно са нашим медијима, телевизијом, радијом, часописом – рекао је Вуксановић.

Састанку са предсједником Србије и конференцији која се одржала у Матици српској у Новом Саду, присуствова-

ло је више од 30 представника српских институција и организација у региону. Предсједник Матице Српске Драган Станић је рекао да је природно да се овакав скуп одржи управо у Матици српској, која се од свог оснивања бави питањима идентитета.

Директор Фонда за избјегла и расељена лица Душко Ђутило је истакао да је у претходне двије године из покрајинског буџета издвојено 150 милиона динара за разне програме и пројекте који се односе на унапређење сарадње и на помоћ организацијама и институцијама, од Словеније, Хрватске, БиХ, Мађарске, Румуније, Северне Македоније и Црне Горе.

Из Фонда су оцијенили да је значај одржавања ове конференције и у томе што ће приликом креирања буџета за 2023. годину, програми Срба у региону бити модификовани и унапријеђени, како би се задовољиле потребе српског народа у свим земљама региона. **PSK**

ВУЧИЋ: СРБИЈА БРИНЕ О СВОМ НАРОДУ

У разговору са Србима из Републике Словеније, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске, Републике Северне Македоније, Мађарске, Републике Хрватске, Румуније и Црне Горе, предсједник Вучић је нагласио да је витални интерес наше земље брига о свом народу гдје год се он налазио, као и очување српског језика и ћириличног писма.

– Наставићемо да радимо на унапређењу сарадње и додатној подршци Србима у региону, као и на јачању међусобних веза – рекао је предсједник Вучић захваливши присутнима на очувању националног и културног идентитета српског народа у региону. Предсједник Вучић је истакао да су добри односи у региону, као и очување мира и стабилности, од изузетног значаја, посебно у овим изазовним временима.

ПАТРИЈАРХ ПОРФИРИЈЕ: ИДЕНТИТЕТ ИЗНАД СВЕГА

Патријарх српски Порфирије је поздравио учеснике конференције и истакао значај интеграције идентитета који је нераскидиво везан за Српску православну цркву.

– Потребна је нама и народу у цјелини, гдје год да живимо, и јака економија, и да имамо ваљане одбрамбене системе, и да имамо све друге квалитете који су неопходни за један уређен социјални, економски и политички живот. Али, ако имамо све то, а нисмо укоријењени у свом идентитету и – да будем прецизнији и конкретнији – ако нисмо укоријењени у својој православној вјери, ако нисмо окупљени око своје Православне цркве, све ово претходно, ма колико било значајно и имало своју снагу и показивало некакве резултате у неком датом тренутку, ипак је засигурно краткога даха. А тамо гдје има живе вјере, тамо гдје је присутна Црква, и када нема овог првог, ми јесмо, постојимо и сигурно ћемо имати трајање докле год будемо то што јесмо и докле Господ буде хтио.

ОДРЖАНА ДРУГА СЈЕДНИЦА ОДБОРА ЗА ДИЈАСПОРУ И СРБЕ У РЕГИОНУ

О ПРАВИМА СРБА У ВУКОВАРУ НАКОН ПОПИСА СТАНОВНИШТВА У ХРВАТСКОЈ

На сједници Одбора за дијаспору и Србе у региону одржане 17. октобра, чланови Одбора разговарали су о положају српске заједнице у Републици Хрватској са посебним освртом на резултате пописа становништва у Вуковару.

Сједници су присуствовали и говорили Дејан Дракулић, предсједник Заједничког вијећа Општине Вуковар, Срђан Колар, замјеник градоначелника Вуковара и епископ осечкопољски и барањски Херувим. Сједници су присуствовали и из Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Арно Гујон, директор Управе, Никола Милатовић Поповић, в.д. помоћника директора и Олга Милојевић, в.д. помоћника директора.

Такође, говорили су и Ду-

» Арно Гујон: Срби сведени на ниво статистичке грешке

шко Ђутило, директор Фонда за избјегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону АП Војводина и Са-

во Штрбац, предсједник Документационо-информационог центра *Веритас*. Чланови Одбора и гости

разговарали су о попису становништва у Хрватској из 2021. године, према ком је број Срба у последњих десет година пао са 4,36 одсто на 3,2 одсто. Указали су на проблеме са којим су се суочавали Срби у Хрватској, услјед којих је дошло до константног исељавања Срба и избјегавања да се изјасне као Срби.

Сједници је предсједавала предсједница Одбора Милица Бурђевић Стаменковски, а присуствовали су и замјеник предсједника Одбора Милицмир Вујадиновић и чланови и замјеници чланова Одбора: Сања Лакић, Миодрог Линта, Душан Марић, Родољуб Станимировић, Александра Чотрић, Радован Тврдишић, Никола Бокан, Јелена Милошевић, Душан Радосављевић, мр Иван Костић и Сања Јефић Бранковић.

СРПСКО КОЛО

Оснивач и издавач: **Савез Срба из региона**
Главни и одговорни уредник: **Трифко Ђоровић**
Лектор: **Драгана Бокун**

Веб администратор: **Милисав Шапић**
Редакција: **Драгана Бокун, Жељко Ђекић, Драгана Шиповац и Весна Пешић**

Сарадници: **Боро Ркман (Хрватска), Драган Башовић,**

Ратко Бубало (правни савјети), Шпиро Лазиница (правни савјети), Наташа Дробац, (правни савјети)

Адреса: **Отона Жупанчића 14, Нови Београд**

Дописништво: **Булевар ослобођења 26, Нови Сад**

Мејл: **srpskokolo@ssr.org.rs**

Телефон: **011/2270701**

Сајт: **www.ssr.org.rs**

Тираж: **5.000 примјерака**

Дизајн и прелом: **Студио Хум, Барајево**

Штампа: **Штампарница Борба а. д., Београд**

ISSN 2466-3476

Израду овог броја Српског кола помогли су: Кабинет Предсједнице Републике Српске, Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, општина Кладово и општина Мионица

НАКОН ВИШЕ ОД ЧЕТВРТ ВИЈЕКА ЈОШ СЕ ЧЕКА ЗВАНИЧНА ПРОЦЈЕНА

Евиденција о имовини прогнаних Срба из Хрватске

ПИШЕ: МИЛОЈКО БУДИМИР

Вриједност евидентиране приватне имовине остале из Срба избјеглих из Хрватске се према званичним подацима процјенује на 30 милијарди евра, али званичних података нема јер Београд није извршио процјену на основу евиденције коју је оба-вио још 1996. године.

Попис имовине избјеглих Срба је у Србији организовао ондашње Одјељење Савезног министарства правде СРЈ за сукцесију, одштампани су формулари, а избјеглице из Хрватске али и остале, у њих су уписале податке о имовини. Формулари су послје оснивања Државне заједнице СЦГ, а затим и њеног распада, завршили у Министарству финансија Србије – Одјељењу за заштиту правних лица у иностранству и алиментацију, а да нико није обрадио и начинио процјену вриједности имовине избјеглих Срба. Та евиденција, у којој се према нашем сазнању налази око 76.000 захтјева приватних лица као и фирми, не ажурира се, што значи да се не уносе подаци о враћеној имовини, па је у Србији тешко добити званичну информацију о томе да ли се избјеглим Србима враћа било шта од њихове имовине.

Незваничну процјену о 30 милијарди евра вриједној имовини Срба из Хрватске дао је бивши премијер Републике Српске Крајине Борислав Микелић, а она је израчуната на основу података Комитета за расељена лица, као и на основу евиденције Савезног министарства правде. Том евидентирању приступио је далеко мањи број од очекиваног, у првом реду јер су се плашили да њихова приватна имовина не уђе у склоп међудржавних тражења имовине Хрватске и Југославије, односно сукцесије. Али, и поред тога, досад евидентирана приватна имовина довољно говори што су све избјегли и прогнани Срби оставили иза себе, када су деvedесетих година прогнани са својих вјековних огњишта.

Износимо само дио евидентиране приватне имовине коју избјегли и прогнани Срби потражују од Хрватске. Срби су у Хрватској до рата имали: око 600.000 хектара земљишта од којег 320.000 хектара најплодније земље и

око 120.000 хектара под шумом, виноградама и воћњацима.

У власништву Срба било је око 18 милиона метара квадратних грађевинског простора, од чега 14 милиона квадратних метара стамбеног и 4 милиона квадратних метара пословног простора.

Када је у питању покретна имовина, Срби су на примјер, остали без око 400.000 пољопривредних машина, 64.000 моторних возила, око 440.000 опремљених спаваћих и дневних соба, кухиња и трпезарија, као и 760.000 различитих кућних апарата и техничких уређаја. Срби су остали и без око 980.000 грла крупне стоке, око 18 милиона чоко-та винове лозе, осам милиона стабала воћака и око 120.000 кошница пчела.

Остали су без око 1.550.000 различитих умјетничких слика и других предмета и око 980.000 грама злата, а имали су и око 24.000 бунара и цистерни површине око 960.000 кубних метара.

Приликом евидентирања имовине је пријављено 180 милиона тадашњих њемачких марака и 3,5 милијарди динара у хрватским пословним банкама и 600 милиона динара у хартијама од вриједности. Као недовршене инвестиције пријављено је око 800 милиона њемачких марака док су залихе трговачких роба, житарица, алкохолних пића пријављене у износу 16,5 милијарди динара.

Када се овим подацима придода и уложено у путну и другу инфраструктуру путем самодоприноса, изузимање Срба из прихода од приватизације, као и

неисплаћене пензије за најмање 40.000 српских пензионера, са сигурношћу је процијењено да вриједност имовине износи 30 милијарди евра. Овдје нису укључени подаци о грађанима Србије, њих око 25.000, који су имали приватне куће и викендице и другу имовину. Евидентирано је тек око 12.500 грађана Србије.

Према подацима из разних извора, у Хрватској је уништено или девастирано око 40.000 кућа Срба и то у такозваном сектору Југ (Лика и Далмација) око 20.000 кућа и скоро исто толико домаћинских објеката. Српске куће уништване су и изван подручја ратних дејстава, али о томе нема прецизне евиденције. У Хрватској су, такође, уништена 182 задружна дома, 56 амбуланти, 78 црква, 29 музеја, 181 гробље, 325 трговина, 113 водовода, 167 споменика, 311 угоститељских објеката, 410 занатских радњи, 118 складишта, као и сва нисконапонска електро мрежа.

Ови проблеми око имовине били би углавном позитивно ријешени да је Хрватска испоштовала преузете обавезе из Бечког споразума о сукцесији. Зато очекујемо да ће Апел послат парламентарцима Скупштине Савјета Европе од петнаестак удружења правника, професора права, адвокатских канцеларија и оштећених предузећа, у ком сугеришу да Загреб потпише споразум са оштећенима наићи на разумијевање и да ће учињена неправда бити исправљена и наислно одузета имовина коначно враћена правим власницима.

Трибина посвећена теми уписа имовине и имовинским правима Срба у Федерацији БиХ

У организацији Удружења Српски крајеви и у сарадњи са Одбором за заштиту права Срба у Федерацији БиХ, у Новом Саду је одржана прва трибина посвећена теми уписа имовине и имовинским правима Срба у Федерацији БиХ.

Трибине у Републици Србији су намијењене директно заинтересованим корисницима бесплатне правне помоћи у области заштите имовинских и стварних права и одржавају се под подршком Фонда за избјегла, расељена лица и сарадњу са Србима у региону, а уз сарадњу са Комесаријатом за избјеглице и миграције Републике Србије и Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова.

На трибини су говорили Милимир Вујадиновић, народни посланик, замјеник председника Одбора за дијаспору и Србе у региону Народне скупштине Републике Србије, Душко Ђутило, директор Фонда за избјегла и расељена лица и сарадњу са Србима у региону АП Војводине, Николина Милатовић Поповић, в.д. помоћника директора Упра-

ве за сарадњу са Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије, Бојана Шпикић из Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије, Ђорђе Радановић, председник Одбора за заштиту права Срба из Федерације БиХ и координатор рада канцеларија испред Владе Републике Српске, Славиша Рујевић, председник Удружења Српски крајеви.

Одржавање јавних трибина представља дио двогодишњег заједничког дјеловања институција Републике Ср-

бије и Републике Српске на плану подизања видљивости значаја заштите имовинских права и са њима повезаних стварних права Срба поријеклом из ФБиХ који се данас налазе у Републици Србији, али и широм свијета у расијању.

Бесплатна правна помоћ остварује се путем шест канцеларија при РУГИПП Републике Српске и двије канцеларије у Републици Србији и то у Београду Гаврила Принципа бр. 16 и у Новом Саду Војвођанских бригада бр. 17

ХУМАНИТАРНИ ЦЕНТАР
ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ И ТОЛЕРАНЦИЈУ
Војвођанских бригада 17, Нови Сад
телефон: 021/ 528 132, 021/ 520 030
мејл: office@hicit.rs; hicitns@gmail.com;
сајт: www.hicit.rs

КОЈЕ ПОГОДНОСТИ ЗА ХРВАТСКЕ ПЕНЗИОНЕРЕ ДОНОСИ ИЗМИЈЕЊЕНИ ЗАКОН О МИРОВИНСКОМ ОСИГУРАЊУ?

• Више пензионера из Хрватске, који су корисници старосних, пријевремених старосних или инвалидских пензија/мировина, који су навршили 65 година живота, чији су брачни партнери умрли, а прије смрти су испунили законске услове за признавање права на хрватску пензију/мировину, или су ту пензију остварили прије њихове смрти, који сада имају боравиште или пребивалиште у Србији, обратили су се нашој хуманитарно-правној организацији са питањима које конкретне погодности, за њих, доносе најновије измјене Закона о мировинском осигурању, које ступају на снагу 1. 1. 2023. године?

Најновије измјене Закона о мировинском осигурању, за особе који су корисници старосних, пријевремених старосних или инвалидских пензија из Републике Хрватске, који су навршили 65 година живота, чији су брачни партнери умрли, а прије смрти су испунили законске услове за признавање права на хрватску пензију или су ту пензију остварили прије њихове смрти, који сада имају боравиште или пребивалиште у Републици Србији, имају право, по тим измјенама Закона о мировинском осигурању, који ступа на снагу 1. 1. 2023. године, да уз своју властиту пензију затраже да им се исплаћује и дио породичне пензије који им припада иза смрти њихових брачних партнера, до износа од 27% од висине породичне пензије која би им припадала иза смрти њихових брачних партнера.

У даљем одговору наводимо неколико примјера о томе колики износ породичне пензије припада хрватском пензионеру, уз његову властиту пензију:

1. Ако је покојни осигураник имао властиту пензију у висини од 1.000 куна, један корисник породичне пензије, остварује право на породичну пензију у износу од 770 куна (77% од основице), па би му припало право на додаток, уз његову старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, у износу од 208 куна (27% од те основице). С обзиром да је тај износ нижи од загарантованог законског износа, који је тренутно око 260 куна, том осигуранику би припао тај износ од око 260 куна, умјесто 208 куна, уз износ његове пензије;
2. Ако је покојни осигураник имао пензију у износу од 2.000 куна, један корисник породичне пензије, остварује право на породичну пензију у износу од 1.540 куна (77% од основице), па би му припало право на додаток, уз његову старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, у износу од 416 куна.
3. Ако је покојни осигураник имао пензију у износу од 3.000 куна, један корисник породичне пензије, остварује право на породичну пензију у износу од 2.310 куна (77% од основице), па би му припало право на додаток, уз његову старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, у износу од 524 куна.
4. Ако је покојни осигураник имао пензију у износу од 4.000 куна, један корисник породичне пензије, остварује право на породичну пензију у износу од 3.080 куна (77% од основице), па би му припало право на додаток, уз његову старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, у износу од 832 куна.
5. Ако је покојни осигураник имао пензију у износу од 5.000 куна, један корисник породичне пензије, остварује право на породичну пензију у износу од 3.850 куна (77% од основице), па би му припало право на додаток, уз његову старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, у износу од 1.030 куна.

Напомена:

1. Додатак породичне пензије ни у ком случају не може износити више од 50% висине припадајуће породичне пензије;
2. Право на додаток породичне пензије, уз старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, може остварити само особа која је навршила 65 година живота;
3. Право на додаток породичне пензије, уз властиту старосну, пријевремену старосну или инвалидску пензију, не може прећи укупан износ пензионских примања од 80 актуелних вриједности пензије (око 6.000 куна – тренутно).

ШПИРО ЛАЗИНИЦА

ПРАВНИ САВЈЕТНИК „ХЦИТ“-А НОВИ САД

• Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију (ХЦИТ) пружа бесплатну правну помоћ избјеглицама у Новом Саду, Војвођанских бригада 17, сваке сриједом од 9 до 15 сати.
• ХЦИТ, поред осталог, прибавља и документе за избјеглице из БиХ и Хрватске

163.616

ПОСЈЕТИЛАЦА

854

ИНДИРЕКТНИХ ИЗЛАГАЧА

416

ДИРЕКТНИХ ИЗЛАГАЧА

525

ПРОГРАМА

1.200

НОВИНАРА

ЧЕДОМИР ВИШЊИЋ – СКПД ПРОСВЈЕТА ЗАГРЕБ

Да би објаснио август '95 морао сам изучавати настанак прве Југославије

На штанду Српског културног друштва *Просвјета* из Загреба срели смо се са историчарем и писцем Чедомиром Вишњићем који није крио задовољство што је након периода короне оживио Сајам књига.

– Овај сајам је потреба, свих, а нарочито мањих издавача, као и Срба из околних крајева. Сајам је мјесто контакта и сусрета са матичном културом преко књиге који је још увијек носиви медиј. Унатоц филму, унатоц камери, унатоц телевизији, унатоц радију и свему осталом, ово је најквалитетнији контакт.

Вишњић је истакао да Издавачка кућа *Просвјета* има врло јасно профилисану читалачку публику.

– Код нас нико неће тражити европске класике, зато смо фокусирани на наслове који се везују за Србе поријеклом из Хрватске или Србе Пречане у ширем смислу. Од књига које бих истакао, а које су привукле пажњу читалаца је роман *Привржени* аутора Драга Кекановића који је добитник награде *Београдски победник*, као и књиге Мирка Демића, једног изванредног сјећања на дјетињство на Банији. Истакао бих књигу Ерика Ротенберга, познатог америчког историчара, који је својевремено објавио историју Војне крајине, заправо јединог релевантног дјела на ту тему у западној историографији. Ми смо напакон превели ту књигу и објавили је овдје – рекао је Вишњић.

Он је посебно апострофирао двије књиге.

– Занимљива је књига Андрије Вујиновића о музеју Срба у Хрватској. Ријеч је о једној заборављеној потиснутој институцији чији материјални трагови и данас постоје у Загребу и које би свакако требало обновити. Изашло је ново издање *Срби златне долине* познатог историчара Ђорђа Станковића. То је студија о Србима Пожешке котлине.

Чедомир Вишњић је на овогодишњем сајму представио и своју нову књигу *Двадесете* која говори о настанку прве Југославије као заједничке државе.

Вишњић је рекао да је у намјери да објасни због чега се десио август 1995. године истраживао најприје Други свјетски рат, потом 1972. годину, а сад је отишао у период од прије сто година и стварање прве заједничке државе Срба и Хрвата.

– Покушавао сам објаснити хрватско-српске односе на темељу грађе која стоји неискориштена у хрватском државном архиву. То је био мукотрпан рад, јер је ту јако пуно грађе коју није било једноставно преточити у питање текст који публика може конзумирати. Књига обухвата период од 1918–1923. Требала би имати и свој наставак, али не знам кад ћу имати снаге да довршим тај рукопис – рекао је Вишњић најављујући да ће ускоро бити одржана и велика београдска промоција овог капиталног дјела

ПРЕСТАВЉЕНА МОНОГРАФИЈА САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА БАЊАЛУЧКЕ ЕПАРХИЈЕ

Архив Републике Српске представио је монографију *Сакрална архитектура бањалучке Епархије на њеном садашњем простору од Миланског едикта до краја средњег вијека* аутора Славољуба Лукића, Бојана Вујиновића и Марка Јанковића. Мастер археологије Бојан Вујиновић рекао је *Срби* да је књига писана како би се потврдило да је БиХ одувјек имала српски предзнак и да се прича о постојању српског становништва на том простору може испратити од најранијих времена.

– Показујемо да и ми на том простору нисмо „тиква без корјена“. Данас је тај простор организован кроз једну нову политичку ситуацију која се зове Република Српска, унутар БиХ – рекао је Вујиновић.

СВЕЧАНО ОТВОРЕН НАСТУП РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НА САЈМУ КЊИГА У БЕОГРАДУ

Читајмо заједно – ћирилицом

Репрезентативни наступ Републике Српске под мотом *Читајмо заједно – ћирилицом* свечано је отворен на Међународном сајму књига у Београду.

Наступ је отворила министар просвјете и културе Републике Српске Наталија Тривић у присуству министра за европске интеграције и међународну сарадњу Златана Клокића и чланова Академије наука и умјетности Републике Српске и Српске академије наука и умјетности.

Тривићева је истакала да се српски народ током свог постојања борио да сачува своје највеће вриједности – језик и писмо, јер га то чини народом.

– Српска ћирилица је темељ нашег идентитета и зато не смијемо дозволити да се губи. Најплеменитије мисли, најљепша осјећања и најважнији закони написани су ћирилицом – подсјетила је Тривићева.

Она је напоменула да данашње генерације живе у времену дигитализације и у ери нових медија, тако да је њихов начин образовања потпуно другачији од онога који су имали наши преци.

– Важно је схватити да се традиционално и модерно не искључују, већ допуњују. Зато је Министарство просвјете и културе ангажовало студенте завршних година графичког дизајна како би креирали ћирилично писмо у фонтовима који могу да се користе на интернету – нагласила је Тривићева.

Млађен Цицковић, шеф Представништва Р. Српске у Србији на свечаном отварању дванаестог репрезентативног наступа Р. Српске на Међународном београдском сајму књига поздравно је публику и представнике медија.

Цицковић је истакао да је за овогодишњи слоган *Читајмо заједно – ћирилицом* изабран како би се широј јавности скренула пажња да сви заједно морамо да радимо на очувању српског националног идентитета, језика, писма и наше културе, традиције, православне вјере и обичаја.

– Ако се тако сачувамо на овим просторима, сигурно ћемо имати извјесну будућност – поручио је Цицковић.

Радован Локић је изјавио да Србија и Република Српска морају да буду заједно у борби за очување српског језика

» Наталија Тривић

» Млађен Цицковић

и ћирилице, јер је то супстанцијални дио чувања нашег националног идентитета.

– Ићи ћемо и даље заједно као и до сада, јер Министарство културе и информисања Србије континуирано подржава културне дјелатности установа и удружења у Републици Српској и у БиХ у цјелини, а посебно у области језика и писма – рекао је Локић.

У наставку свечаног отварања уследио је панел о српском језику и писму, уз учешће професора Вељка Брборића, Милоша Ковачевића, Александра Милановића и представника министарства културе Српске и Србије Тање Ђаковић и Младена Весковића.

Панелисти су упозорили да је опасност по ћирилицу директна опасност за читав српски народ, јер је ћирилица основа његовог постојања. Такође су истакли да је дигитализација додатно угрозила наше традиционално писмо, пошто је далеко већи избор латиничних фонтова.

– Кроз историју смо свједочи да, кад год је био прогон Срба, прогонила се ћирилица. Када укинете ћирилицу, ви не укидате само српски језик него и српски народ. Укидате народ тиме што сте укинули његову основу, јер оно што повезује нашу културу у осам вијекова и што је заједничко српској култури је управо ћирилица. Апсурдно је кад странцима данас морате да објашњавате од кога је ви то штитите, од кога тражите да је употребљава, јер тражите од оних којима је ћирилица идентитетски критеријум. Тражите од Срба да буду Срби, да ћирилица буде оно по чему се препознајемо – казао је на панелу професор Милош Ковачевић.

Једно од питања на три-

бини било је и да ли смо свјесно важности образовања и читања.

– Наравно да јесмо и морамо бити, јер све оно што је будућност српства, и у Србији и у Републици Српској, налази се у школама. Начин на који поступамо са младима, како их учимо, то је наша будућност. Мислим да је однос државе и школе као однос сјетве и жетве. Нездраво је да наши ђаци не читају Бранка Ђопића, Петра Кочића, Иву Андрића... Данас можете завршити гимназију, а да кажете да их нисте прочитали – упозорио је професор Вељко Брборић, алудирајући на наставне планове у БиХ.

Он је подсјетио да је један од главних задатака школства у образовању кроз српски језик и књижевност „развијање љубави према језику и књижевности и потребе да се он његује и чува“.

Говорећи о улози медија у (не)промовисању ћирилице, професор Александар Милановић скренуо је пажњу да је велики број медија у Србији у страном власништву и да то диктира и њихов однос према ћирилицу.

– Латинични медији су противници ћирилице и воде непрекидну борбу против ње у текстовима, у реакцијама кобајаги „читалаца“, на порталима... Ћирилица се покушава представити као застарјело, сељачко, анахроно, неевропско писмо. У тим медијима ви видите јасну стратегију да се ћирилица обезвриједи а да нам се латиница представи као нешто много модерније, европскије, „градскије“ писмо и да је наш културолошки корак у будућност тај да се одрекнемо застарјеле ћирилице. Али, ћирилица није сељачко, већ модерно европско писмо. Вељко Брборић је рекао да

се од завршетка Берлинског конгреса и 1878. године мало шта промијенило.

– Гледајући тестамент који је написао један од највећих српских добротвора Илија Милосављевић Коларац, оставио је велики новац и написао је да са њим штампају само оне књиге које су написане ћирилицом. Ни 150 година од тестаментa Илије Коларца није се много промијенило.

Брборић је истакао да се у комунистичкој Југославији потпуно маргинализовала ћирилица подсјећајући да је у том периоду свега 1,5% писањих машина било на српском писму. Он је истакао да постоје одређени помаци у последњих десетак година, али и да на укупну слику у великој мјери утичу медији.

– Требало би да се бар медији са националном фреквенцијом приморају да поштују Устав и Закон о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличног писма. Уколико им то не одговара, онда нека националну фреквенцију препусте неком другом. Ако се не може Закон примјенити фином ријечи, онда казном. Ако постоје казне у саобраћају, што не би постојале и у језику – рекао је Брборић и нагласио да се будућност српства налази у школама.

– Нездраво је да наши ученици не читају Бранка Ђопића, Петра Кочића, Иву Андрића... Данас можете да завршите гимназију, а да их нисте прочитали. Између осталог један од задатака школства у образовању уз предмет српски језик и књижевност стоји развијање љубави према језику и књижевности и потребе да се он његује и чува. То је нешто о чему се мора развијати свијест – закључио је Брборић.

РСК

12. НАСТУП РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НА МЕЂУНАРОДНОМ САЈМУ КЊИГА У БЕОГРАДУ

34 ИЗДАВАЧА | 12 ПРОМОЦИЈЕ | 125 НАСЛОВА | 88 КЊИГА | 15 ЗБОРНИКА | 33 ПЈЕСНИКА

КАПИТАЛНА ДЈЕЛА РЕПУБЛИЧКОГ ЦЕНТРА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ РАТА, РАТНИХ ЗЛОЧИНА И ТРАЖЕЊЕ НЕСТАЛИХ ЛИЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Пописом српских жртава (35.042) смањен простор за манипулације као у Јасеновцу

Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица Р. Српске је представио три издања: *Атлас злочина над Србима током одбрамбено-оштакбинској рата (1) 1992. Жртве одбрамбено-оштакбинској рата и Дјеца жртве рата 1991–1995* о чему су говорили историчари Предраг Лозо, Виктор Нужић и Никола Борковић.

Промоције су почеле на штанду представљањем издања Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица Републике Српске *Атлас злочина над Србима током Одбрамбено-оштакбинској рата 1992. Жртве Одбрамбено-оштакбинској рата и Дјеца жртве рата 1991–1995*.

Начелник Одјелјења за истраживање рата Виктор Нужић истакао је да је представљени *Атлас злочина над Србима током Одбрамбено-оштакбинској рата* само први том који ће се наћи пред читаоцима, док ће Центар у наредном периоду публиковати злочине над Србима који су извршени 1993, 1994. и 1995. године.

» Предраг Лозо, Виктор Нужић, Никола Борковић и Ања Вукелић

– *Атлас* садржи 1.300 страница и у њему је обрађено 76 стратишта српског народа током 1992. године, а обрађено је више од 2.000 цивилних и војних жртава ратног злочина. Приказан је велики број експлицитних фотографија јер је то адекватан начин да прикажемо сву страхоту рата, а објављене су фотографије скоро 90 одсто жртава – рекао је Нужић.

Он је навео да је свако стратиште обрађено територијално, али да су пратећи и хронолошки принцип, догађаји описани без субјективних оцјена, све је поткријељено материјалним доказима, за сваку жртву наведен је датум рођења, мјесто страдања.

– Читаоци ће имати прилику да се информишу која војна формација је учествовала у

злочинима над цивилима и заробљеним војницима – рекао је Нужић.

Историчар Предраг Лозо истакао је, говорећи о публикацији *Жртве Одбрамбено-оштакбинској рата* да је Република Српска прва државна творевина код Срба, која је у 20. вијеку институционално пописала своје жртве.

Лозо је навео да су Републике Српске, али и Републике Српске Крајине, истичући да је то пописивање веома важно зато што је тиме смањен простор за манипулације попут оних са Јасеновцем и сличним стратиштима.

Историчар Никола Борковић навео је да су у публикацији *Дјеца жртве рата 1991–1995* обрађене страдале особе животне доби до 18 година, страдале од 1991. до 1995. године, као и дјеца страдала након рата, а као последица ратних дешавања.

Борковић је навео да је у публикацији обрађено 1.418 страдале дјеце, од којих је њих 34 одсто смртно страдало, 30,2 одсто је рањено, а 31 одсто дјеце је било у логорима, заворима или кућним притворима.

ИСТОРИЧАР ПРЕДРАГ ЛОЗО О ОДСУДНОЈ ОДБРАНИ

Митровданске офанзиве као временске одреднице

Промоција књиге *Одсудна одбрана: Митровданске офанзиве на источну Херцеговину 1992. и 1994.* историчара Предрага Лоза је изазвала велико интересовање што је потврдило присуство живих свједока – припадника Невесињске бригаде. За сам садржај књиге њен рецензент историчар проф. др Горан Латинић истакао је да је написан на нивоу докторске дисертације.

Рецензент књиге Горан Латинић, професор на Одсеку за историју на Филозофском факултету у Бањалуци.

– Лозо је седам година радио на књизи у којој су описани догађаји који су пресудно утицали на одбрану Херцеговине и Републике Српске. У првој Митровданској бици Војска Републике Српске је имала 42 погинулих и више од 200 рањених. У другој 28 погинулих, 68 рањених. То говори о жестини борби и о подвигу бораца који су издржали те борбе и одбранили Невесиње, источну Херцеговину и Републику Српску. Књига обилује низом занимљивих података и као рецензент могао сам да констатујем да је то одлично урађено – рекао је Латинић.

Он је изразио задовољство што под његовим менторством Лозо ради мастер рад са темом *Злочини над Србима у Мостару и околини од 1992. до 1995.*

– Дубоко вјерујем да ће свој целокупни рад Лозо крунисати књигом о Херцеговини од првих вишестраничних избора 1990. до Дејтонског споразума 1995.

Аутор Предраг Лозо је истакао да се пишући ову књигу суочио са проблемом недостатка литературе.

– У то вријеме постојала су два или три рада хрватског историчара Јакше Рагуџа, који је писао о акцији *Бура* и правио зборнике докумената и књига Јанка Бобетка која је дјелимично описивала догађаје који су контекстом везани за Митровданске офанзиве. То је прије свега – пад долине Неретве и битка за Подвележје. Без читаваог тог контекста веома је тешко разумјети Митровданске офанзиве и одбрамбено-отацбински рат на подручју Босне и Херцеговине – истакао је Лозо и додао да му је од ве-

лике помоћи била Монографија о Невесињској бригади коју је 2017. године објавио пуковник Зоран Јањић.

СВЈЕСНО ПРЕНОШЕЊЕ РАТНОГ ЖАРИШТА ИЗ ХРВАТСКЕ У БИХ

– На половини писања схватио сам да моја књига не може бити обично историографско дјело, већ мора прерасти и у меморијализацијски пројекат, како за оне који су страдали у Митровданским офанзивама, тако и за свједоке тог догађаја. Схватио сам да књига може да има лични аспект, мада сам као историчар учен да избјегавам сваку врсту субјективитета – рекао је Лозо и додао да је као дјечак био приморан да напусти родни Мостар. Тада су се многи домаћини избјегли из долине Неретве ставили на располагање Војсци Републике Српске.

– Схватио сам да се од субјективитета не може побјећи. Међутим, то није била сметња на методолошком плану, већ подстицај да урадим дјело које ће остати покољењима која долазе – рекао је Лозо и навео да је за њега као аутора посебан изазов био како човјеку који не познаје ратна дешавања у Херцеговини да опише колоспел око Митровданске офанзиве.

– Херцеговина је, поред Посавине, била једно од главних жаришта преноса рата на територију Босне и Херцеговине. Активно присуство хрватске војске је евидентно од самих почетака рата на подручју Херцеговине. У мају и јуну 1992. године долази до губитка Мостара и долине Неретве. То је био период дезорганизације и несналажења које се догодило након повлачења ЈНА са тог простора. Поменута битка за Повележје је заиста на том подручју преокренула рат.

Лозо је истакао да дешавања око Митровдана треба посматрати и у контексту сукоба муслимана и Хрвата у долини Неретве 1993. године.

– У мају и јуну 1993. године почиње рат између муслимана и Хрвата и хтели то признати или не, самим нападањем са српске стране постојала је прећутна подршка муслиманима који сигурно не би могли да се одбране

да су били нападнути са двије стране. Истовремено, свега 60 километара сјеверније, на подручју Коњица изостала су дејства против хрватских јединица. Дакле, Војска Републике Српске је на свим ратиштима помагала слабијем да не би дошло до преваге – рекао је Лозо. Зоран Пурковић, наследио славног Новице Гушића, командант Невесињске бригаде у другој Митровданској офанзиви са историчарем Предрагом Лозом

Он је додао да је за јединице херцеговачког корпуса значајно било учешће у акцији Лукавац '93, што такође треба ставити у контекст бољег разумијевања Митровданских офанзива.

– У историографији би било правилније да се то назива биткама, бојевима или неким другим терминама, али сам се одлучио да их називам офанзивама управо зато што је данас у Херцеговини жив наротив да се нешто десило „прије или после Митровданске офанзиве“.

ЦРКВНО-НАРОДНО ПАМЋЕЊЕ

Лозо је истакао да је генерација која је учествовала у Митровданским офанзивама и одбранила Невесиње, Херцеговину и јужни крак Републике Српске везана за еписку вертикалу Херцеговине која траје још од буна и устанака из турског периода.

– У књизи сам настојао да објасним карактеристике простора Херцеговине које су специфичне и по експедицијама јама деведесетих година. То су биле живе опомене српском народу Херцеговине да не смије да дозволи да се понови 1941. година – рекао је Лозо и додао да су Митровданске офанзиве ушле у црквено-народно памћење.

– Данас имамо икону Светог Димитрија – заштитника Невесиња, имена погинулих бораца су уписана и у старој и у новој спомен-соби, цркви, као и триптих болнице. Њихова имена се помињу на молитвама сваког четвртка када се говори о јунацима одбрамбено-отацбинског рата. Требамо бити поносни што смо живјели у вријеме када је једна генерација дала одлучан одговор о опстанку и останку српске Херцеговине.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

РАТНА СЈЕЋАЊА ДОКТОРА СЛАВКА ЖДРАЛА

Представљена је књига *Борба моја за животе других: сјећања 1992–2020.* ратног хирурга и директора ратне болнице *Касиндо*, у Сарајеву, доктора Славка Ждрала, који је истакао борбу и допринос српских здравствених радника у одбрани Републике Српске и борби за животе.

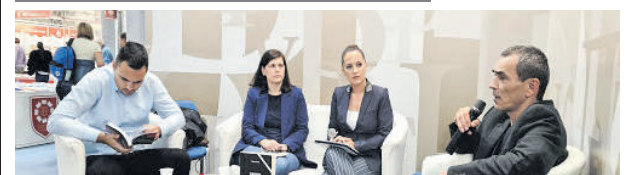
– Нагледао сам се рата, исказао пљених тијела, присутних дјечјих мозгова, последица трзаја људи који су на мојим рукама умирили – прича доктор Ждрале.

Ждрале, који је у рату формирао Општу болницу *Касиндо*, која је прерасла у данашњу модерну болницу под називом *Србија*, рекао је да је у књизи поменуо и појединачно сваког здравственог радника и његов допринос у збрињавању рањеника и повријеђених на сарајевском ратишту.

О књизи је говорио и Драган Калинић, тадашњи ратни министар здравља Републике Српске и Ждралов саборац, који је истакао да је ова књига и документарна и лична прича, али и „наша прича“ која на најбољи начин показује какви су посебни људи живјели у Сарајевско-романијској регији, али и широм Републике Српске.

Калинић је рекао да је на Палама створена Република Српска, а да је доктор Ждрале изабрао да остане и да са својим народом дијели добро и зло, умјесто да оде, као и да је стручну помоћ пружао свима, без обзира на националност и вјеру.

ЗАШТО ЈАСЕНОВАЦ

Спомен-подручје Доња Градина промовисало је своја издања часописа *Топола* 08/22 и књигу *Зашто Јасеновац* Марка Ручнова јединствену у региону, која садржи текстове о злочинима геноцида у НДХ.

Виши кустос-историчар Дејан Мотл рекао је да је Ручнов био професор математике, пјесник, али и историчар, који је радио на откопавању гробница у Јасеновцу, које су се појавиле услед ниског водостаја ријеке Саве.

Он је рекао да је Ручнов у овој књизи објавио биографије више од 3.000 усташких злочинаца, те да је ова књига својерсни приручник који треба да стоји на столу сваког историчара који се бави овом материјом.

Када је ријеч о часопису *Топола*, Тања Тулековић, директор Спомен подручја Доња Градина је рекла да је овај часопис јединствен у региону, јер обрађује усташке злочине геноцида у НДХ са акцентом на логор Јасеновац и Доњу Градину, те да садржи прилоге аутора из Републике Српске, Србије, Мађарске, Аустрија, као и Јад Вашема.

ИСТОРИЧАР ГОРАН ЛАТИНОВИЋ О СТУДЕНТСКОЈ БРИГАДИ ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Најтрагичнија, али и најчаснија страница у историји Универзитета у Бањалуци

Упредстављању значајних књига на овогодишњем 65. Међународном сајму у Београду редакција *Српског кола* је одлучила да посебно представи књигу *Студентска бригада војске Републике Српске*, аутора проф. др Горана Латинића у издању Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

У име издавача историчар Предраг Лозо је истакао да је аутор књиге проф. др Горан Латинић оснивач изучавања предмета Историје Републике Српске на одсеку историје Филозофског факултета на основним и мастер студијама.

– Захваљујући његовој иницијативи многи студенти су почели интезивно да се баве проучавањем историје Републике Српске – рекао је Лозо и додао да су активности који су се дешавале у вријеме друге Митровданске офанзиве значајно утицале на укупно стање ситуације на ратиштима.

– У јесен 1994. године дешавају се кључне промјене на ратиштима широм Босне и Херцеговине. Тада тзв. Армија Босне и Херцеговине прелази у офанзиву на многим подручјима, поготово на западним ратиштима и појединим дијеловима источног фронта. Професор Латинић је као врстан историчар пустио документима да причају, како се данас можемо односити према теми студентске бригаде војске Републике Српске.

Аутор Горан Латинић је истакао да су у краткој историји Студентске бригаде уочљива три периода: 1. формирање Бригаде, мобилизација и обука (од 4. до 18. новембра 1994), 2. извођење борбених дејстава, тј. боравак Бригаде на фронту (од 19. новембра 1994. до 13. јануара 1995.) и 3. повратак Бригаде са фронта, демобилизација и њено расформирање до коначног укидања (од 13. јануара до 25. јуна 1995.).

– Општа војно-политичка ситуација у којој се наша Република Српска током јесени 1994. а која се испољавала у великим непријатељским офанзивама, посебно у зони одговорности Другог крајишког корпуса, гдје је уведено и ратно стање, довела је до мобилизације студената, професора и асистената Универзитета у Бањалуци, оснивања 1. студентске лаке пјешадијске бригаде Првог крајишког корпуса Војске Републике Српске и њеног упућивања на фронт. Студентска бригада основана је 4. новембра 1994. по наређењу генерал-потпуковника Момира Талића, команданта Првог крајишког корпуса, а на основу претходне одлуке о мобилизацији др Радована Караџића, председника Републике Српске, и усменог наређења генерал-пуковника Ратка Младића, команданта Главног штаба Војске Републике Српске. Генерал Младић издао је 5. новембра 1994. наређење да сви студенти са

» НА ИСТОМ ЗАДАТКУ: Горан Латинић и Предраг Лозо

факултета и виших школа буду позвани и упућени у Војску Републике Српске, у циљу формирања јединица од студената војних обвезника, па су се, осим студената Универзитета у Бањалуци, на бранику отаџбине нашли и студенти Универзитета у Сарајеву Републике Српске, премда од њих није била формирана посебна бригада, него су били распоређени у неколико корпуса и јединица, у чијем саставу су могли чинити највише једну чету.

ВИСОК ПОЧЕТНИ МОРАЛ

Латинић је истакао да су услови формирања Студентске бригаде били тешки и да је њено језгро сачињавао 21 професионални и резервни официр и подофицир, који су сакупљени из разних јединица.

– Већина војних обвезника одазвала се на позив у првих неколико дана, тако да је њихов долазак на Раковачке баре и у касарну *Козара* у Бањалуци омогућио да Бригада буде постројена већ 6. новембра 1994, премда су студенти постепено пристизали све до средине мјесеца. Студентска бригада премјештена је у Наставно-допуњени центар на Мањачи 8. новембра 1994, гдје је спроведена деветодневна обука. Иако је Студентска бригада формирана за веома кратко вријеме, њена попуњеност у односу на дату формацију средином новембра 1994. била је изузетна.

Латинић је указао и на проблеме, а то је да је наоружање одступало од следећег пјешадијског наоружања, јер је већина припадника Бригаде била наоружана полуаутоматским пушкама, као и да је током обуке на Мањачи, касније у борбеним дејствима на фронту.

– Студентска бригада имала је 2.104 припадника, само 17% војних обвезника припадало је роду пјешадије, а већина није имала готово никакво ратно искуства, док неки од њих нису били оспособљени чак ни за употребу додијељеног оружја. И поред тога, студенти су исказивали спремност да иду на фронт гдје год је то потребно, премда су чули гласине да је Бригада основана ради потребе одбране Бањалуке. Лоши резултати деветодневне обуке, незадовољавајуће стање борбене готовости и нејединственост нижих јединица као војних колектива, надокнађивао је добар морал припадника Бригаде – рекао је Латинић и навео одређене мањкавости.

– Студентска бригада имала је свега око 40 официра, професионалних и резервних. Међу 36 мобилисаних професора и асистената, било је 15 резервних официра. Студенти су изражавали задовољство што су у Бригаду мобилисани и њихови професори, без обзира на скромно војно знање и искуство. Стално присуство родитеља, родбине и пријатеља мобилисаних студената, како током обуке, тако и током борбених дејстава, ради достављања пакета са храном и другим потрепштинама, једна је од карактеристика постојања Студентске бригаде – рекао је Латинић који се посебно осврнуо на учешће Студентске бригаде на купрешком ратишту.

ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ НА БИХАЊКОМ РАТИШТУ

– Бригада је 19. новембра 1994. упућена на бихањко ратиште, како би учествовала у текућој противофанзиве Војске Републике Српске против тзв. Армије Републике Босне и Херцеговине. Одмах по доласку у зону борбених дејстава, Бригада је имала ватрено „крштење“. Студентска бригада је успјела да помјери линију фронта напријед и да дође на улаз у Бихаћ, да би током читавог децембра 1994. организовала одбрану, везала непријатеља за себе и тако стварала услове другим српским јединицама да продуже започети противнапад – рекао је Латинић.

Он је додао да је услјед притиска западних сила и хрватске офанзиве на Гламоч и Грахово, на бихањком ратишту дошло до споразума о прекиду ватре 23. децембра 1994. и одустајања од ослобађања Бихаћа.

ВЕЛИКЕ ЖРТВЕ

– Студентска бригада добила је 24. децембра 1994. наређење да буде упућена према Гламочу, али до тога није дошло, услјед одлуке о демобилизацији студената, професора и асистената, коју је дан раније донио Радован Караџић, председник Републике Српске, а коју је Главни штаб Војске Републике Српске потврдио 30. децембра 1994 – рекао је Латинић, који је сумирао и високу цијену ангажовања ове бригаде.

– Деветорица студената су погинула, двојица заробљена и 53 рањена, од којих је 11 извршило саморањавање. Наставно-научно особље није имало губитке. Ипак, с обзиром на састав, обученост

и наоружаност, Бригада није била спремна за озбиљније задатке, осим за пасивну одбрану. Разлози за то били су скромна обученост и неискључиво старјешинског кадра, тј. командира одјељења, водова и чета. Постепени пад мотивисаности за борбу и све израженији захтјеви за одсуством доводили су до расхода у јединицама Бригаде, што је угрожавало стање њене борбене готовости. Петина припадника Бригаде није била заинтересована за борбу, а исто толико их је користило стимулативна средства (алкохолна пића и марихуану). Главнина Студентске бригаде враћена је са бихањког ратишта 12. и 13. јануара 1995, с тим да је један батаљон седам дана провео и на крупском ратишту. Демобилизација је извршена углавном до краја јануара исте године, с тим да су демобилисани само они студенти који су стекли услове за наставак студија.

ЗАШТО НЕМА СПОМЕН ЦРКВЕ

Током излагања Латинић је истакао да је током одбрамбено-отаџбинског рата живот изгубило укупно 88 студената бањалучког Универзитета и један асистент.

– У разговору са родитељима страдалих дошло се на идеју да се у оквиру Универзитета подигне спомен капела у њихову част. Нажалост, од 18 чланова Универзитета, свега седам је подржало ову иницијативу, а као компромис нудиле су се умјетничке инсталације. Било како било, до рјешења није дошло.

Овај податак навео нас је на закључак да у Републици Српској постоје велике разлике у размишљањима. Наиме, Универзитет у Источном Сарајеву има велелепни храм, а као крсну славу прославља Свете Ђирила и Методија, док је у Бањалуци градња спомен-капеле страдалим студентима и увођење крсне славе и даље табу тема. Надамо се не задуго.

Латинић је навео да је око четвртине студената војних обвезника напустило Универзитет у Бањалуци и студије је наставио на универзитетима у Савезној Републици Југославији.

– Генерал-пуковник Ратко Младић, командант Главног штаба Војске Републике Српске, наредио је 17. маја 1995. расформирање Студентске бригаде, што је постепено остварено до 25. јуна исте године, чиме је Бригада и формално престала да постоји. Студенти у Републици Српској поново су мобилисани почетком августа 1995, али тада су упућени у своје матичне јединице – рекао је Латинић који је закључио да не би било претјерано рећи да Студентска бригада Војске Републике Српске представља једну од најтрагичнијих, али и најчаснијих страница у историји Универзитета у Бањалуци.

Т. ЂОРОВИЋ

МОНОГРАФИЈА 30 ГОДИНА УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Универзитет у Источном Сарајеву представио је Монографију 30 година Универзитета у Источном Сарајеву и фототипско издање часописа *Васељена*, који свједоче о бурним и тешким временима у којим је Универзитет основан и израстао у једно од најважнијих образовних институција Републике Српске. Први ректор Универзитета, академик Војислав Максимовић, је нагласио, евоцирајући успомене на ратне године када је Универзитет основан, да је идејни творац и један од најзаслужнијих за то био и један од оснивача Републике Српске покојни Момчило Крајишник који је био свјестан колико је образовање важно, а да је велику улогу имао и Љубомир Зубковић. Максимовић је нагласио да га је вијест да је изабран за ректора изненадила и да није могао да одбије, нагласивши да му је веома драго што присуствује промоцији монографије која свједочи о тим временима.

Професор Драга Мاستиловић је рекао да је питање опстанка и оправданости постојања Универзитета у Источном Сарајеву често било предмет расправе у Народној скупштини тадашње Републике Српске.

– На засједању 30. и 31. децембра 1993. године водила се жучна расправа о оправданости постојања овог универзитета. У расправу се укључио и тадашњи председник Републике Српске Радован Караџић који је позвао посланике да не размишљају регионално већ национално – рекао је Мاستиловић. Он је навео да је Караџић тада поручио посланицима да воде рачуна о сваком дијелу Републике Српске, а не само о својим регијама.

Мастиловић је рекао да се снажно за очување универзитета залагао и посланик Војо Купрешанин који је рекао да се дјеци око чијих кућа падају гранате мора омогућити да се образују и чувају српску земљу, јер ће српска револуција пропаста ако они оду. Он је додао да порука Купрешанина има свој пуни смисао и данас, а да од момента оснивања и у све три деценије рада Универзитет има изузетне критеријуме и ниво.

ПРОМОВИСАНА ЗБИРКА ПЈЕСАМА ОГЊЕНА КАНДИЋА

НА ПРАГУ СТВАРНОСТИ

» Огњен Кандић и Милош Ковачевић

ОКандићу и његовој поезији сабраној међу корицама ове књиге *На прагу стварности* надахнуто су говорили истакнути универзитетски професор и лингвиста Милош Ковачевић, те Трифко Ђоровић, одговорни уредник часописа *Српско коло* и интернет портала *Слободна Херцеговина*, чији је Кандић дугогодишњи дописник.

– Студиозан, какав јесте, Огњен је наметнуо високе стандарде за свој првијенац и већ овом збирком потврдио континуитет херцеговачког битисања у српској поезији.

Кратким освртом на први Кандићев есеј о Шантићу, који нас „на само њему својствен начин позива на пут Богочовјека“, Ђоровић је закључио да се аутор на достојанствен начин одужио великом земљаку и пјесмом *Химна бесмртника*.

Сам аутор покушао је да у најкраћем представи публици есенцију ове збирке, полазећи управо од њеног наслова који на најбољи могући начин повезује двије његове највеће љубави – поезију и филозофију, које произлазе из исте зачуђености пред собом и свијетом.

– Поезија је одувјек била ефикасно средство да се укаже на одређене проблеме и нупојаве друштва, да опомене, усмјери, наведе на размишљање и преиспитивање. Поред *Крика нерођене Србије*, који је путем савремених сокоћала далеко одјекнуо, *Дух равнодушја* је једна

од оних пјесама које се такође налазе у сличној мисији и која, на извјестан начин, обједињује у себи све оне елементе и духовне фрагменте лирског, религиозног, патриотског, историјског и филозофског, који ме прожимају и надахњују.

Управо су стихови *Духа равнодушја* и завршне пјесме Кандићеве збирке симболичног наслова – *Тестисамент* били они којима се аутор одужио београдској публици на свесрдној подршци.

Проф. др Милош Ковачевић посебно пажњу обратио је на сонете заступљене у овој збирци, наводећи да нема нити једног великог пјесника без сонета као најкомплексније пјесничке форме. Говорећи о разнородности форми Кандићевих пјесама, Ковачевић наводи како је форма прилагођена да изрази дати садржај, односно да је дата форма једина могућа да пренесе садржај који је у њу удјенут.

– Већ сада у ових шест циклуса који чине ову збирку има толико различитих форми и толико различито удјенутих осјећања да имамо једног већ зрелог пјесника. Ја сам сигуран да ће из ове збирке остати бар четири-пет пјесама које ће ући у неки будући Кандићев *Избор*, а пет пјесама, вјеровали или не, још нико није доживио ни у једној првој збирци које су ушле касније у антологију српског пјесништва – закључио је Ковачевић.

ДУШАН ПЕЈИЋ

СКРИВЕНА ИСТОРИЈА О СТРАДАЊУ СРБА НА ПРОСТОРУ НДХ 1941-1945. У РУСКОМ ДОМУ ПРОМОВИСАНА КЊИГА СРЕТЕНА ЈАКОВЉЕВИЋА

БЕЋКОВИЋ: БИТКА НА НЕРЕТВИ ЈЕ ПОСТАЛА МИТСКА НА ОСНОВУ ЋИЛАСОВЕ ДОСЈЕТКЕ!

Око 300 душа окупило се у Руском дому у Београду, 11. октобра, како би присуствовало промоцији књиге *Скривена историја о страдању Срба на простору НДХ 1941-1945*. Сретена Јаковљевића на којој су поред аутора говорили академик и pjesник Матија Бећковић, проф. др Мило Ломпар, историчар књижевности Рајко Сарић, професор историје Зоран Пологош, председник Удружења Коњичана Републике Српске Требиње.

ЧЕТНИЧКИ КОМАНДАНТИ ИСЛАМСКЕ ВЈЕРОИСПОВЈЕСТИ

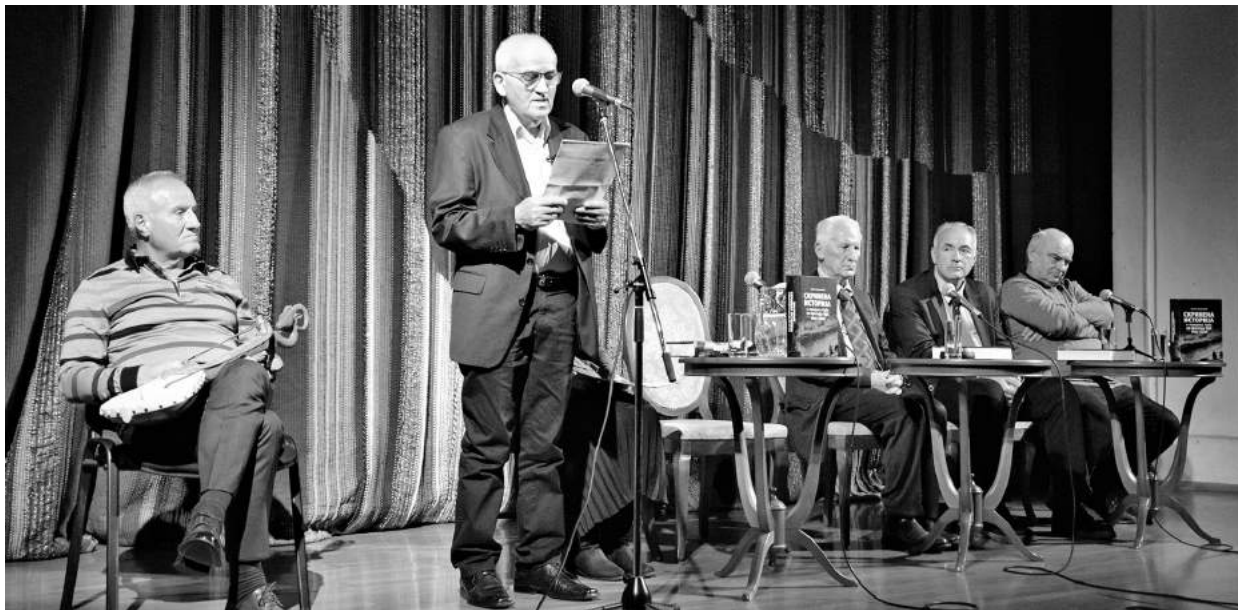
Академик Бећковић је истакао да је Србија једна од ризикних земаља у којој се историјске књиге пишу од трошку појединаца, док оне институције и катедре, које би требало тиме да се баве још се нису тих истина сјетиле.

– Давно је то било када ми је Сретен Јаковљевић, почео причати о тим свим прећутаним истинама. Почео је био о бици на Неретви. Ја сам већ знао, а снимао се и онај филм који је коштао милијарде динара да је истина сасвим нешто друго. Наиме, сам Милован Ћилас ми је испричао како је он, кад је дошао у Москву 1944. године као први представник нове комунистичке власти, био тамо самољетом да напише неки чланак о народноослободилачкој борби, па су му Руси сутерисали да би било добро да наведе неки примјер неке војне вјештине, некога војничкога подвига, неке досјетке, која би била вриједна памћења. И он, не знајући шта би друго, сјетио се да рушење моста на Неретви прогласи тим генијалним остварењем, а и сам је знао да је то била велика грешка. Да је срушен мост, па тек пошто је срушен, сјетили су се да треба некуд да пређу. Међутим, од тада је та његова досјетка постала чињеница историјска и другачије се није могло говорити – рекао је Бећковић и додао да има пуно симболике у чињеници да се о ревизији српске историје говори баш у Руском дому.

– Оно што је била судбина генерала Михаиловића, то је био онај тренутак када се запад одрекао српског народа – рекао је Бећковић и додао да је аутору сугерисао да се сјети и поброји четничке команданте исламске вјероисповјести.

– У штабу генерала Михаиловића био је Мустафа Мулалић, и можете да замислите каква је била судбина тих команданата и њихових породица за ових протеклих пола вијека. Они имају своје синове и унуче и они морају да се радују што се коначно српски народ сјетио ових људи – рекао је Бећковић и подсјетио на два писма која су упућена Винстону Черчилу.

– Када је Черчил окренуо

» Бошко Вујачић, Сретен Јаковљевић, Матија Бећковић, Мило Ломпар и Рајко Сарић

леђа генералу Михаиловићу, а пристао уз маршала Броза Слободан Јовановић му је написао писмо: „Када је влада његовога краљевског величанства и Велика Британија била сама, у борби за правду, први и једини који су јој притекли у помоћ били су Срби. Ко је могао сањати да ће послје толико проливане крви и толиких жртава, Срби доживјети већ тад иста влада назове народом, који би се дао водити од издајника. Ми то не можемо другачије разумјети него да из неких нама непознатих разлога, та влада није више расположена према српском народу.“ Слично је Черчилу послао и владика Николај. „Ви сте се одлучили против генерала Михаиловића, а за једно непознато лице из подземља. Ми то не можемо разумјети другачије, него да сте се ви одлучили против српског народа.“ И ја да додам, како тада, тако и данас – закључио је Бећковић.

САРИЋ: НАДАМ СЕ ДА ЋЕ КЊИГА ДАТИ ДОПРИНОС ИДЕОЛОШКОМ ПОМИРЕЊУ

Професор историје Рајко Сарић је истакао да му је била част да буде рецензент ове књиге у којој је издвојио најбитне цјелине.

– Први дио се односи на 1941. годину и формирање усташке, монструм државе, Независне Државе Хрватске када је почео да се остварује план Мила Будака „трећину Срба побити, трећину протјерати, а трећину покатоличити“. Други дио се односи на несрећну 1942. годину у којој се Срби дијеле на партизане и четнике и почиње братоубилачки рат који из школских уџбеника памтимо као „лијева скретања“. Централни дио књиге посвећен је бици на Неретви. Мит о срушеном мосту је грађен послје рата. Генерације и генерације су у школама училе о генијалној варци врховног команданта и бици за рањенике. Истина је сасвим другачија. Рањеници су остављани, умирали по селима око Коњица, Невесиња, Калиновика

и на путу према Црној Гори. На крају бих издвојио завршетак Другог свјетског рата, и обрачуна са четничким јединицама, усташким јединицама и свима осталима – рекао је Сарић изражавајући наду да ће књига допринијети коначном помирењу.

ЛОМПАР: РАЗВИТИ СВИЈЕСТ О ГЕНОЦИДУ ПОЧИЊЕНОМ НАД СРБИМА

О књизи је говорио један од водећих српских интелектуалаца проф. др Мило Ломпар. Он је истакао да је српски народ у различитим приликама и режимима обликовао темељне ставове који се понављају без обзира на околности. Као кључну идеју новог вијека је навео стварање националне државе.

– У исто вријеме развија се национална култура са европским ритмом образовања и јаким освртом на војсци. Тако се буди идеја националног уједињења и ослобађања. Тај покрет је захватио и Босну и Херцеговину, у којој се јављају устанци. Отуд и борба у неповољним условима Хабзбуршке монархије за црквено-просвјетну аутономију, и тројну краљевину Хрватску, Славонију и Далмацију у којој се упорним радом српски народ труди да избори статус сувереног. Читава структура се темељила на елементима културног саморазумијевања. Тако није случајно да и у Книну постоји Косово поље – рекао је Ломпар и додао да се у 20. вијеку јављају комунизам и југословенство.

– Данас видимо да ови елементи нису имали снагу обрасца, већ су послужили да прикрију искуство геноцида које тек сада у рефлек-

сима избија пред јавну и колективну свијест. Геноцид је оно што је обиљежило двадесети вијек, у души и осјећају српског народа и у његовом физичком постојању. Управо је томе посвећена књига Сретена Јаковљевића, која систематично биљежи све елементе онога што је доносио у суковитли пламен рата у Независној Држави Хрватској – рекао је Ломпар.

Он је истакао да је 10. априла 1941. године у Загребу проглашена Независна Држава Хрватска, а послје 15 дана, након низа тешких злочина, донијет је Закон о забрани ћирилице.

– Осмишљени програм је почео да се остварује, а то потврђују и судбине великодостојника СПЦ попут дабробанског митрополита Петра Зимоњића, или горњокарловачког владике Сава Трлајића. Злочини се понављају из дана у дан, да би се потом прешло на елементе који идеолошки обликују свијест српског народа – рекао је Ломпар.

Он је оцијенио да ова књига, уз образовни систем и филмска остварења, треба да допринесе развоју свијести цјелокупног народа о геноциду који је обиљежио Србе, баш као што је то случај са Јерменима и Јеврејима.

– Дакле, двоструки задатак се у размишљању над овом књигом појављује. Одакле споља долази сила и како дјелују дезинтеграциони моменти изнутра. То, међутим, више није питање историје, већ је питање културе. Она је та која историју треба да преведе и уобличи у јавну свијест. Распадом Југославије тај задатак се наметнуо

КАКО ДО КЊИГЕ

Књига *СКРИВЕНА ИСТОРИЈА о страдању Срба на простору НДХ 1941-1945* може се поручити код издавача Локал Прес на телефон +381 63 318 650 или на мејл lokalpres@gmail.com

пред нама. Претходно је југословенско и комунистичко искуство крило драму геноцида над српским народом, а књига Сретена Јаковљевића на појединим мјестима показује зашто је то било тако – закључио је Ломпар.

ПОЛОГОШ: СТРАДАЊЕ СРБА ИЗ КОЊИЦА

У име суиздавача књиге скуп је поздравео Зоран Пологош председник Удружења Коњичана Републике Српске Требиње, који је истакао да је важност ове теме заслужила максималну пажњу и подршку.

– Српски народ из града Коњица је прошао праву голготу у претходном рату, од страдалне Брადине, Доњег Села, Блаца до логора Челебићи и Мусала, гдје су људи убијани само зато што су Срби. Срби из Коњица су војнички одбранили своју вјековну територију, дајући 383 српске жртве за слободу, али по Дејтонском мировном споразуму, та крвљу на топлена територија припала је Федерацији Босне и Херцеговине и као и много пута у својој досадашњој историји били смо побједници у рату, а губитници у миру. Раселисмо се по свијету, али нисмо нестали, као што није нестала воља, енергија, вјера и жеља за истином и правдом – рекао је Пологош и додао да књига *Скривена историја* изјављује истину, која је тамничала у педесетогодишњем комунистичком ропству.

– У овим корицама су наши дједови, мајке и очеви, кумови, пријатељи, судиоци тог времена, наведени прецизно и поименично, што представља врхунски по-

духват аутора Сретена Јаковљевића и говори нам о томе колико је то био тежак и обиман подухват, и временски и километарски неизрачунљив утробак пређених километара и проведених радних сати на овој књизи, која ће, с правом, како рече академик Матија Бећковић, бити уврштена у архивске изворе о страдању Срба за вријеме НДХ – закључио је Пологош.

СРЕТЕНОВИЋ: САЧУВАНЕ ПРИЧЕ НАШИХ ПРЕДАКА

Аутор књиге Сретен Јаковљевић је истакао да је књига настала као плод тридесетогодишњег рада и истраживања, а да је за њен настанак имао вишеструк мотив.

– Као дјеча смо слушали двије приче о овим догађајима. У школи смо слушали о побједницима партизанима и бандитима и издајницима четницима, док је код куће све било супротно. Искрене и питке бесједи наших очева, мајки, су нас плениле, не само да учимо за оцјену, него да се вјечно памте. САНУ је у Београду формирала Одбор за истраживање геноцида о страдању српског народа и других народа на простору бивше Југославије у XX вијеку. Председник Одбора је био уважени академик проф. др Радован Самаршић, а секретар др Милан Булајић. Тад су окупили екипу ентузијаста од Херцеговине до Баније и Крајине. Тако смо кренули у прикупљање материјала о страдању Срба – рекао је Јаковљевић који је као плод тог истраживања претходно објавио књиге *Оштринући од заборава* (1991), *Од Борака до Вишеграда – Илија Сарић соколице и равнојорац* (2014).

Аутор је истакао да је приликом рада наишао на тешкоће, опструкције али и велику подршку истинских патриота и српских домаћина. На крају се захвалио свима који су помогли да књига угледа свјетлост дана.

Министарство културе и информисања Владе Републике Србије, након јавног конкурса, књигу је одабрало и препоручило библиотекарима да је уврсте у свој књижни фонд.

У име домаћина, Руског дома, добродошлицу је пожелио домаћин Георгије Енгелхарт. Саму промоцију је увећало познати гуслар и pjesник Бошко Вујачић, као и надахнута водитељка проф. др Јадранка Милошевић.

У пуној сали, између осталих, био је присутан бивши председник Савезне Републике Југославије и премијер Србије др Војислав Коштуница, прота Милован Глоговац, отац славног и почившег глумца Небојше Глоговаца, као и председници и представници завичајних удружења: Дурмитораца, Мостараца, Билећана, Љубињаца, Невесињаца, Требињаца...

ТРИФКО ЋОРОВИЋ

ИСТОРИЧАР МОМЧИЛО ДИКЛИЋ ЧИТАВ ЖИВОТ ПРОУЧАВА ПОЛОЖАЈ СРПСКОГ НАРОДА У ХРВАТскоЈ

Црква у Хрвата је обавила задатак, више немају кога да покатоличавају!

РАЗГОВАРАО:
ТРИФКО БОРОВИЋ

Још од настанка прве Југославије горућа тема на овим просторима је положај Срба у Хрватској. Управо се тај наслов нашао у наслову магистарске тезе историчара Момчила Диклића априла 1990. године коју је, као први и једини Србин, одбранио на Филозофском факултету у Загребу. Ову тему није само писао, већ је као Србин рођен у Хрватској (у Старом Селу код Оточца) и живио. Тринаест година касније на Филозофском факултету у Новом Саду одбранио је докторску дисертацију са темом *Српско питање у Хрватској 1941–1950.*

У разговору за *Српско коло* Диклић објашњава да је након Другог свјетског рата српско питање у Хрватској било табу тема, посебно од времена педесетих, па и прије тога, када су смијењени српски министри. Пролазиле су деценије и постало је јасно да се ова тема мора отворити.

– Послије смјене српских министара међу којима је био први партизан Кордуна Станко Опачић Ђаница, први партизан Лике Раде Жигић и један од најписменијих људи комунистичке Југославије предатни правник Душан Бркић, српско питање више нико није спомињао. Постојао је потпуно нездрав став, да се наука не може бавити српским или било којим другим питањима, већ само темама у оквиру Република. Суштински циљ такве политике је био да се Београд не бави питањем положаја Срба у Хрватској. Да би представили демократичност Хрватске међу припадницима српског народа су се тражили и постављали лојални кадрови.

● **Кад је положај Срба у Хрватској поново постао тема?**

– На тајној сједници Централног комитета Комунистичке партије Хрватске 1980. године је констатовано да је српско питање добро ријешено, али да је запуштено. Пет година касније одржава се нова тајна сједница у Загребу и констатује се иста ствар.

● **Шта се дешава након тога?**

– У Београду се 1985. године при САНУ оснива посебан одбор задужен за проучавање историје и културе српског народа у Хрватској на чијем челу је био академик Василије Крестић. На то одмах реагује Загреб, па се 1986. године при ЈАЗУ, оснива одбор са сличном тематиком кога предводи академик Душан Ђалић, иначе економиста и Србин из Хрватске. Ја сам својим радом хтио доказати запостављеност српског питања и пријавио сам 1987. године магистарску те-

ЗАБРИНУТОСТ ЗБОГ 240.000 ПОКАТОЛИЧЕНИХ

Диклић подсјећа да је Анте Павелић за вријеме НДХ хрватско становништво насељавао у српске крајеве, а да је Степинац тражио да се тако насели Хрватима и сјеверна Босна.

– Степинац је уложио све што је могао у покушај да се спаси НДХ. У писму папи као аргумент наводи да би пропаст усташке државе уједно била и пропаст „нових 240.000 покатоличених“ – каже Диклић и додаје да је католичка црква преко милосрдних сестара подржавала усташки покрет.

– Једна од милосрдних сестара била је и злогласна Барта Пулхерија која је управљала логором за дјецу у Јастребарском. Иначе, била је и свастика главног усташког идеолога Миле Будака. О њеним злочицима постоје бројна свједочанства, али и поред тога никад није изведена пред лице правде. Доживјела је дубоку старост. У Завноховској републици у Оточцу је 1943. године постојала партизанска болница у којој је било 36 болесника и рањеника које су усташе поклале. Од кревета до кревета их је водила група милосрдних сестара на челу са Јулијаном Ивасић. Поставља се питање зашто су Броз и Бакарић одлучили да ЗАВНОХ буде успостављен у чисто усташкој, не српској средини. ЗАВНОХ је могао бити у Врховинама или Плашком, међутим, свјесно су одлучили да то буде поред усташа којим је командовао Делко Богданић кога је Степинац поставио за вођу покрета крижара.

» СУСРЕТ ПОГЛАВНИКА И АЛОЈЗИЈА СТЕПИНАЦА: Анте Павелић је одликовао 219 римокатоличких свештеника и тиме јасно указао ко је темељ усташке државе

зу на Факултету политичких наука у оквиру Политичког система.

● **Да ли сте имали потпуну слободу у одбрани рада?**

– На челу комисије био је хрватски академик Душан Биланчић, а у њој су још били др Звонко Леротић, док је други члан био из Београда, тада доцент Драго Роксандић. Морам признати да сам могао слободно и демократски говорити. Одређени ризик био је у томе што је десетак дана након моје одбране рада, на власт дошао Туђман, па се све могло стопирати. Годину дана се чекало да ли ће тема бити одобрена за одбрану.

● **Рад сте, ипак, одбранили. Да ли је нешто оспоравано?**

– Хрватска теза је била да Срба има у већем проценту у Централном комитету него што то показује службена статистика. Ја сам доказивао да су те структуре биле наметане вољом већинског народа, као и да Србима, као конститутивном народу, одређене функције нису биле доступне. Један од примјера је био и врх Комунистичке партије Хрватске на чијем челу од Раде Кончара и 1941. године, па до Станка Стојачића 1986. године није било ниједног Србина. Исто тако ниједан Србин није био предсједник хрватске Владе, нити је био на челу државне безбедности.

● **Ко је по Вашем мишљењу био креатор таквог амбијента?**

– Лично мислим да је најутицајнија личност био др Владимир Бакарић. Још прије 40 година чуо сам тезу да је Бакарић био „корекција Тита и Кардеља“. О томе се дуго ћу-

тало, али су прије десетак година то написали и хрватски историчари. Наиме, Кардељ је упозоравао људе из врха КПХ др Душана Биланчића (Хрвата) и др Душана Драгосавца (Србина) да се српско питање у Хрватској мора ријешити и да од његовог затварања може настати велика штета. Тај податак сам касније провјеравао код Драгосавца, који је био спреман да ме нападне, али се повукао кад сам рекао да ми је извор Биланчић. Драгосавац је радио у корист хрватских интереса, док је Биланчић говорио да је и хрватско питање такође неријешено и затворено. Такав одговор био је погодан и за рушење Југославије.

● **На који начин су се проналазили подобни Срби?**

– Страхотомом. Чим је неко имао мишљење које је другачије од жеља централе проглашаван је четником. Тако је и појам „четник“ постао девалвиран. Познато је да су четници били антифашистички предидејени, нису прихватили приступање Југославије Тројном пакту, већ су протествовали у Београду под паролом „Боље рат него пакт, боље гроб него роб“, а ни генерал ЈВуО Драгољуб Михаиловић није прихватио капитулацију.

● **Да ли су Срби могли прихватити Туђманову Хрватску?**

– Неки пут се питам је ли могуће да су Хрватској сметали Срби који су се бавили пољопривредом, па су њиховим протјеривањем и њиве зарасле у коров, а на другој страни преживјели су неки функционери, што само по себи говори да су били по вољи тамошњим властима. Срби, де-

финитивно, нису могли прихватити Туђманову Хрватску, јер је долазак демократизације, која траје и данас, заправо, суштински значавао рехабилитацију усташтва. Сви који смо у то вријеме живјели у Хрватској добро знамо да је демократизација дошла заједно са усташким пјесмама. Процес деуштанације у Хрватској никад није извршен.

● **Зашто?**

– Зато што су Бакарић, Броз и остали настојали да хрватску нацију која је великом већином била на страни нацизма преведу на страну побједника изједначавајући жртву и целата. Није постојала жеља да се развије свијест да је стварање хрватске државе која предвиђа елиминације читавих националних и вјерских група – накардна. Србима је укинута конститутивност, што је био повод за почетак рата. Српско питање је данас „ријешено“ допуном Устава. Законом о националним мањинама из 2002. године предвиђено је за сваку локалну самоуправу да се српско питање регулише према броју становника. Међутим, у пракси се то не поштује. Хрватска има јасан циљ, а то је претпоставка да ће се у будућности смањивати број српског становништва до те мјере да се више неће моћи ни позивати на Закон о националним мањинама. Последњи попис становништва то само потврђује.

● **Ви сте изнијели тезу да је до грађанског рата деведесетих свака трећа Српкиња улазила у мјешовити брак, док је тај проценат код Хрватица био мањи од 5%?**

– То су подаци хрватског демографа Стјепана Штерца и права су илустрација о развијеној националној свијести. Суштина је да су се Срби свуда прилагођавали. У градовима Српкиње које су се удавале за Хрвате су углавном прихватале католичку вјеру. На другој страни, кад се Хрват ожени са Српкињом у српском селу, нико га не дира и он остаје при својој вјери и нацији, а његова дјеца остану Хрвати. Ако се Србин прихватио католичко село прави се компромис тако што жена прихвата његово презиме, а он њену вјеру.

● **Какав је однос Хрватске према фашизму?**

– Доласком ХДЗ на власт порушено је неколико хиљада споменика. Неки хрватски извори тврде да је Туђман у Канади ушао у усташку организацију, док је Месић то урадио у Аустралији. Након што је рушењем Југославије „обавио свој задатак“ у току Месићеве владавине у Хрватској су нестале улице, школе и споменици који су били посвећени најумнијем Србину Николи Тесли. Тако је једна америчка делегација донијела на

поклон рачунаре школама у Хрватској и запрепаштено ре-аговала утврдивши да у ције-лој држави нема ни школе са именом Николе Тесле, нити никаквог обиљежја посвеће-ног њему. Месић је касније промијенио реторику и изја-вио: „Тесла је највећи Хрват”. Лицемерно се понашао тада, а и сада кад представља хрват-ске антифашисте. Апсурдно је да он, који је још 1971. го-дине тражио столицу за Хр-ватску у УН, сада долази на прославу Дана устанка у Срб.

● Какав став је имао обичан хрватски народ?

– Усташки покрет и држа-ва Анте Павелића је добила легитимитет од Мачека и од Степинца, дакле од католич-ке цркве. То је легитимитет. Сви слојеви хрватског дру-штва већински су подржали НДХ. Наравно, било је по-јединачних који су били анти-фашисти. Било је и оних ко-ји су погинули бранећи Ср-бе. Међутим, власт у Хрват-ској и данас држе десничари са римокатоличком црквом. Међу њима се нашао и над-бискуп загребачки Јосип Бо-занић, који је православног поријекла. Наиме, својевре-мено су Божанићи, Милоше-вићи, Јовановићи, Буквићи, Орлићи из Горњег краја по-ред Бриња, прешли на Крк гдје су били покатоличени. Међутим, упркос томе, би-ли су заговорници монархи-је Југославије. Шта мислите како су прошли кад их се до-чапао Тито и Бакарић?

● Како?

– Дешавало се да парти-зани користе усташке мето-де. Било је клања и звјерских убистава гдје су лешеве баца-ни у јама, а трагови злочин-на скривани баш као и код усташа. Срачунато је сакри-вен гроб Драже Михаилови-ћа, јер се и онда знало да би то мјесто кад-тад постало свети-лиште. Генерал Михаиловић је постхумно одликован од Трумана, Ајзенхауер га хва-лио, само ми нисмо хтјели прихватити истину.

● Какав је данас научно-политички однос према срп-ским жртвама?

– Врши се манипулаци-ја. Броз и Бакарић су сакри-ли жртве и нису хтјели да се изврши попис, него су скло-нили и све оно што је до та-да направљено. Да они нису имали добре намјере најбоље говори чињеница то што су одлучили да сруше најстра-шнији концентрациони логор у свијету – Јасеновац. Напра-сно је нестао попис жртва, товарни листови за вагоне, а Дијани Будисављевић је оду-зет попис дјецe. Српски клуб

СРПСКО КОЛО ЧУВА ДУХ НАШИХ ПРЕДАКА

– Изузетна је улога нашег, односно нашег листа *Српско коло*. У ових седам година постојања лист је оправдао очекивања читалаца и искрено се надам да ће се наћи начина да се његов континуитет одржи и у будућности. Сваки број је све квалитетнији. Веома је значајно што садржи теме из историје српског народа које се не баве само авнојевском Хрватском и БиХ, него и другим регионима гдје живи или је живио српски народ. То је једини лист који се у свом садржају континуирано бави српском културом сјећања и избјегличким проблемима, као и проблемима наших повратника. *Српско коло* даје велики допринос у борби за истину о српском народу. Уз све то, чува српско писмо ћирилицу и његује ијекавицу и тако на најбољи начин чува дух наших предака.

вијећника ЗАВНОХ, основан 12. јануара 1944. године, до-нио је одлуку да се поништи присилно покатоличавање. Из страха да се не сазна ко је све убијен, а ко покатоличен, донијета је одлука „да се Срп-ски клуб вијећника ЗАВНОХ укине” (Главни одбор) без јав-не расправе. Наравно, Броз то не би могао урадити без подобних српских структура.

● Свједоци смо да се стално умањује број жртава Ја-сеновца.

– То је дио плана. Велики историчари попут Бранка Пе-трановића, Милана Булаји-ћа или Хрвата Љубе Бобана нису могли доћи до закључ-ка колико је људи побијено у Јасеновцу. Након пописа из 1931. године живјело се у деценији мира и великог при-родног прираштаја. Због рата није извршен попис 1941. го-дине. Ко је знао реално ста-ње ствари на терену? Знао је НДХ режим и знала је Бано-вина Хрватска. Правилу су попис пред рат, јер су добили црквене књиге. Када је ство-рена НДХ слали су људе по селима који су вршили попи-се. Нажалост, у томе су уче-ствовали и неки наши људи. Знали су све до детаља. Када је 1964. године започело ис-траживање комисија није мо-гла наћи имена и презимена жртвава у злочинима у којима су нестала читава села. Под-сјетићу да је Макс Лубурић славећи годину дана посто-јања НДХ рекао да су за то вријеме побили више Срба него Турци за неколико вије-кова. Индикативно је да Па-велић каже да је у НДХ било 30% Срба (заокружен број) и 51% Хрвата (натегнута већи-на). Бројке дјелују фабрико-вано и ја тим подацима не вје-рујем. Данас, да би озбиљно представили српско страда-ње у Јасеновцу сматрам да би требало довршити изградњу спомен-подручја Доња Гра-дина и поставити натпис *До-ња Градина – дио логора Јасе-новац*. И баш тај аргумент да је дио логора Јасеновац дао би нам за право да ту прика-

зујемо филмове и ширимо истину о Јасеновцу. Не тре-ба да зависимо од тога да ли ће неко са друге стране ријеке имати добру вољу да нас пу-сти да обиђемо логор. Уоста-лом, зар није довољна опомена то што је недавно Хрват-ска забранила предсједнику Вучићу да посјети Јасеновац.

● Да сте аутор неког ук-беника историје шта би написали за број жрта-ва страдалих на просто-ру НДХ?

– На простору НДХ, дакле на територији данашње Хр-ватске, БиХ и дијелу Срема страдало је најмање милион људи. Само у мојој општини Оточац пописане су 3.054 жр-тве, а сигурно их је било још. Од тог броја више од 1.500 је заклано од стране усташа.

● У близини се налази и комплекс логора Јадовно.

– Бездане јама комплекса Јадовно су најприје настаја-ле поред пруга за Личко Ле-шће гдје стају вагони из чи-таве НДХ. Кад једну јаму на-трпају иде се даље према Го-спићу. Касније су многе јама маскиране тако што је пре-ко њих прешао пут и изгу-био им се сваки траг. Поздра-вљам напоре *Удружења Јадов-но '41*, и Душана Басташића из Бањалуке који се труде да се сва мјеста српског страда-ња у комплексу овог логора обиљеже и да се над њима вр-ше помени.

● Какав је Ваш став по пи-тању иницијативе овог Удружења да се геноцид над српским народом у НДХ именује као Покољ?

– Ми пуних 80 година ка-сним да свијет упознамо са истином, па се и сад мјерка да ли је повољан политички тренутак. Упознат сам са иницијативом коју су подржали историчари академик Васи-ље у Јасеновцу сматрам да би требало довршити изградњу спомен-подручја Доња Гра-дина и поставити натпис *До-ња Градина – дио логора Јасе-новац*. И баш тај аргумент да је дио логора Јасеновац дао би нам за право да ту прика-

● Да ли можемо рећи да је СПЦ посљедњи бастион српства?

– Свакако. Да није било СПЦ, ми бисмо одавно не-стали. Црква је била наша главна кохезиона снага која је између осталог и описме-њивала народ. Хабзбуршке и млетачке власти су биле то-лерантније према правосла-вној цркви само онда кад им је пријетила нека опасност.

Високи службеник Загребач-ке бискупије Амброз Кузмић је још 1700. године рекао да треба „све Влахе поклати!” Сличног става је био и Стје-пан Саркотић из села Синац код Оточца који је био управ-ник Босне и Херцеговине то-ком Првог свјетског рата. Ру-шио је Његошеву завјетну цр-кву, а својој баронској титу-ли је додао одредницу „фон од Ловћена”. Његов бивши војник Јосип Броз је послје Другог свјетског рата наста-вио исту политику новим ру-шењем обновљене капеле на Ловћену, чији је највећи заду-жбеник био краљ Александар. На крају, као и немало пута раније, уз помоћ послушника и потрона 1972. године поди-же се Мештровићев маузолеј. Тиме је била помјерена гра-ница православља. Не треба заборавити док су се градиле катедрале и цамије Броз није дозвољавао да се гради Храм Светог Саве на Врачару. Сру-шио је и православну цркву на отоку Вису и то на начин да је баш ту подигао парти-зански споменик са симбо-личним натписом *Туђе нећемо своје не дамо*. Бројна су краји-шка мјеста у којима Бакарић и Броз никад нису дозволили обнову православних бого-моља, а онда би баш на тим локацијама ницали комуни-стички споменици.

● Какав је био однос усташа и крижара?

– Открива се да су уста-ше биле војска Ватикана, а то свједоче писања Анте Па-велића, као и изјава Андрије Артуковића да су све ради-ли по „светим кршћанским католичким принципима”. Усташлук је симбол хрват-ства. Намеће се питање ко је заправо оснивач усташтва – Анте Павелић или Стипан Саркотић? Овај потоњи је 1919. године у Грацу осно-вао тзв. Хрватски комитет заједно са Иваном Перчеви-ћем и Стјепаном Дујићем и водио га је до 1929. године, када је та екстремистичко-шовинистичка организаци-ја интегрисана у Усташки по-крет, а на чело долази Анте Павелић. Први састанак из-међу бискупа Ивана Шарића и Анте Павелића био је 1934. године под куполом Цркве Светог Петра. Апсурд је да је Ватикан подржао фашизам и Анту Павелића, а на крају се нашао на страни побјед-ника. Постоји теорија и да је америчка служба одредила да треба ухапсити Анту Павели-ћа, али се то стопирало због ризика да не открије истина о Ватикану.

● Сматрате ли да је ХДЗ-ов концепт самосталне Хр-ватске успјешан?

– Вријеме ће показати, али мислим да је то потпуни про-машај за Хрвате. Туђман је очекивао масовни повратак хрватске емиграције у земљу што се није десило. Некритички су прихватили Евро-пу. Разочарани Биланчић ко-ји је здушно рушио Југосла-вију каже: „Таква пљачка др-жавних и друштвених добара није виђена у историји човје-чанства”. То је поколебало и бројне инвеститоре. Једино у чему су успјели је процес прекрштавања који је завр-шен. Више немају кога да по-католичавају.

ПРИЈЕ РАТНИХ СУКОБА СВАКИ ПЕТИ СТАНОВНИК ХРВАТСКЕ БИО ЈЕ СРБИН

– Највеће заслуге зато што је Туђман избио на чело „Хр-ватске демократске заједнице” имају фрањевци из за-падне Херцеговине и католичка црква. Због те подр-шке, он их је богато наградио. Подсјетићу да је Туђман приликом отварања школе *Бан Јосип Јелачић* рекао да у Хрватској више неће бити 12% Срба и 6% Југослове-на. Знамо да је пред распад Југославије према попи-су из 1981. године у Хрватској живјело 531.000 Срба и 379.000 Југословена. Професор Слободан Комазец је доказивао да је међу Југословенима око 84% Срба који по његовој рачуници чине укупно 19% становништва у Хрватској. Данас је тај број Срба пао на 3% и више не представљају никакву опасност.

КОЛОНИЗАЦИЈА КАО ПОЧЕТНА ФАЗА ЕТНИЧКОГ ЧИШЋЕЊА ХРВАТСКЕ

– Приликом савезне колонизације, након Другог свјет-ског рата, Хрвати су тражили да у Војводини добију субо-тички и сомборски округ. Међутим, умјесто тога добили су западни Срем и Барању. Било је предвиђено да три петине хрватских колониста буде насељено у те регије. Кад је Бакарић схватио да неће добити оно што су тра-жили подстако је исељавање Срба и није дозвољавао да се наш народ са Кордуна, Баније, Далмације и Лике насељава у Подравској Слатини гдје је било вишка зе-мље. У том политичком комбиновању Хрвати су попра-вили свој положај, док су га Срби ослабили. Коначно етничко чишћење довршио је Брозов генерал Туђман. Он је напустио армију и дошао у Загреб да води Инсти-тут за хисторију радничког покрета. Умјесто предвиђе-них 13 људи запослио је око стотинак. У том институ-ту Владимир Бакарић 1964. године држи говор у коме каже да је „најважније питање које треба проучавати – национално питање”. Такође, кад помињемо колониза-цију важно је истаћи да је Броз зауставио исељавање Мађара из Војводине. Наиме, постојао је план да дође до размјене становништва, па да Мађари оду у Мађар-ску, а Срби у Србију. Интересантно је да су се касније из дијела који је припао Хрватској Мађари, ипак, иселили.

СТАЉИН И РУСИЈА ПОСЛУЖИЛИ ЗА ОБРАЧУН СА СРПСКИМ РОДОЉУБИМА

– На почетку 1948. године и сукоба са Информбироом италијански и француски комунисти су подржали Ста-љина, а не Броза. До обрта је дошло кад је Броз пре-вео државу на западну страну. Голи оток је био најстра-шнији казамат у том вријеме, а многи ће ре-ћи и у свијету. То је било мучилиште прије свега за Ср-бе. Апсурдно је да су наши комунистички предводници 1941. године регрутовали своје чланство позивајући се на Стаљина и Црвену армију. То су били јаки аргументи како би се искрени родољуби превели на њихову стра-ну. Неколико година касније онај ко би клицао Стаљи-ну, губио би главу. Голи оток је био савршен механизам за обрачун са неистомисљеницима.

КУМРОВАЧКА ШКОЛА – КОВАЧНИЦА БРАТСТВА И ЈЕДИНСТВА ИЛИ САБОРНО МЈЕСТО СЕПАРАТИСТА

– Кумровачка школа је направљена средствима партијске чланарине, а јасно је која је нација имала највише чла-нова. Апсурд је да је та школа, кад је направљена, про-глашавана за највећу ковачницу братства и јединства, а на крају је послужила за вјешбе паравојних формаци-ја. Тамо ће људи били годину дана и отишли кући. Кад је дошао распад Југославије, свако је стао на своју страну. Истина, било је и ријетких појединаца који су се ту зате-кли, али је школа послужила и као саборно мјесто за са-станке сепаратиста под водством Ивице Рачана. Поред осталих, ту је стално долазио Милан Кучан, Мартин Шпе-гел, Азем Власи, Јожа Врховец, Душан Биланчић, Звон-ко Леротић и остали. Стипе Шувар није био за рушење Југославије, иако је био контрадикторан тип. Јожа Вр-ховец је био за рушење Југославије, међутим, он касни-је није добио никакву функцију, јер није могао да прође код Хрвата, а разлог је био тај што је његов рођени брат Иво Врховец као градоначелник Загреба дао сагласност да се направи нуклеарна електрана Кршко. У кумровач-кој школи међу паравојном групацијом је био чувени те-рориста Миро Баришић, који је једно вријеме био смје-штен у мом стану у Кумровцу, који ми је на крају и отет.

ХРВАТИ У БиХ ЖРТВЕ СВОГ ОРУЖЈА

● Како бисте оцијенили положај Срба у БиХ?

– До 1971. године у БиХ већинско становништво је било српско. Свим методама је чињено да се етничка структура промијени. Срби у Федерацији БиХ су у веома тешком положају и потпуна је иронија да се данас намеће неко грађанско друштво. Сарајево је прије рата било већински хришћански град из кога је протјерано више од 140.000 Срба. Садашња структура се показала економски неспособна. Остала им је сарајевско-зеничка завала, која је и раније била главни привредно-рударски базен Југославије, затим Тузла као рударски комплекс, и Мостар са најплоднијом земљом у долини Неретве. Додајмо и то да се Хрватима данас у БиХ дешава исто оно што се некад дешавало Србима у Хрватској. Већински дио становништва у Федерацији БиХ бира подобне представнике и на тај начин се игнорише воља конститутивног народа. Можемо рећи да Хрвати у БиХ данас страдају од свог оружја.

ПРЕСТАВЉЕНА КЊИГА ИСТИНА О ГЕНОЦИДУ И ЗЛОЧИНИМА

Књига *Истина о геноциду и злочинима* у издању *Независних новина*, аутора Милана Љепојевића, која на потребан и документован начин говори о страдању Срба у 20. вијеку, са акцентом на геноцид почињен над Србима у НДХ који је деценијама скриван пред свјетском цивилизацијом, представљена је у Београду.

Шеф Представништва Републике Српске у Србији Млађен Цицковић изјавио да је посебну вриједност књиге, која представља значајан допринос култури сјећања, чини то што је аутор у њој сабрао и објавио имена 8.030 српске дјеце до 14 година која су уморена у јасеновачким логорима.

Он је навео да Љепојевићева књига садржи и осврт на Први и Други свјетски рат, али и на дешавања деvedесетих година прошлог вијека.

Аутор Милан Љепојевић је изјавио да га је на писање књиге и на истраживање усташког злочина понукао догађај из дјетињства и спознаја да на локалном гробљу у његовом родном селу нема хумки његових најближих рођака, напомињући да је много касније схватио зашто. Он је рекао да од 1990. године наовамо слуша о Србима као агресорима, и да су Срби и „геноцидан народ“ и да се на писање књиге одлучио да би те лажи демантовао истином.

– У овој књизи је 8.030 имена дјеце убијене у логору Јасеновац. Од тога је 6.130 имена са подручја Босанске Крајине. Од тога на Градишку и Козарску Дубицу потпада 5.500 – рекао је Љепојевић.

Он је навео да је у књизи обрађен и велики злочин и етничко чишћење учињено над Србима у *Олуји* и *Бљеску*, као и догађај у Сребреници из 1995. године, напомињући да без истине о својој прошлости Срби као народ не могу ићи у будућност.

– Ово је истина, ту су имена и презимена. Ако поред овакве истине и овакве прошлости нас неко може да назива геноцидним и агресорима, ја стварно са таквима не могу на такав цивилизован начин да разговарам – поручио је Љепојевић.

ТРЕБИЊЕ: ИЗЛОЖБА СТРА РАВНИЦА - СТО ГОДИНА ОД КОЛОНИЗАЦИЈЕ ВОЈВОДИНЕ

У Галерији Музеја Херцеговине у Требињу приказана је изложба *Стрма равница – сто година од колонизације Војводине*, аутора Богдана Шекарића, музејског савјетника – етнолога и Димитрија Михајловића, куратора – историчара из Музеја Војводине и промоција књига, аутора др Милана Мицића *Колонистичка насеља (1920–1941)* књига I и II, и *Кућа и хлеб: колонистичка породица у Банату, Бачкој и Срему (1920–1941)*. Аутор изложбе Богдан Шекарић је казао да је изложба настала као резултат теренског истраживања у преко 30 колонистичких насеља широм Војводине. Други аутор изложбе Димитрије Михајловић је описао животни пут свог предака, Јока Милојевића, са Зубаца, прототипа српских добровољаца, који је од куће отишао са 16 година на рад у Америку, чији је животни пут до танчина истражио.

У својој књизи *Колонистичка насеља (1920–1941)* књига I и II аутор др Милан Мицић полази од сазнања да је у процесу аграрне реформе и колонизације у Краљевини Југославији, спроведеној у периоду од 1920. до 1941. године, у сјеверним крајевима [Банат, Бачка, Барања, Срем, Славонија] формирано 201 насеље у којима је уочи Другог свјетског рата живјело око 100.000 становника. Књига *Кућа и хлеб: колонистичка породица у Банату, Бачкој и Срему (1920–1941)* говори о колонизацији на поменутом простору коју је организовала Краљевина Југославија у процесу аграрне реформе да би заштитила своје несигурне границе ка Мађарској и Румунији, промијенила етничку структуру тог простора, која није била у корист српског становништва (Бачка, Банат) и довела на простор колонизације новој држави одано становништво (српске ратне ветеране – добровољце из динарских крајева Краљевине и српске опанте из Мађарске и Румуније) који би били чувари и симболи нове државе.

ДАЛМАТИНСКИ ЈАСЕНОВАЦ

● „Кад си писао о Луки требао си мене да питаш. Ја данас не бих био жив да Лука није преузео дио моје тортуре“, рекао ми је овај одважни човјек, након Лукине сахране

ПИШЕ: МИШО ВУЈОВИЋ / ИНС

У Моринју је откривена спомен-плоча на згради у којој су боравили хрватски бојовници. У том затвору нико није убијен, нико тешко повријеђен, а за један (не)доказани шамар заробљеном хрватском борцу, Которанин Иво Мензалин добио је од државе Црне Горе четири и по године строгог затвора. Нечувено. Срамно прање одговорности главних виновника рата за мир и ратних јастребова са чијим благословом су мобилисани резервисти на Дубровачком ратишту. Ратове воде политичари док су официри и војска извршиоци њихових циљева.

Апсурдно је пресуду Иву Мензалину са било чиме поредити као и текст на спомен-плочи и небулозе о великосрпској агресији. Умјесто анализе срамног говора двојице министара СДП-а који су деценију и по владали са ратним јастребовима ДПС-а, осврнућу се, кроз судбину Никшићанина Луке Ацића и осталих на један од најбруталнијих логора за Србе у Луци Лора у Сплиту.

МУЧЕНИК ЛУКА

Гледао ме дуго својим крупним, хладним зеленим очима. У том погледу човјека на прагу тридесете, живот је утихнуо, готово замро. У дубини његових зјеница осликавала се тама, као морско дно у коме нема живих бића.

То није био онај стари Лука весело и раздраган, широк ко Дурмитор, јак, храбар, неустрашив, пун енергије и духа. Преко пута мене сједио је отупјели човјек, умртвљених чула, потпуно свјестан цурења свог животног пешчаника. Ниједног тренутка није показао немир, страх још мање. Једноставно из њега је избијала мраморна студен.

Свако питање од оног конвенционалног „Како си?“, изгледало ми је апсурдно и бесмислено. Везале су нас године дјетињства, младости, породично пријатељство, опредјељења, поријекло.

Били смо толико блиски да сам предосјетио Лукину смрт.

Осјећао немир у желуцу и грудима. Отишао сам раније кући гдје ме већ чекала вијест, да је мој добри Лука отпутовао. Само седам мјесеци од размјене. Убише га живог, помислио сам док сам се спремао да кренем за Никшић.

Наш сусрет након његовог боравка у сплитској Лори и данас симболу зла, патње и страдања, био је дирљив. Крајњим напором успијевашам да емоције одржим на површини, што наравно не успијевашам док пишем ове редове о пријатељу и свим његовим сапатницима, међу ко-

» Лука Ацић

јима су звјерски уморени људи мог дјетињства, пријатељи и познаници – Никшићани, Ратко Малиша Симовић, Душан Дука Баровић, Ранко Вујовић, Лука Газивоца. Иста судбина задесила је и Милоша Перуновића, Неђељка Јанковића, Драгомана Докнића, Павла Поповића, Боривоја Зиројевића, Миљана Шушића, Драгана Јаковљевића, Радомира Вулића, Радивоја Петковића. Од те никшићко-шавничке групе, Лору је једино преживио Лука. Нажалост, на кратко.

Он је на тренутак утрчао у слободу свјетан да ће тортуре коју је прергмио убрзо узети свој данак. Знао је да носи смрт у себи. Очито да му је било сасвим свеједно када ће она стићи. Човјек, поношан, отмјен и достојанствен убијен је у Лори. Остала је љуштур. Читајући изјаве његових сапатника тек након толико година постало ми је јасно зашто је тог септембарског пријеподне деведесет друге Лука лично на сјенку некада снажног и поносног човјека. У Лори је остао онај усправни и непокорни Лука Миланов и Станин. Прећутао је да су му стражари обријали браду и натерали га да је цијелу поједе. Није помињао понижења својих другова. Осјећао сам да се ломи, да на тренутак жели да нешто каже, да би намах заћутао. Катунски понос га је лomio. Рођен у Никшићу дичио се Улицом Новака Рамова у којој је живио и својим поријеклом из Марковине, одакле је био Новак Рамов, непревазиђени црногорски јунак.

Син знаменитог оца Рама и чувених стричева попа Луке и попа Мила Јововића. – Да сипам по једну, Радомирову из Марковине – породично сам узимајући флашу из бифеа. – Нисам попио ништа скоро четири мјесеца. Не осјећам ни потребу, али сипај брата. Ја тако и тако немам више шта да изгубим. Ако нијеси видио ходајући леш, сад га видиш – говорио је из дубине стомака, као из гробнице, хладно и једнолично. Те црне мисли стапале су се са његовим подочњацима, модротамним.

Покушао сам да га мало раздрмам, подсећајући на дружење у Кокиној кафани. – Конобар! Донеси четири. Не! Осам. Дванаест пиша, јебем ти сваку Нову годину при овој кад се браћа окупе – раздрагано је наручивао пиће Лука.

– Знаш брата, наставио је

беживотним тоном, немој да очекујеш да теби нешто више кажем, него што сам рекао осталим новинарима. То је четрдесет посто онога што смо преживјели. Тек сада ми је јасно зашто голооточани никада нису говорили о Голмом отоку. Не из страха од неких репресија, већ из понижења. Тешко је кроз причу поново преживљавати такво убијање људског достојанства. То нису људи, то су звјери каквих нема у природи. Вукови кад су најгладнији немају толику дозу крволочности као усташе. То је неописиво, какве све гадости из људског ума могу да се роде. То је зло које се носи у генима. „Сачувај ме Боже, куте и Хрвата, није случајно остало записано на катедрали у Магдебургу“ – стресао се отпивши гутљај домаће лозе, гледајући ме тупо као да смо се тек упознали.

– Ја сам чим су ме опколили извадио из бомбе осигурач спреман да је ставим у њедра. Вукла ме је нека невидљива сила. На ум ми је дошао ђед Лука, погинуо на Скадру у Балканском рату, ког никада нисам упознао, али сам често слушао оца како говори: „Да ми је наћи његове кости као да бих га дигао из мртвих“.

– Смрти се нисам уплашио, али то знање, да ми никада неће наћи посмртне остатке, како кажу неће се знати гроба ни мрамора, натерало ме да вратим осигурач у бомбу и да се предам. Мада сам се небројено пута горко кајао током боравка у Лори. Претходно је пар сабораца приликом покушаја повлачења, погинуло у мојој непосредној близини. Остао сам само опкољен од двадесетак усташа.

Излазећи из заклона са подигнутим рукама Луку записала артиљерија ЈНА са које 15.

– Ја сам лежао на једној каменитој плочи, без могућности да се помјерим, а камоли да нађем добар заклон. Усташе су се посакривале по околним шкриповима. Око мене су падале наше гранате, засипало ме врело камење које су оне дробиле. У једном тренутку покушао сам да се помјерим, али је један од усташа дрекнуо из оближњег заклона: „Само се помакни, изрешетаћемо ти ту четничку главу“.

– Када је утихнула артиљеријска паљба, усташе су ме везале, ударајући ме рукама, ногама, кундацима, бацајући ме на земљу и газећи чизмама. Вођа групе је радио-везом позвао заповједника да му ухвати муштулук. Таква радост и подврискивање није својствена ни канибалима у Африци. „Водимо ти једног „Чедомира“, уз грохотан смијех је токи-вокијем говорио грлати црномањасте усташа, с огромним стомаком преко опасаца. „Колико му је година“, допирао је промукли глас из мотороле. „Двадесет осам“, одговорио је задригли, ударајући ме кундаком у бубреге. У том тренутку се са друге стране за-

чуло крклање које прераста у хистерични смијех, налик на дивље урликање. „Такве обожавам, млад је и јак. Моћи ће дуго да издржи, доводите га амо што прије“, гласило је громогласно наређење заповједника Баришића, како сам касније сазнао да се зове. „Добро ми дошао Чедо“, дочекао ме је заповједник Баришић, прождирући ме замућеним крвавопијаним очима. „Зло ти у дом Чедо, данас и задовијек. Ево судње уре!“

– Што се ко човјек не уби малоприје, но дозволи да те ова исфурстрирана гамада усташка кољу, понижавају и мрцваре. Што ону несрећну бомбу не баца под собом, кукавче? Макар ко човјек да погинеш. Овако нека ти је Бог помоћ да што прије душу испуштиш – помислио сам на тренутак, али већ у сљедећем моменту заљупштани су ударци са сваке стране. Као брдо да се срушило на мене. Сљедеће чега се сјећам је буђење кантом хладне воде.

– Објесили су ме за ноге на ченгеле као ошурену свињу пред касапљењем.

– Маса је већ навијала. Читаво село је изашло да ме дочека. Ко Тита. Био сам очито вансеријски улов. Понашали су се као да су ухватили међеда у шуми. Неке жене, убрађене у шарене мараме графку крештавним гласовима: „Кољи четника! Вади му очи, дери кожу, кидај уши!“

ЖЕНА ЗВЈЕР АУТОР АНТИРАТНОГ ШТИВА „ЦРНИ КАПУТ“

– У градацији морбидности жене превазилазе мушкарце. Оне су још суровије. У Лори је предначила Тања Дуић, супруга Томислава Дуића управника и главног целата. Тања је долазила често, униформисана и обувена у дубоке чизме. Прикопчавала нам је струју на уши, тукла нас рукама и ногама. Изводила ван, бацала хлеб као кучићима. Тјерала да лајемо, тукла по гениталијама. Затварала након пребијања у кућицу за псе.

„Оћеш да нешто јебеш Чедо“, дрекнула би. Затим нас терала да раширимо ноге, ударајући нас по гениталијама, голе док се не онесвијестимо – свједочио је Вукан Ковач из Требиња.

– Омиљена „игра“ њеног мужа Томислава звала се тражење четника. Извео је Трипка скинуо га голог, навукао пластичну рукавицу до лаката и завлачио руку у анус, цијепајући му унутрашње органе, уз заразно церекане да тражи у његовој утроби четнике Шешеља и Милошевића – згражавајући се наводи Лука. Браћу Бојовиће су тјерали да орално задовољавају један другог.

ЛИТЕРАРНО ПРЕПАКИВАЊЕ ИСТИНЕ

Ноћ, влажна јефтичава, јесења. Мачке се туку по дворишту. Копају по интернету. Тражим жену монструма из Лоре. Ко је Тања Дуић, сада Белобрајдић. Налазим њен ФБ профил. Тања Домазет

» СА КОМЕМОРАЦИЈЕ У НИКШИЋУ: Људи који су звјерски убијени у Лори

Белобрајдић, списатељица из Вуковара, НВО активиста, борац против скидања табли са двојезичним натписима. Фан Ђорђа Балашевића. Фина дама, аутор новог романа *Жена моја мужа*.

Налазим исповијест сина и супруге пилота Мићића, кога је такође злостављала ова монструм жена. При сјећам се пилотових ријечи.

– Кад си писао о Луки требао си мене да питаш. Ја данас не бих био жив да Лука није преузео дио моје тортуре – рекао ми је овај одважни човјек, након Лукине сахране.

– Терају нас да на рукама и ногама као пси трчимо и лајемо по кругу. Ја посустајем падам, чувари притрчавају, туку. Лука легне поред мене и каже им пркосно: „Пустите га, видите ли да му је нестало горива“, они се пребацују на њега, одводе га на мучење, увече довлаче унакаженог. Питам зашто их је проводио.

– Ја сам млађи и у кондицији, а пилоти нам требају више од пјешадије, с болном гримасом налик на осмијех једва би изговорио Лука.

Мучитељка из Лоре се послије рата развела и вратила у Вуковар гдје је објавила роман *Црни кайуџи*, на чијој насловној страни је пар црних чизама. Вјероватно истих оних које је носила као припадник 72. бојне Војне полиције и које су добро упамтили многи затвореници у Лори. Радња романа је смјештена, гдје би друго већ у амбијент који ауторка изврсно познаје и гдје се сналази као риба у води. Умјесто ње, целат је Србин Саво, жртва Хрват Анте, наводни заточеник четника. Налазим на фејсбучку објаву неуморног Јована Маркуша са текстом Бориса Дежуловића некадашњег уредника *Ферал шрибуна*, једног од ријетких хрватских новинара који се бавио злочиним у Лори.

– У шокантном обрату, незабиљеном у савременој хрватској антиратној књижевности, вуковарска списатељица Тања Белобрајдић, ауторка награђеног романа о страдањима Вуковараца у Домовинском рату, и госпођа Дујић, припадница 72. бојне Војне полиције која је мучила затворенике у Лори – иста су особа – наводи Дежуловић, упоређујући одломак из књиге са изјавом једног од преживјелих свједока из Досијеа Лора.

„Саво је стајао испред мене раскречених ногу. 'Ево мене мога усташе!', показивао

је осталима прстом на мене. 'Де си Анте, јебем те у име усрано!', распалио ме шаком по глави први који је дотрчао. Затетурао сам и пао на кољена. Нечија нога се подигла да ме удари у лице, но није добро одмјерио па ми је захватио петом уху. Извадио сам се на леђа и спустио руке да заштитим препоне и стомак. Саво је стао испред мене. 'Шта је, маца попапа на језик? Ајде да видимо, де је та језичина? Сад ћемо да је штучемо мало!', говорио је и имагинарним шкарама које је направио од три прста показивао како ће ми одсјећи језик. Видио је мој избезумљени поглед, па је сликовито неколико пута стиснуо шаку у замишљеном ритму мог шупка. 'Шта је бре, шупак ради, а?!' Права је истина била да уопће није радио. Смрзнуо се од страха.”

„Струјом су највише мучили затворенике Анђелко и његов друг с којим је стално био, а нарочито је то волио чинити заповједник, Томислав Дујић. У тој врсти мучења посебно је уживала његова жена, која је долазила у униформи хрватске војне полиције. Једном приликом ме је извела у круг, бачила мрву круха и тражила да лицем рујем по бетону и тражим то зрно. То је трајало око сат и по, док ту мрву нисам нашао, а она ме непрекидно ударала палицом по ребрима и другим дијеловима тијела. Поред тога, уобичавала је затвореницима нудити секс, након чега би нас натјерала да раширимо ноге, па снажно ударала по полним органима.”

За разлику од Анте, Србин којега војничким чизама млати становита госпођа Дујић, припадница 72. бојне Војне полиције заиста постоји: то је свједок 259/94-6, чији је исказ дио обимног судског списка у већ фамозном случају Лора.

Стварни лик је – ауторка, вуковарска списатељица Тања Белобрајдић, ауторка награђеног романа о страдањима Вуковараца

» ОРИГИНАЛ ФАЛСИФИКАТА: Тања Домазет Белобрајдић

у Домовинском рату, и госпођа Дујић, припадница 72. бојне Војне полиције која је мучила затворенике у Лори – иста су особа – категориран Бартуловић, али до данас хрватско правосудје није процесуирало Тању Белобрајдић, напротив њен други роман *Жена моја мужа*, о перверзијама брачног троугла, не треба сумњати да је и он дио ауторкине аутобиографије, доживљава велику медијску подршку.

Тања Белобрајдић је чак тужила неке хрватске медије због душевног бола који јој је нанијет изношењем детаља о њеном ангажману у Лори.

РУКАВИЦЕ АНТЕ ГУДИЋА

– Али они ме толико и не брину, задојени су мржњом, а ми мазохизмом. Када би сада неко довео било ког од тих мучитеља, ја бих га пустио. То што су они радили то здрав човјек није у стању да им врати. За такве не постоји казна осим Божје – без емоција је говорио као да препричава неки баналан догађај.

– Суровошћу се истицао Анте Гудић. Он би док смо у шетњи једну рукавицу оставио на зид и затим нас питао ко му је украо рукавицу. Рукавица је била увертира у ново батинање и тортуре. Анђелко Ботић је такође био један од најкориснијих људи целата.

Грч на његовом лицу појављује се када је поменуо „наше усташе”.

– Нисам те разумио, појасни – инсистирао сам.

– Било је наших плаћеника, са ових простора у усташким редовима.

– Ко су? Знаш ли имена? – питао сам увјерен да ће гњев из њега избацити сав кошмар и трауме које је носио.

– Неке знам. Из честитих су породица. Треба ли њихове најближе да разапнем. Да им ставим жуту траку око руке? Зар су криви родитељи што им се поткрао неки ген мутант? Што су родили несоја!? Многе велике породице

су се изродиле. Свако има своје изроде.

Жена са Купреса свједок 333/94-21 говорећи о сопственом злостављању и приморавању да присуствује мучењу мужа, свједочи о тортурни над четворицом Никшићана 13. априла 1992. године.

– Тако су их претукли да је један од њих сутрадан умро. Следећег дана су нам везали очи и убацили нас у један комби у ком се већ налазио мртвачки сандук без поклопца. Опијала сам унутрашњост сандука и осјетила да се у њему налази још увијек топло тијело тог несрећног Црногорца.

Ову причу потврђује и свједок 333/95-21 такође са Купреса која наводи да је од батина подлегао Лука Газивоца, а касније и Дука Баровић коме су претходно одсјекли уши.

Свједок 164/95-2 потврђујући наводе о звјерском мучењу заробљених Црногораца изјављује да су Луку Ашића натјерали да поједе сопствену браду коју су претходно обријали.

Свједок 445/94-33 свједочи: „Добро се сјећам једне прилике када смо шетали по кругу, мада смо увијек морали да гледамо у земљу, успио сам да спазим трпачицу Црногораца од којих је једноме, пред мојим очима, војник одсјекао уво, а другом ископао око. Они су били потпуно деформисани, крвави и никакви, чуо сам крвници да је те вечери један од тројице подлегао.”

Свједок 259/94-6: „Једно вече управник Лоре Томо Дујић, који је имао пик на мене, извео ме је из хелије и одвео у другу просторију. Тамо сам затекао пет мушкараца обучених у униформе ЈНА. По говору сам схватио да су Црногорци. Ови људи су били поломљени и измрцварени, што је на мене оставило тежак утисак да тај приказ никада нећу заборавити. Колико се сјећам некима су биле одсјечене уши. Лежали су по поду, неки су се наслонили на зид у полулежећем положају. Један од мучитеља је забио нож и одсјекао језик једном од тих несрећника. Затим су кренули да кољу. Поређали су три ножа и тражили су од једног да изабере нож којим ће бити заклан. Овај заробљеник коме су већ муке биле дојадиле енергично је показао на један од ножева, што је додатно разбјеснило целата. Више је лично на звјер него на човјека. Муњевитом брзином је пришао Црногорцу и једним замахом одвојио му главу од трупа. Беживотно тијело се преврнуло, а глава остала у ваздуху. Док је усташа држао главу, очи закланог су биле отворене, а такође и уста. Она су се у таквом стању отвараола и затварала неколико пута. Од овог призора и зликовци су се уплашили. Када је послје извјесног времена онај који је држао главу дошао себи, из све снаге је главу треснуо о зид, тако да се она једноставно раставила и видео сам мозак како трепери.

Ово је само дио тортуре и злочина новог и прећутаног Јасеновца званог Лора.

ВИШЕ ОД 500 ЗАХТЈЕВА ЗА ПРИЗНАВАЊЕ СТАТУСА ЖРТВЕ РАТНЕ ТОРТУРЕ

– Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица до сада је заприлио 542 захтјева за признавање статуса жртве ратне тортуре, од чега се 323 односи на жене – изјавила је Александра Радета Стегић из овог центра.

Она је навела податке Министарства рада и борачко-инвалидске заштите Српске према којима је око 200 жена остварило право на мјесечно примање по основу статуса жртве ратне тортуре.

Стегићева је навела да многе жене нису упознате о процедури и нису се довољно оснажиле да приступе, те да је преминуо већи број њих које су у документацији овог центра.

Према њеним ријечима, кривична пресуда је основно доказно средство да су ова лица претрпјела тортуре, тако да за ту врсту ситуације не постоје специјална, посебна правила која би се примјенила, а што је обесхрабрује да се уђе у тај поступак.

Предсједник Управног одбора Фондације *Удружене жене* Нада Голубовић подсјетила је да је Закон о заштити жртава ратне тортуре у Републици Српској усвојен 2018. године и да је рок за подношење пријава за остваривање статуса жртве ратне тортуре одређен до 2023. године.

Она је нагласила да тај рок треба продужити и да се о њему треба више говорити путем медија како би се већи број цивилних жртава ратне тортуре могао пријавити.

АТВ

ЗАБРАЊУЈУ ФИЛМ МАЛАГУРСКОГ, А НИСУ ГА НИ ПОГЛЕДАЛИ

Широм Европе, Бошњаци потписују петицију за забрану филма Бориса Малагурског *Република Српска – борба за слободу* под оптужбом да филм негира геноцид над Бошњацима и да је редитељ „познати националиста у блиским везама с бившим предсједником Српске Милорадом Додиком који негира геноцид у Сребреници”, пишу швајцарски медији. Малагурски негира ове оптужбе и каже да не разумије то што људи желе да забране његов филм, а да га нису ни погледали.

Документарни филм Бориса Малагурског *Република Српска – борба за слободу* нашао се на удару бошњачких удружења широм Европе, која траже забрану овог остварења – након премијере у Бањалуци – више од 20.000 људи на порталу change.org потписало је петицију којом се тражи забрана филма.

У изјави за *20 минута*, Малагурски је истакао да је свјестан контроверзе коју носи његов филм.

– Европски организатори који желе да прикажу мој филм добили су стотине захтјева да то не ураде. Неки су добили и пријетње.

Оно што не разумије, како је рекао, је то што људи желе да забране његов филм, а да га нису ни погледали. Малагурски негира све оптужбе и каже да је циљ филма да подржи сарадњу Срба и Бошњака.

ГОДИШЊИЦА ЈЕДНЕ ОД НАЈСЛАВНИЈИХ БРИГАДА НОБ-А

Окупљањем у Будићима код Пакраца антифашисти хтјели да на то поново подсјете као и да одају дужно поштовање свима који су у борби против фашизма изгубили животе. Окупљене је узнемирила вијест, објављена прије неколико мјесеци, да је конзерваторско одљење предложило брисање из регистра споменика подигнутог на мјесту, на ком је у Будићима 11. октобра 1942. године извршено постројавање јединице која је у том моменту носила назив Прва славонска бригада. И овом приликом поновили су свој апел да се то не догоди јер би тиме била учињена велика неправда свим жртвама и борцима који су пали у борби против фашизма.

Скupu су се обратили замјеник Пожешко-славонског жупана Никола Ивановић и предсједник Савеза антифашистичких бораца и антифашиста Хрватске Фрањо Хабулин који су говорили о значају ове годишњице и оснивања 12. славонске пролетерске ударне бригаде. Дванаеста славонска пролетерска народноослободилачка ударна бригада формирана је 11. октобра 1942. године у селу Будићима крај Пакраца од дијелова Првог и Другог славонског партизанског одреда. До 21. децембра 1942. носила је име Прва славонска бригада. Тада је имала четири батаљона, митраљески и топовски одсјек, омладинску чету и болнички вод, укупне јачине 958 бораца, наоружаних са 711 пушака, два митраљеза, 22 пушкомитраљеза и топом. Први командант бригаде био је Богдан Црнобрња. Назив пролетерска бригада је добила 26. октобра 1944. године. За заслуге током народноослободилачке борбе бригада је одликована Орденом народног ослобођења, Орденом партизанске звијезде и Орденом братства и јединства, а 21. јула 1977. године и Орденом народног хероја. Кроз бригаду је прошло око 8.000 бораца, погинуло је око 1.600 бораца, док је сваки трећи био рањен.

СЛАВКО БУБАЛО / СРБИ.ХР

ДАНЕ РАДАКОВИЋ ПРЕДСТАВИО МОНОГРАФИЈУ РОДНОГ КРАЈА У НОВОМ САДУ

СУДБИНА СРПСКОГ СТРАДАЛНИЧКОГ СЕЛА ЈОШАН - ТИПИЧНА СЛИКА ЦИЈЕЛЕ КРАЈИНЕ

У Новом Саду на Спенсу 22. октобра одржана је промоција *Монографије села Јошан* аутора Данета Радаковића. На промоцији су говорили поред аутора, председник Савеза Срба из региона Миле Шапић, рецензент Радослав Вукас и угледна новинарка Невенка Стојчевић која је својом бесједом и отворила овај скуп.

Како је и сама потомак жртва Стојчевићева је поменула своја два ујака и оба дједа који су у Јасеновцу и на кућном прагу страдали од усташког ножа. У петом деценији и сама је била приморана да заувјек оде из родног Осјека.

– Дане Радаковић је написао ову књигу да нас освијести и укаже не само на геноцидне злочине усташке идеологије и његове посљедице, него и наставак тог злочина као посљедицу заборављања. Ревизија историје која је увелико на дјелу управо је на трагу брисања злочина из нашег сјећања и претварања крвника у жртву. Аутор овом књигом пружа отпор таквим покушајима и уз помоћ бројних докумената и свједочења својих сународника отима од заборављања страшних злочина у селу Јошан

» Радослав Вукас, Дане Радаковић, Невенка Стојчевић, Миле Шапић и Ђурђа Маринковић

почињен од усташа на велики православни празник Крстовдан 1942. године. О овом догађају нисам знала ништа док нисам прочитала књигу. Сви знамо да је заборављања ново убиство жртва.

Дане Радаковић каже да је у његовом селу Јошан 2017. године подигнута једна табла на споменику жртвама фашизма у селу.

– То је била кап која је прелила чашу да покушам да нешто напишем. На тој та-

бли нити се зна ко су почињени злочина, ни ко су жртве тог злочина. Ми можемо праштати те све злочине, али не смијемо заборавити. Био сам 29. 9. на првом помену жртвама фашизма у нашем селу у Јошану. Нажалост, тамо може све да се каже, али није пожељно рећи ко су извршиоци злочина. Што се Јошана тиче, неспорно је да су то урадиле усташе и није ми намјера да поистовјеђујем све Хрвате са усташама.

Колега са студија, а овом приликом и рецензент Радослав Вукас рекао је да је у том периоду студирања лично упознао Јошан, његова брда и долине и наставио сарадњу са Радаковићем кроз цијели радни вијек.

– Знаш да је Дане везан за Јошан, знам да воли Јошанце, њихове обичаје, културу, све оно што је карактеристично и везано за друштвено-социјални, историјски, вјерски развој села

ДОНИЈЕТИ РЕЗОЛУЦИЈУ О ГЕНОЦИДУ

Миле Шапић се обратио у име председника Савеза Срба из региона Миодрга Линте. Он је истакао да држава Србија мора да се бори за истину и да од међународне заједнице затражи признање геноцида над нашим народом, а претходно сама предузме кораке у том правцу.

– То значи да Скупштина Србије коначно донесе Резолуцију о геноциду над Србима, Јеврејима и Ромима у НДХ и да Скупштина Србије оснује Меморијални центар геноцида над Србима у НДХ. Линта је припремио Приједлог Резолуције и Приједлог Закона о оснивању Меморијалног центра и предао у скупштинску процедуру, међутим они нису изгласани. Резолуцијом би послали поруку Хрватској да је крајње вријеме да се суочи са својом фашистичком геноцидом који је почињен у НДХ. Требају да се обилеже сва мјеста страдања, да се ексхумирају посмртни остаци, како би коначно дошли до приближно тачног броја страдалих.

Резолуцијом би се Влада Србије обавезала да дефинише Дан сјећања на српске жртве геноцида у НДХ.

– Линта је предложио да то буде 10. април, дан када је основана Независна Држава Хрватска. На подручју Земуна или Новог Београда треба да се оснује Меморијални центар који би имао у оквиру своје организације и архив, библиотеку, музеј, научно-истраживачки институт, спомен-обилежја...

Јошан. Монографија села Јошан није значајна само за Јошанце, већ има много шири друштвено-историјски значај који карактерише сва страдања Срба са подручја Удбине, Лике и Крбаве.

Присутни су имали при-

једлоге да би требало све те злочинце поменути именом и презименом, да би се коначно знало ко су жртве, а ко крвници.

Промоцију је употпунила и пјесма пјевачке групе *Крајишници*, Радета Ђукића са Удбине. **ДРАГАНА БОКУН**

ПРВА КЊИГА ТОПАЉСКЕ ОПШТИНЕ – ТЕМЕЉНА АКТА ДР ГОРАНА КОМАРА

Улога српског народа Боке и Херцеговине у Морејским ратовима

У оквиру свечаности *Нови видици*, које се организују у част Дана општине Херцег Нови представљена је нова књига др Горана Комара *ПРВА КЊИГА ТОПАЉСКЕ ОПШТИНЕ – Темељна акција*, у издању Друштва за архиве и повјесницу херцеговску и Задужбине *Кнез Мирослав Хумски* из Требиња. Књига је настала као плод нових истраживања и ауторовог познавања историје краја 16. и 17. вијека коју је посебно сагледао кроз документа Архива Херцег Новог, Венеције, Котора, Дубровника, топаљске комунитати, манастира Савина и ХАЗУ. О књизи су у име издавача говорили публициста Небојша Рашо и Мила Тројановић Гашић, као и Стеван Катић председник општине Херцег Нови.

ТРОЈАНОВИЋ ГАШИЋ: ПРИМАРНИ ЦИЉ ЈЕ ОЧУВАЊЕ СРПСКЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

Мила Тројановић Гашић је представила рад Задужбине *Кнез Мирослав Хумски* која је покренута у Требињу 2017. године као удружење грађана, ентузијазмом, неколико познаника, заљубљеница у историју Срба, старе књиге и споменике.

– Главни задатак Задужбине јесте прикупљање и објављивање архивске грађе: писма, правних докумената, српске културне баштине, односно прикупљање и објављивање писаних споменика, у било којој форми, који свједоче о српском присуству и српској писмености кроз вијекове на овим просторима. Један од најактивнијих чланова Задужбине је др Горан Комар који је и овим новим насловом потврдио своју продуктивност. Комар је у овој књизи сачинио и сакупио правна документа: молбе, жалбе, тужбе, забране, наредбе, потврде, овлашћења, увјерења Топаљске општине. Књига није занимљива само историчарима језика и писма или опште историје, већ и историчарима права. Документа сакупљена у овој књизи сачувала су и имена многих актера политичког живота општине, податке о посебном положају општине притиснуте са свих страна, од Дубровника, Турске царевине па и Црне Горе – рекла је Тројановић Гашић. Она је нагласила да је Горан Комар као при-

» Стеван Катић, Небојша Рашо, Мила Тројановић Гашић и Горан Комар

ређивач докуменат стигао и до ХАЗУ у којој су књиге у Загребу доспјеле преко Ивана Кукуљевића Сакцинског који их је однио са Топле.

РАШО: ПОСТОЈАО ЈЕ ЖАЛ ЗА МЛЕТАЧКОМ РЕПУБЛИКОМ

Представљајући 76. по реду књигу, које је објавило са суиздавачима *Друштво за архиве и повјесницу херцеговску* публициста Небојша Рашо нагласио је да се драгоцјеном архивском грађом у овој књизи склапа мозаик наше историје.

– Ова књига Горана Комара пружа нам увид у историјски ход Топаљске односно херцеговске општине за владавине млетачког лава на овим просторима од 1687. до 1797. године. Зато не чуди што су те 1797. године многи становници Топаљске комунитати дочекали пад Венеције као својеврсни трагични догађај, јер им је ипак пружала неку грађанску сигурност – казао је Рашо.

Он је нагласио да није било Топаљске комунитати можда не би било велике савинске цркве, не би било успона новског поморства, новског задужбинарства од Сима Милутиновић Магазиновића до Мирка Комненовића.

– Ова књига Горана Комара представља непроцјењиво благо, посебно у времену фаслификата, присутним данас више него ранијих година. Свакодневно политичари, и медији износе фаслификате који имају намјеру да створе неку нову представу о Црној Гори, потребну њиховим политичким циљевима. У књизи су приказана најзначајнија документа из периода функционисања општине као и неколико докумената из архива ХАЗУ у Загребу. Ова

документа доста нам говоре о функционисању Топаљске комунитати, о социјалним приликама, али највише говоре о борби за очување вјере и отпору унији и настојањима да се добије епископ – закључио је Небојша Рашо.

КАТИЋ: ЗАДИВЉЕНИ СМО ПРЕЦИМА КОЈИ СУ ОЧУВАЛИ СВОЈЕ ПИСМО И ВЈЕРУ

Председник општине Херцег Нови Стеван Катић рекао је да је локална самоуправа са задовољством на конкурс за издавачку дјелатност подржала објављивање ове књиге, а њену промоцију сасвим прикладно и заслужено сврстала у дио програма градског празника. Катић је истакао да је аутор направио велику услугу за локалну самоуправу, јер је обрадио и сабрао на једном мјесту све оне податке који говоре о томе зашто Топаљска комунита заслужује да се слави као изузетно постигнуће, симбол снаге и упорности и побједи локалног становништва у борби за очување сопственог идентитета.

– У тренутку кад је овај град био под Млетачком управом, локално становништво издејствовало је право на званичну употребу сопственог језика и ћириличног писма, духовну аутономију и аутономију у управи, што представља достигнуће вриједно дивљења. Надам се да ће овај наслов како му и име каже бити тек прва књига у низу дјела која ће бити посвећена овој, за Боку и за Херцег Нови изузетно важном одредници – казао је Катић.

КОМАР: СВЈЕДОЧАНСТВО О РАТНОМ ХОДУ СРПСКОГ НАРОДА ХЕРЦЕГОВИНЕ

У излагању о наслову своје нове књиге Горан Комар лекар по занимању, а историчар и ис-

траживач по вокацији, нагласио је да је након објављивања обимне збирке староћирличних докумената Боке, у којем је у највећем дијелу обухваћена различита архивска грађа Новог Сада, пришао објављивању превода темељне документације Топаљске комунитати историјског језгра општине Херцег Нови.

– Ова књига садржи преписе ћирилицом (старом ћирилицом ортографском, махом уредним рукописом представки млетачким властима које у највећој мјери илуструју политички и правни положај Топаљске општине, тешкоће са којима се народ овог краја сустретао и, такође његова темељна хтијења и тежње. Ова књига, као ниједна друга у колекцији општинских књига (*Топаљска комунитат*), одржава социјалне и економске прилике живота Драчевице сабраног у Топаљској општини, али садржи и аутентичне евалуације ратног хода српског народа Херцеговине и Боке кроз два млетачког рата позната као Морејски ратови. Такође, и најважније политичке погледе на статус Општине и српске православне митрополије укинуте 1722. године. Топаљска општина са својим савинским манастиром појављује се као предњачећи чинилац у настојањима православних Далматинаца и Бокела ка поновној успостави ове епископске катедре. Ваља увијек имати у виду да су састављачи ових представки директни учесници и усељеници у новски дио Боке у Првом Морејском рату, или њихови први наследници. Књиге Топаљске комунитати штампане од стране државе представљају потраживања општине и финансије – казао је Комар и у свом излагању.

Он је апострофирао породице из Требиња, Љубомира, Зубаца и Попова и њихове заслуге за развој Драчевице, односно касније Топаљске општине.

Током промоције Горан Комар је истакао да му је као приређивачу ове књиге током 2013. године пошло за руком да уз помоћ и средстава Топаљске црквене општине прибави фотографије важних књига које припадају Комунитати, а које се чувају у Архиви Хрватске академије. **ЗДРАВКО ШАКОТИЋ**

У БЕОГРАДУ ПРОМОВИСАНА ЕДИЦИЈА КЊИГА БАНИЈА САБРАНА ДЈЕЛА

Завјештајна историјска читанка Баније

У Великој сали Градске општине Нови Београд представљена је едисија књига *Банија сабрана дјела у три тома (Од заблуде до истине, Банијски рјечник и Прилози истини)* у организацији Завичајног удружења Банија Суботица које је и издавач ове едисије.

Аутори овог дјела су новинар и књижевник Ђорђе Личина и Милан Миљевић, сарадници Милорад Ђорковић и Жељко Тинтор, а да би се књиге издале допринос су дали Никола Рашић и Стојан Рајковић. Рецензент књиге је др Милан Мицић историчар и књижевник.

ЉУДИ СЛОБODНЕ МИСЛИ

Модератор овог скупа је био пјесник Милош Бајић који је бесједио о обичном човјеку са простора Баније.

– Уз све забране, свакојаке невоље, уз ратна страдања банијски човјек никада није подлијегао наметнутим мишљењима, он је развишао својом главом. Чак и по цијену живота. Имао је истанчан и природан осјећај за правду и правичност. Зато је и данас, кад се сав свијет повија, ту особину тешко измијенити код Банијаца и Крајишника.

Милан Миљевић, аутор првог тома *Банија од заблуде до истине* је истакао да је намјера била да се објасни вријеме када су Срби дошли на Банију.

– Срби су могли да дођу на та подручја тек послје Косовске битке 1389, али у свакој прилици волим да истакнем прије Енглеза и Американаца.

80 ХРАМОВА НА БАНИЈИ

Миљевић каже да су на судбину Баније утицале и битке на Сутјесци и Неретви.

– Родитељи су ми били првоборци, прошли су све. Стричеве су ми прошли Сутјеску. Једно питање се поставља. Шта је Седма банијска имала да ради на подручју Сутјеске и Неретве. Кога је она бранила, од кога се она тамо бранила, и зашто је она уопште отишла тамо? Када се мало дубље анализира да је 7. дивизија била петоријанска гарда диктатора званог Јосип Броз Тито. Толико жртава које су одведене на ту хладноћу на тако високу надморску висину, неадекватно одјевени. Били су жртве авијације, техници њемачкој, талијанској...

Миљевић је писао и о периоду послје Другог свјетског рата, посебно се осврћући на крилатицу: „Послје Тита, Тито.“

– То значи да је остала иста политика, уништавање Срба. Срба је у Банији увијек било двије трећине од укупног броја становништва, данас, односно према попису из 2011. Срба је 8.000, Хрвата 34.000, осталих 9.500.

У књизи су обрађене и све школе Баније, када је у којем мјесту саграђена школа. Уз

» Милан Миљевић, Милош Бајић и Ђорђе Личина

помоћ Ђорђа Личине направили су фотоархитектуру Баније, слике кућа, засеака... Такође, посебно мјесто заузима поглавље хришћанско православање на Банији.

– Писали смо о свим храмовима на Банији, укупно их има 80. Када су саграђени, када су рушени. Аутор сарадник Миодраг Ђорковић је обрадио поглавље народне игре на Банији у чему му је помогла Сава Путник, а Жељко Тинтор је писао о спорту на Банији.

8.000 ИЗВОРНИХ РИЈЕЧИ

Ђорђе Личина наглашава да није могао ни наслутити да ће их Рјечник банијских ријечи и изрза спојити тако далеко од завичаја.

– Највећи дио мало познатих и непознатих ријечи почео сам записивати средином 70-их година. Биљешке сам већ тада необавезно назвао Гаљенским рјечником. Разлог за овакав наслов био је поприлично једноставан. У Драготини гдје сам живио прије одласка на студије у Загреб живио је и имућни сељак Вујо Гаљен. Јако добар и честит човјек, имао је пилану и све што сам добро и лијепо чуо изван своје куће, то је било управо на Гаљенима.

Као дјечак често је сједио у пиљевини или у млину уз мучницу и уживао у причама и говорима људи који су ту мљели жито, давали ушур и резали рањине. Ту је чуо на стотине ријечи које је касније по сјећању записао у своју биљешницу.

– Тек данас педесетак година послје прве забиљжене ријечи увиђам сву драгоцјеност тих биљешки. Након најновијег рата у којем су ова подручја настањена Србима демографски сасвим опустошена банијски го-

вор је постао нешто попут далеке историјске категорије.

Са оцем лугаром је такође одлазио у шуму и тамо је сретао различите људе, слушао њихове приче и учио о њиховим обичајима.

– Сило сам волио те ранојутарње одласке у шуму, јер у њој није било школе, чувања блага ни других кућних обавеза по којима се нека дјетињства нерадо памте. Та ми је шума најпотпуније испуњавала све моје дјечачке снове и предоубе о љепоти. У нашу кућу стару брвнару с кукуљицом и црвеним каплајцима у коју смо се послје рата у Драготину доселили из села Брубућа често су свраћали различити људи. Свима њима такође могу захвалити за неке ријечи у овом Рјечнику.

Личина је упутио постхумну захвалницу и врхунском мајстору Јанку Ацићу Милакари који је обогатио Рјечник, као и мноштву пријатеља који су га, па и током ратних година, звали и говорили му неке нове ријечи.

– Звали су ме у глумо доба ноћи и питали ме скупљам ли и даље оне банијске рбање. Велику захвалност дугујем Банијцима из земље и свијета који су ме након што је Рјечник у јуну 2007. године, доброходношћу њезиног главног уредника Милорада Новаковића, почео у наставцима излазити у *Просвјети*, обасули писмима, телефонским позивима и усменим порукама великодушно ми нудећи своје биљешке, сјећања и приједлоге, и примједбе. Тако је Рјечник са првобитних 4.000 нарастао на преко 8.000 ријечи и изрза.

Личина наглашава да је имао намјеру написати глатко и лако разумљиво штиво које ће свако разумјети и радо прочитати.

– У овом необичном завјештајном Рјеч-

нику који није само вриједна традицијска баштина већ јединствено свједочанство о начину живљења и протеклу једног времена на Банији, својеврсна историјска читанка банијских Срба излажем оно што је прошлост, што је готово изгубило употребну вриједност, али што је у неким далеким траговима остало у нама и поред нас. То је својеврсно откривање заборавља, подсјетник на ону Банију која је по сили ствари, али снагом неке неумољиве воље остала далеко иза нас.

Милан Миљевић о трећој књизи *Банија прилози истини* каже да је писани споменик Србима са Баније страдалим у ратовима и прогонама.

– Списак није потпун. У њему је списак лица која су погинула у Првом свјетском рату, у Другом свјетском рату (покрет отпора и цивилне жртве) и имамо Грађански рат 1991–1995. Укупно је у овој књизи 24.242 лица. Вољели би да ако то може неко да допуни. Поставља се питање има ли које српско презиме на Банији да није у овој књизи? Мој и један и други дјед су у овој књизи, један је заклан на Грабовцу други убијен испред куће.

На промоцији су били присутни и књижевници Милка Кајганић, Милош Кордић, Стево Метикош, Чедо Вукмировић, Бранко Крњачић, Симо Шуица, сценаристкиња Наташа Дракулић, народни посланик и председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, председник Крајишког културног центра Петар Шаула, председник Скупштине Удружења Банијаца из Београда проф. др Душан Богићевић, из Удружења бораца Кордуна били су присутни Ђуро Шкаљац и Тошо Паић, председник Координације удружења избјеглих и расељених у Србији Милан Жунић.

Издавачи су се захвалили донаторима: Град Суботица, Удружење крајишких Срба Прело из Чикага, Фонд за пружање помоћи избјеглим, проганим лицима и за сарадњу са Србима у региону, Предраг Ераковић, Игор Покорић, Душко Ђутило, Светозар Данчуо, Никола Рашић, Стојан Рајковић, Нада Крњета удана Божић, Младен Шашо, Душко Петрић, Горан Бигула, Милош Вујанић, Никола Зракић, Милка Лађевац, Зоран Мрђеновић, Љуба Никшевић, Милан Полимац, Биљана Царић, Милутин Шкиљар, Драган Боројевић, Петар Грујић, Милош Крајчиновић, Никола Славић, Зоран Дробњар, Сања Пајић удана Бингула, Шпанисалв Боројевић, Јасмина Стевановић, Милорад Остојић, Никола Ђурић, као и ГО Нови Београд јер Крајишницима излазе у сусрет дајући велику салу за промоције, окупљања, сједнице...

У програму су учествовали Етно Банијци који су на овогодишњем Фестивалу *Крајишки бисери* освојили високо друго мјесто.

ДРАГАНА БОКУН

БАНИЈСКО ВЕЧЕ У БАТАЈНИЦИ

У организацији Завичајног удружења Банијаца, потомака и пријатеља Баније из Београда, 29. октобра 2022. године, у препуној сали Хепинес Евент Центра у Батајници, одржано Банијско вече. Друго овогодишње дружење окупило је велики број Банијаца и Крајишника из Србије и окружења али и из далеке Аустралије.

Својим присуством овај догађај увеличали су Гаврило Ковачевић председник Градске општине Земун, Бошко Радовановић, члан градског Вијећа општине Земун, Петар Шаула, председник Крајишког културног центра, Миодраг Жарковић, председник Завичајног клуба Славонаца, а специјална гошћа била је Ирена Јовановић, водитељка ТВ Хепи, која је похвалила водитељски пар Завичајног удружења Банијаца Дану Богдановић и Далибора Јелића.

– Драги Банијци, Славонци, Крајишници, свака вам част! На позив Мирослава и Данице дошао сам вечерас овдје и импресиониран сам бројем људи које видим у овој сали. Хвала вам што Завичајно удружење Банијаца и ви Банијци чувате традицију нашег краја, чувате наше обичаје и молим вас да тако наставите. Ми из Градске општине Земун сара-

ђујемо са Удружењем Банијаца и трудићемо се да ту сарадњу подигнемо на још виши ниво јер желимо да у Земуну имамо репрезентативно удружење које ће окупити све Крајишнике да би сачували обичаје и традицију краја из ког смо сви, прије или касније, дошли. Хвала вам и желим све најљепше вама и вашим породицама и желим вам што више оваквих окупљања, дружења и забаве – рекао је Гаврило Ковачевић председник Градске општине Земун у обраћању присутнима.

Председник Завичајног удружења Банијаца, Мирослав Ковјанић, поздравио је присутне и захвалио се што су се окупили у великом броју.

– Само прије пар мјесеци ја сам рекао: „Видимо се догодине“, али на вашу жељу ми смо се окупили и вечерас. Ви нам дајете снагу, вољу и елан. Ви сте наш вјетар у леђа – истакао је Ковјанић.

Ковјанић је похвалио женску и мушку пјевачку групу који су на недавно одржаном фестивалу *Крајишки бисери* у Планишту освојили друго, односно треће мјесто.

– Желим овом приликом да поздравим представнике Градске општине Земун, на челу са председником Гаврилом Ковачевићем,

са којима имамо већ дуго година изузетну сарадњу, који нам помажу, а надам се да ћемо тако и наставити – закључио је Ковјанић.

У официјелном дијелу вечери, наступиле су женска и мушка пјевачка група *Банија* те дјечја фолклорна секција Завичајног удружења Банијаца и приказали традиционалну пјесму и игру Баније.

Након тога Банијци су се уз одличну храну, пиће и музику Ранка Станића Џимија забављали до дубоко у ноћ, а приређена је и богата томбола чију је главну награду, вриједну 60.000 динара, добитник покљонио у хуманитарне сврхе.

Банијци видимо се догодине!

БАНИЈА ОНЛАЈН

КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА (1920-1941)

» Пише: др Милан Мицић

У сјеверним крајевима (Банат, Бачка, Срем, Барања, Славонија) у колонијационом процесу 1920-1941. године формирана је 201 колонија у којима је уочи Другог свјетског рата живјело око 100.000 људи. Основну колонијачку масу чинили су српски ратни ветерана

– добровољци из динарских крајева Краљевине Југославије, српски оптанти из Мађарске и дјелимично Срби из Баната – безземљаци. Колоније су настајале као сасвим нова насеља, обично око мајура бивших велепосједа или на ободима старосједлачких

насеља. Колоније су могле бити израито велике попут Александрова и Банатског Карађорђевог које су уочи Другог свјетског рата имале 4.500–5.000 становника, или сасвим мале попут колоније Мали Жам код Вршца која се састојала од осам кућа.

41.

На подручју Печуја и Барање југословенска војска и управа задржали су се у периоду од 13. новембра 1918. године до 21. августа 1921. године, а 20/21. августа 1921. године уз југословенску управу и војску покренуо се талас српских избјеглица из Барање које су прешле југословенско-мађарску границу.

Избјеглице из Мађарске 1921. године смјештене су у привремени смјештај у пограничном подручју у близини њихових насеља. Дио избјеглица из мађарског дијела Барање смјештен је у велепосједничким зградама на велепосједима у југословенској Барањи који су дошли под удар аграрне реформе. Тако су на мајуру Угљеш смјештене 93 избјегличке породице, 20 породица у Мајшким међама, 4 породице смјештене су на мајуру Чемин, а 3 на мајуру Брод. Стаје на велепосједничким мајурима у Барањи такође су употребљене за смјештај 50 избјегличких породица. Избјеглице из Барање смјештене су на државно добро Беље које није разумијевало проблеме избјеглица као и локално становништво које је избјеглице дочекало као нежељену појаву. Жупанијска управа као референта за избјеглице поставила је учитеља Милана Глибоњског који је такође избјегао што је требало да олакша контакт између избјеглица и власти. Прота Стеван Михаљичић 7. јула 1922. године у Народној скупштини Краљевине СХС изнио је тешко стање избјеглица и навео како им се слабо излази у сусрет.

ОМОГУЂЕНА СЕОБА СТАНОВНИШТВА ИЗ МАЂАРСКОГ ДИЈЕЛА БАРАЊЕ

Одредбе Тријанонског мировног уговора (6. јун 1920. године) између Краљевине СХС и Мађарске, чланови 61–66, омогућавале су могућност опције, односно слободног избора мањинама у тим државама у којој ће држави живјети. Југословенска аграрна реформа и одредбе Тријанонског уговора омогућиле су сеобу српског и дјелимично шокачког становништва из мађарског дијела Барање. Оптација барањских Срба трајала је у континуитету до 1931. године. Барањски оптанти кретали су се углавном ка југословенском дијелу Барање ка колонијама Мајшке међе (Штиљановићево), Угљеш, Ђурђево Поље, Швајцарница, Зорница, Крчевина или ка већ постојећим насељима у Барањи.

Оптанти из 16 барањских села: Вршенде, Мајше, Литобе, Мохача, Ланчуга, Борјада, Оласа, Бремеа, Вемена, Рац Титоша итд. (46 породица са 180 лица) 5. априла 1924. године из Печуја стигли су у Нови Сад, а потом су возом у 18 вагона пребачени до Средњег Салаша, у општини Бајша, код Бачке Тополе на велепосјед Ладислава Лелбаха. У колонији Средњи Салаш, код Бајше, 11. јула 1925. године у 37 породица за које постоје подаци живјело је 124 члана или 3,3 члана чинило је просјечно једну оптантску породицу. Од 124 лица насељених у колонији дјецe до 12 година било је 24 или 19,3%. У колонији је живјело 5 самаца, 9 двочланих породица, 8 трочланих породица, 8 четворчланих породица, 4 петочлане породице, 2 шесточлане породице (Мике Бошњака и Младена Тедића) и 2 седмочлане породице (Цветка Велимировића и Лазе Бошњака). У колонији је било четворица нежељених лица који су били носиоци оптације, два удовца и једна удовица.

Село Бајша било је удаљено од колоније 9 км. гдје се налазио лекар, апотека, општинска управа, тржиште, а путеви до Бајше били су атарски и меки што је отежавало комуникацију у вријеме киша када су путеви постајали блатњави и непроходни.

ОПТАНТИ ДОБИЛИ БАТИНЕ И ОСТАЛИ БЕЗ НОВЦА ЗА ЗИМНИЦУ

Оптанти досељени из Барање на посјед Лелбаха у Бајши, колонију Средњи Салаш код Бачке Тополе, по свом досељењу 5. априла 1924. године нису могли да уђу у посјед

СРЕДЊИ САЛАШ

јер је он издат у закуп од стране Министарства правде за економску 1923/24. годину.

Ђока Козарац, Мика Бошњак и Цветко Велимировић 9. октобра 1924. године упутили су допис Савезу аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем у којем су објаснили своју социјалну позицију по пресељењу. У допису оптанти из Барање навели су да када су дошли земља је већ била издата под закуп фабрици шећера у Црвенки. Дио насељеника, 25 породица, земљиште су добили на Котековом посједу код Новог Сада, 80 км. удаљеном од мјеста становања.

„Додијељени кукуруз власници нису дозволили брати тако да су неки наши људи на мртво име испребијани. Оно мало уштеђевине потрошили смо путујући шест мјесеци од Министарства до Аграрног уреда и обрнуто да данас немамо новца ни зимницу.

Заинтересовани су у Мађарској оставили све своје имање, напустили гробове својих предака јер неће да робују него желе у својој слободној земљи да живе и умиру а данас ту стојимо у опасности од глади”, истакли су насељени оптанти.

ТРАЖИЛИ ПОМОЋ ДРЖАВЕ

Предсједник аграрне заједнице у Средњем Салашу Младен Стојаковић потом је 21. октобра 1924. године упутио своје писмо:

„Дошли смо 4. априла 1924. из Мађарске на позив и жељу наше обожаване отаџбине и тиме дали доказа да никако не желимо остати под Мађарима. Довили смо земљу код Средњег Салаша у Бачкој коју треба сада орати и засијати да имамо хлеба.

Када смо полазили из Мађарске свако је понио понешто жита, а овдје смо жели и добили мало риса али смо све то за ових седам мјесеци појели или продали као рис да се одужимо и набавимо мало одијела.”

Досељени оптанти у обраћању Младена Стојаковића тражили су позајмицу сјеменске пшенице и плугове и стоку са имања Ладислава Лелбаха. „Кад нас је држава довела овамо она треба, а дужна је, да нас у овоме помогне као вјерне и одане њене синове и дјецу, да не проклињемо час и кад смо се ријешили на позив да напуштамо наша стара огњишта и дођемо овамо.”

Тридесет и седам породица оптаната насељених на Средњем Салашу код Бајше по надјелјивању земљишта у закуп располагало је 11. јула 1925. године са 209,5 к. ј. земљишта или 5,6 к. ј. у просјеку што је било недовољно за исхрану породица и много мање него што је оптантима било обећавано прије поласка у сеобу. Филип Пејовић у свом извјештају Савезу аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем од 25. марта 1932. године навео је да се колонисти у Средњем салашу жале да су добили мало земље, 3 особе 5 к. Ј., 4 особе 6 к. ј., 5 особа 7 к. ј., 6

и више особа 8 к. ј. Ако би наишле лоше године као што су биле 1932. и 1933. година онда су приноси пшенице били 3–6 мц. по к. ј. Године 1932. и 1933. род кукуруза био је добар, али су цијене биле слабе. „Људи се отимају, вриједни су и штедљиви, али им се неће. Свиње и живина цркавају, род пшенице је 4 мц”, написао је у свом извјештају ревијор Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем Филип Пејовић 13. децембра 1934. године. Тежак положај оптаната описује и њихова молба коју су упутили Савезу аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем од 24. новембра 1929. године да причека отплату рата до бербе кукуруза што значи да је те године берба озбиљно каснила због лоших временских прилика или су оптанти тражили одлагање дуга за годину дана, до наредног рода. 29. новембра 1933. године колонија је имала свега 8 крава, 10 коза и 25 свиња што говори о изузетно сиромашном сточном фонду. Према извјештају Светолика Сименуновића од 12. фебруара 1934. године колонији је био потребан један тријер, двије сијачице за кукуруз и пшеницу, бесплатне воћне саднице насељеницима, „неколико санских коза” и нераст „јер плаћају за припуст крмача 15–20 динара”.

ГРАБА СТИГЛА ПРИЈЕ НЕГО ШТО СУ ПЛАЦЕВИ ПОДИЈЕЉЕНИ

Годину дана по пресељењу насељеним оптантима питање градње кућа није било ријешено. 25. марта 1925. године оптанти су се жалили да су по доласку у Краљевину СХС „срдечно дочекани, али нам нису одговарајуће станове могли додијелити и остасмо чекајући већ годину дана на станици без куће и дворишта. Да не би наше породице пропале овако без кућа молимо господина министра да нам се смиљује”, навели су оптанти насељени на Средњем Салашу у писму Министарству за аграрну реформу. 16. маја 1925. године оптанти су добили грађу за градњу 43 куће у колонији, али до 18. августа 1925. године нису добили кућне плацеве тако да је грађа за градњу кућа стигла прије извршене надјелбе кућних плацева. Насељени оптанти живјели су у изузетно тешким стамбеним условима, а по извјештају пословође аграрне заједнице Славка Којића од 11. јуна 1926. године „народ нема довољно мјеста и има породица које двије у једном стану станују и то им је већ додијало вако двије године. Сваки једва чека да добије кућиште”. „Ти људи су у врло тешком стању и не умију да се помогну”, навео је у свом извјештају од 2. марта 1926. године ревијор Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем Филип Пејовић. „С тим плацевима кубуре већ пола године и убијеђени су да их неће ни добити. Државни комесар на имању пензионисани ђенерал Костић изгледа

да им у потоње вријеме чини неприлике и гони их из кућа. Ти људи су са ситном дјецом и у таквим околностима у очајању. „16. маја 1926. године извршена је експроприација 45 кућних плацева на велепосједу Ладислава Лелбаха на мајуру Средњи Салаш у тзв. Дубокој Бајши, а 20. маја 1926. године досељени оптанти објаснили су у свом допису Савезу аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем зашто је државни комесар генерал Костић одлагао надјелјивање кућним плацевима: „Државни комесар на истом експроприисаном земљишту посијао је мухар, па је рекао да док он мухарику не скине ми не можемо куће правити.” Додјела плацева оптантима на Средњем Салашу априла 1926. године подстакла је 34 добровољца из Лике и Босне насељених на посједу Матилде Семзе 30. маја 1926. године да у свом захтјеву истакну да „оптанти из Барање добили су куће и ми желимо да им се прикључимо”, наводећи да су грађу и пријеп добили на Средњем Салашу, код Бајше.

Међутим, градња кућа за оптантске породице у овој колонији тек је почињала. Пословођа аграрне заједнице оптант Славко Којић 11. јуна 1926. године истакао је да „грађа и пријеп онако леже како су дошли јербо поједини говоре да неће примити док се плачеви за куће не издијеле...Већ је доста чекања било и када се ово издијели онда из Савеза ако је могуће да изађе један чиновник и нека овај народ уведе у ред.” Оптанти из колоније Средњи Салаш тражили су 13. јула 1926. године од Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем дозволу да се задуже код циглане Глосер-Велкер и Раух у Црвенки јер „оћемо ове године дизати куће па нам цигла печена треба за темељ”, што показује начин градње куће у колонији, односно темељи су грађени од печене цигле, а зидови од набијене земље тзв. набоја. Аграрна заједница из Средњег Салаша 2. маја 1927. године затражила је кредит за градњу кућа у износу од 150.000 динара од Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем и у свом захтјеву изнијела пресјек процеса формирања колоније у Средњем Салашу: „Већа количина грађе је пропала пошто пуне двије године је лежала на киши под ведрим небом. Чланови који су мало бољег стања, има их свега 17 породица куће су подигли, а остали чланови врло су сиромашног стања и не могу куће да подигну.”

ПРАЗНА ИМАЊА СТАРОСЈЕДИЛАЦА

Међутим, ни током 1927. године све куће у колонији нису биле саграђене јер је 16. фебруара 1928. године Ђуро Матошевић потпредсједник аграрне заједнице навео у допису Савезу аграрних заједница за Банат да „како се приближава прољеће и треба отпочети са градњом кућа то су чланови долазили више пута у канцеларију ове заједнице за извјешће о чему и како се брину. „За градњу 23 куће и довршавање 7 кућа у колонији Средњи Салаш насељеници су добили укупно 160.178 динара кредита, а 27. маја 1931. године ревијор Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем Ф. Пејовић констатовао је да је у колонији изграђено 38 кућа, а да надјелених плацева за градњу кућа има 78, али да „тешко да ће се дизати више кућа јер већина плацева припада Сивчанима”, односно да досељеници из старосједлачког села Сивац немају намјеру да се насељују у колонији Средњи Салаш.

Процес градње колоније на Средњем Салашу може да одреди и вријеме надјелјивања грађом досељеника. Тако је 1925. године надјелено 34 грађе, 1928. године 6, а 1931. 9 надјелених грађа. Власништво кућа такође је у колонији било подложно промјенама било због смрти носиоца оптације било због његовог пресељења.

Тако је по подацима од 8. јула 1934. године кућу од одсељеног опганта Лазара Перишића купио Стеван Дворнић, а кућу одсељеног Марка Башића, Ђорђе Ђока Козарац.

Према извјештају предсједника аграрне заједнице у Средњем Салашу Душана Ристића од 25. септембра 1938. године у колонији је било саграђено 57 кућа.

Према извјештају аграрног чиновника Пољопривредног одјељења Дунавске бановине Светолика Сименуновића који је обишао колонију од 12. фебруара 1934. године у колонији је нађељено 95 породица, али је насељено 56 породица. Филип Пејовић у свом извјештају Савезу аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем од 25. марта 1932. године навео је да је у колонији нађељено 78 плацева, да у њој има 45 породица (оптаната 42, 31 српских породица и 11 хрватских и 3 колонијста) али „тешко ће подићи куће јер плацеви су дати Сивчанима који земљу раде из свог мјеста”. Године 1933. према извјештају учитеља Владимира Мијатовића колонија је имала 32 дјеце за школу и 272 становника. По подацима из 1939. године у 45 породица које су живјеле у колонији Средњи Салаш живио је 181 члан или просјечна општинска породица износила је 4 члана.

МОЛБА ЗА ПОДИЗАЊЕ ШКОЛЕ

Изградња школе била је кључна за опстанак колоније барањских оптаната. 12. фебруара 1930. године колонијсти су у молби КБУ Дунавске бановине навели да имају 50 дјеце за школу, али је школа у Моравици удаљена 13 км. и свега 4-5 дјеце похађа ту школу, а остала дјеца и после шест година од насељавања нису у школском систему. Те године колонија није имала избушен артечки бунар, ни питку воду.

Према извјештају Филипа Пејовића од 25. марта 1932. године колонија је имала школу и једног учитеља који је учио сва четири разреда и имао стан у колонији. Према извјештају Светолика Сименуновића од 12. фебруара 1934. године школа је имала учитеља и 32 ученика, а „учитељ је агилан, одржава дилетантске представе и соколске академије. Насеље има соколску чету, читаоницу и књижицу. О просвећивању колонијста води бригу учитељ, општински лекар а дјелимично и срески пољопривредни референт који их је обишао 1-2 пута у 10 година. Осим ових и др Лука Богдановић јавни биљежник из Тополе.” Здравствене прилике насеља су биле добре јер су имали питке воде, бунар је био изграђен, али је постојала потреба за још једним артеским бунаром. Колонији је била потребна приручна аптека због удаљености општинског љекара али и помоћ за градњу Просвјетног дома у колонији.

УНУТРАШЊИ СУКОБИ

Колонија Средњи салаш сматрала је да је запостављена од стране општине Бајша и „остављена да се брине сама за своје потребе.” Зато су колонијсти у жалби КБУ од 12. фебруара тражили одвајање од општине Бајша „јер смо много удаљени и плаћамо велике општинске намете” и формирање самосталне општине. Срез Бачка Топола сматрао је да то није могуће „пошто су економски слаби и због те њихове слабости ослободени су плаћања државног пореза на 5 година, а и представништво општине Бајша ослободило их је плаћања приреза на 5 година како би на тај начин економски ојачали.”

Чести сукоби унутар колоније отежавали су хомогенизацију колоније. Учитељ Мијатовић 1932. године тврдио је ревизору Савеза аграрних заједница за Банат, Бачку и Срем Филипу Пејовићу да се „људи на колонији никако не слажу, честе су туче, пријетње”, и да се говори у Бачкој Тополи „да је та колонија једно разбојничко гнијездо.”

У организацији учитеља насељеници су приредили двије забаве и једна је била у колонији Нова Црвенка.

„Приликом враћања побили су се у возу моји људи и испребијали један другог. Цијелу ноћ колико је трајала забава имао сам муке да људе стишавам да се не туку у Црвенки и предочавао им трезвеност колонијста у Новој Црвенки”, тврдио је учитељ поријеклом из околине Крагујевца. Филип Пејовић као узрок за ове сукобе сматрао је „што колонија нема ниједног полицајца”, али је Светолик Сименуновић чиновник Пољопривредног одјељења Дунавске бановине 1934. године у свом извјештају навео да „влада вјерска нетрпељивост међу њима, осим тога је 35% конкубата јер власти о томе не воде рачуна.”

Помозимо обнову српског православног храма у Книну

● **Благословом епископа далматинског Никодима покренута је акција за обнову Храма Покрова Пресвете Богородице у Книну.**

Книн је један од најстаријих градова на подручју сјеверне Далмације. Велики византијски цар и историчар Константин Порфирогенит недвосмислено га смјешта у девети вијек помињући га у свом дјелу *De administrando imperio* под именом Тенен. Град је у својој историји доживио бурне историјске промјене што је утицало и на професионалну структуру, како самог града, тако и читавог краја. Управо у том граду налази се једна од најљепших православних богомоља у Далмацији – Црква Покрова Пресвете Богородице.

ХРАМ ОСВЕШТАН 1866. ГОДИНЕ

Залагањем великог владике далматинског Стефана Кнежевића, храм је изграђен у ужем градском центру, да би га овај истински прегалац на њиви Господњој освештао давне 1866. године. Храм Покрова Пресвете Богородице кроз историју је представљао уточиште книнским Србима, будио духовну снагу да се надвладају сва животна искушења, сакупљао их и окупљао под својим сводовима у најтежим временима, био свједок њиховог живота и опстанка онда када је све било лакше бити него православни Србин.

Бројне генерације Книњана у њему су крштене и вјенчане, пред његовим иконостасом први пут упутиле своје молитве Господу и баш ту, на том мјесту, многи од њих су пронашли утјеху и спас за своје овоземаљске бриге. Тако је било у прошлости, тако је и да-

» Храм Покрова Пресвете Богородице у Книну

нас. Колико год да је православних Срба у Книну данас мање на раније, овај светлионик православља и данас је мјесто сабирања и окупљања, мјесто најрадоснијих тренутака и најсвечаније прославе великих празника.

ОБНОВА ПРЕДВИЂЕНА У ВИШЕ ФАЗА

Колико је храм био потребан нама, толико смо и ми потребни њему. Временске прилике, зуб времена и различити утицаји довели су до тога да је неопходно извршити обнову и санацију храма. Иницијатива за обнову покренута је прије извјесног времена, а благословом епископа далматинског Никодима договорено је да се процес обнове одвија у неколико фаза.

– Дио прве фазе радова су геомеханичка испитивања да се прецизно утврди стање испод самог храма. Потом би се радио пројекат за заштиту цркве од оборинских вода, јер чак не постоји ни

дренажни канал и то је оно што је приоритетно. Ради се камени под и то је у завршној фази изведбе. Након тога неопходно је замијенити комплетну столарију, јер је постојећа одавно дотрајала и пушта воду у саму унутрашњост. Храм је ограђен живом оградом која уједно заклања његов добар дио и није практична за одржавање, па не би било лоше да се та ограда уклони и да се на њено мјесто постави заштитна ограда. Још једна од ствари која се другима може чинити сувишна, али нама овдје је неопходна јесте електрификација звона, јер ми у доста случајева чак немамо некога ко би звонима огласио почетак Богослужења. Ако узмете у обзир околности у овим нашим крајевима, посебно када дође зимски период па мање људи долази у град на литургију, онда разумјете зашто је то неопходно. Унутрашњост храма није живописана, али то је нешто што изискује

НАЧИН УПЛАТЕ

Име Банке: Erste banka
Свифт код: ESBCHR22
СПЦ ЦРКВЕНА ОПЋИНА КНИН
Жиро рачун:
2402006-1100086049
IBAN: HR9724020061100086049

доста новца и о чему још увијек не можемо ни размишљати. Сваки тај детаљ, сваки корак захтјева добро урађен пројекат, а тек након тога се може почети са радовима. Иако све то изискује много материјалних средстава које немамо, не смијемо дозволити да нам црква још више пропадне и зато смо одлучили да кренемо у санацију, вјерујући и уздајући се у помоћ добрих људи, молећи их да заједно са нама учествују у очувању ове наше светиње, а на нама је да радимо, да их о свему информисамо и да списак приложника за обнову уредно и транспарентно објављујемо на нашим страницама – каже протојереј Милорад Ђекановић, парох кнински и архијерејски намјесник книнско-сплитски.

ПОЗИВ ЉУДИМА ДОВРЕ ВОЉЕ

Овим путем книнска парохија позива сав вјерни народ, све људе добре воље да се укључе и помогну обнову храма посвећеног Покрову Пресвете Богородице, у славу Божју и на понос васцелом православном роду, јер колико год православна заједница у Книну данас била малобројна, наизглед слаба и маргинализована, она и даље представља истинитост ријечи Христових, који је рекао: „Гдје су два или три сабрани у Име Моје, онде сам и Ја међу њима”.

BASKA.RADULOVIC/SRBI.XP

ШКОЛА У ЗАПЛАНИКУ - СВЈЕДОК СРПСКОГ НЕСТАЈАЊА

У школи у Запланику на крају тромесечја ниједном ђаку неће бити закључене оцјене, а не тако давних 1970-их година ова школа, надлежна за околних десетак села Требињске шуме, имала је око 100 ђака. А онда је 1992-1993. хрватска војска уништила тенковским гранатама и протјерала све становништво које се затекло у овом и околним селима (током рата заузеле су, уништиле и раселиле више од 50 требињских насеља; доста их је на путу за Дубровник, па молим све оне широкогруде који љетују тамо да сврате, успут им је).

Воzeћи се неких 30 километара, не нађосмо ниједног човјека у тим селима да му назовемо Бога. Само смо у Хуму нашли једног пса и двије мачке, који су се кад никог другог нема здружили и срасли међу собом. Никад нисам видио животињице толико жељне да неко само спусти руке на њих и помилује их...

А школа Запланика памти свашта. И дјечју грају и дружења, и пјесме и приредбе, али и то да су 1944. пред њом Нијемци објесили 12 Срба. И да су у њој 1990. боравили спелеолози који су истраживали херцеговачке јаме, које су 1941. усташе напуниле Србима, а 1945. комунисти забранили прилаз... И онда је 1990-их сваки траг злочина темељно уништен и затрт...

Али мој сапутник и саборац памти. Обновио је у свом селу огњиште, са својим земљацима усправио оборене споменике и саставио поломљене крстове.

Скупа су обновили и оскрнављену и уништену цркву у селу. Кад сам га питао откуд му снага за све што ради, казав ми је просто.

– Док возим овим пустим селима, све видим баке и ђедове како су изашли на улицу и поздрављају: „Ако ћецо, само радите, борите се, и немојте да нас заборавите...” **НЕМАЊА ДЕВИЋ**

ОСВЕШТАН ХРАМ СВЕТЕ ТЕКЛЕ НА ЗУПЦИМА

На празник Светог Јована Богослова, владика захумско-херцеговачки и приморски Димитрије освештао је Храм Свете Текле у зубачком селу Орашје код Требиња.

Владика Димитрије је рекао да су наши преци у свом срцу носили Господа Исуса Христа и да су тако имали жељу, вољу, благослов и инспирацију да подижу храмове и задужбине, излијевајући у њих сву своју душевну љепоту.

Парох протојереј-ставрофор Борис Бандука захвалио се свим људима и институцијама који су помогли изградњу овог храма, а Ратковићима који су у родни крај дошли из Краљева, Карловца и са Козаре. Најзаслужнијим приложницима уручио је захвалнице Епархије захумско-херцеговачке.

Скуп је поздравио и Жарко Ј. Ратковић, предсједник Удружења Требињаца Јован Дучић из Београда. Нови храм саграђен је у непосредној близини темеља ранохришћанске Цркве Свете првомученице Текле из периода између трећег и шестог вијека, који су порушили Турци у другој половини 19. вијека, што су потврдили и археолошка истраживања која је 2000. године почео археолог Александар Ратковић. У културно-умјетничком програму наступили су чланови Гусларског друштва Бијела гора и Ансамбла националних игара Јован Дучић из Требиња.

ОДРЖАНА АКАДЕМИЈА ПОСВЕЋЕНА ЈОВАНУ Р. ДЕРЕТИЋУ, НАЈЗНАЧАЈНИЈЕМ СРПСКОМ КЊИЖЕВНОМ ИСТОРИЧАРУ

Кроз историју књижевности сачувао српско јединство

Удружење Требињаца *Јован Дучић* из Београда је у сриједу 26. октобра 2022. године, у малој сали Коларчеве задужбине, уприличило свечану академију посвећену најзначајнијем српском књижевном историчару Јовану (Ратка) Деретићу чиме је обиљежено двије деценије од његове смрти. О дјелу још једног лика из галерије бесмртних Херцеговаца говорили су у својству домаћина Жарко Ј. Ратковић, председник Удружења Требињаца *Јован Дучић* из Требиња, његови научни наследици, данас угледни универзитетски професори Филолошког факултета проф. др Мило Ломпар, проф. др Зорица Несторовић и проф. др Ненад Николић, као и ћерка проф. др Ирина Деретић, професор на Филозофском факултету у Београду.

ПЕЦЕЉ: ЗАСЛУЖИО ЈЕ ДА БУДЕ ЧЛАН САНУ

У уводној ријечи надахнути модератор овог скупа академик Милован Пецел је истакао да је Деретић успио да осам вијекова српске књижевности сагледа као јединствену цјелину, што се сматра његовим највећим научним доприносом.

– Професор Деретић је за живота стекао репутацију најзначајнијег историчара књижевности 20. вијека. Деретићево „заставничко“ научно дјело настало је мрављом упорношћу тихог, замишљеног и уљудног човјека којег се сјећамо по савршеној мирноћи, благодати, учтивости и ненаметљивости. Али тај мирни професор био је чврст као стијена, када је као декан стао у заштиту од политичких прогона професора Николе Милошевића и дјела Слободана Јовановића – рекао је Пецел констатујући да ни до данас није јасно зашто Јован Р. Деретић није био предложен за члана САНУ.

РАТКОВИЋ: ЈЕДАН ОД СТУБОВА СРПСКЕ КУЛТУРЕ И НАУКЕ

Организатор и домаћин овог скупа председник Удружења Требињаца *Јован Дучић* из Требиња Жарко Ј. Ратковић, је поздравио присутне, посебно Спомену и Ирину, супругу и ћерку покојног Јована Р. Деретића.

Он је истакао да је обиљежавање датума и значајних личности из Требиња једна од кључних активности Удружења Требињаца у Београду.

– Послије Јована Дучића, Луке Ђеловића Требињаца, архимандрита Нићифора Дучића, војводе Луке Вукаловића и херцеговачких устаника, Риста и Бете Вукановић, сматрали смо да је потребно достојно се присјетити двадесет година од смрти Јована Раткова Деретића, који је био и остао један од стубова српске науке и културе – рекао је Ратковић.

Он је додао да је због свеукупног Деретићевог доприноса српској културној баштини, након Требиња и једна улица у Београду понијела његово име.

– Како и не би кад је израстао у најзначајнијег историчара књижевности минулог вијека. Деретић је био декан и редовни професор Фи-

лозофског факултета у Београду и предавач на више домаћих и страних универзитета међу којима је Стразбур, Лењинград, Сеул. Његов научни универзитетски, публицистички и национални рад сматра се репрезентативним у сваком домену и као таквог потребно га је што више приближити културним дјелатницима и народу српском.

Савременици га памте и као мирног, скромног добричину са Оровца, заљубљеног у усмено народно пјесништво. Уз Јована Дучића, Јован Ратков Деретић је посједовао ону препознатљиву ноту херцеговачког господства и као такав трајно означио једну епоху српског етноса. Овај сусрет само је тренутак очувања вјечног сјећања на још једног Требињца – изузетног Јована Раткова Деретића.

НЕСТОРОВИЋ: ЗАВРШИО ПРОЦЕС ДУГОГ ТРАЈАЊА

Проф. др Зорица Несторовић, некадашњи асистент Јована Р. Деретића је истакала да је његова Историја српске књижевности надрасла околности свог настанка и назначила да се међу корицама налази штиво које аутентичношћу, вриједношћу и значајем обезбјеђује своје мјесто у репрезентативној библиотеци једног народа.

– Прошло је безмало 30 година од покретања иницијативе за увођење предмета Културна историја Срба у наставни програм студијских група Катедре за српску књижевност на Филолошком факултету која је отпочела академске 1993/1994. године. Током протекле три деценије упоредо су текла два процеса одређена појавом Деретићеве књиге. Први је образовно-педагошки који је везан за константан раст присутности садржаја предмета Културна историја Срба, па се отуда може сасвим оправдано рећи да је покретањем наставе из овог предмета на катедри отпочео један дуготрајан и сталан процес проучавања садржаја из историје српске културе у универзитетској настави српског језика и књижевности у Србији. Био је то талас позитивних промјена. Други, научно-методолошки уноси димензију непромјенивости, јер Културна историја Срба Јована Деретића је, од када је 2001. године први пут објављена, основна литература за тај предмет, што је потврдило њену незамјенивост у организовању наставног процеса.

Професорка Несторовић је истакала да се од академске 1993/1994. године, од када је у студијске програме уведен предмет Културна историја Срба као обавезан једногодишњи предмет на другој годи-

» Жарко Ј. Ратковић, Небојша Кундачина, Ирина Деретић, Ненад Николић, Зорица Несторовић и Мило Ломпар

ни студија, препознаје симболички одјек тзв. процеса дугог трајања.

– На то указује сачувани препис дописа који је 12. децембра 1939. године био упућен савјету Филозофског факултета Универзитета у Београду. Допис је непотписан, али се на основу садржаја може закључити да је везан за тадашњу Катедру за историју југословенске књижевности. У њему се износи молба да се распише конкурс за доцента „који би предавао нашу културну историју, доцентура би била везана за Катедру историје југословенске књижевности“. Дакле, 55 година након покретања описане иницијативе отпочиње настава из предмета Културна историја Срба на студијским програмима. Током протекле три деценије у оквиру својих изборних предмета на основним студијама дуги низ година предавања из овог предмета могли су похађати студенти опште књижевности, страних филологија, опште лингвистике и библиотекарства. Међутим, болњаким процесом је та могућност изузета, па су се студенти страних филологија обраћали са молбом да буду на тим часовима. То само потврђује колико је тај предмет омиљен код студената – рекла је проф. Несторовић и истакала да је Јован Деретић освијестио сву неопходност разумијевања историјског развоја једне националне умјетности унутар контекста српске историје којој припада.

– Његова књига је вјерни пратилац свима који крену на пут упознавања са српском културом, јер ће у њој наћи много више од чињеничног знања о историјским догађајима и појединцима. Она ће их усмјерити ка пулсирајућем средишту српске културе, чије је дамаре пажљиво ухо историчара књижевности Јована Деретића ослушкивало пратећи њихово оглашавање у дугом трајању оних процеса који су обликовали судбину српског народа.

НИКОЛИЋ: СТАЛНА ТЕЖЊА КА САВРШЕНИЈЕМ ИЗРАЗУ

Проф. др Ненад Николић, некадашњи асистент Јована Р. Деретића, је истакао да професор није само остварио велико научно достигнуће тиме што је осам вијекова српске књижевности сагледао као јединствену цјелину.

– Поставио је темеље Његошологије, а потом структуралистич-

ким посматрањем Доситеја Обрадовића и Милована Видаковића почео да се шири на обухватније цјелине. Од Историје српске књижевности 1983. године он није објавио ниједну нову књигу читавих 12 година. Наравно, његово дјело је послужило као темељ за школске уџбенике – рекао је Николић и набројао низ Деретићевих наслова који су објављени након 1995. године *Пути српске књижевности*, *Поетика српске књижевности*, *Етнице из старе српске књижевности*...

– Тих 12 година ћутања је, заправо, било 12 година интензивног размишљања и промишљања о српској књижевности. То преиспитивање је било пут ка ономе што је Деретић све то вријеме и радио. То је ново издање *Историје српске књижевности*, још већа синтеза у односу на ону из 1983. године. Та књига се недовршена појавила постхумно 2002. године. Урађена је на основу стања рукописа у тренутку када је Јован Деретић преминуо. Неки дијелови су прерађени, неки су остали скоро неизмијењени као *Књижевности двадесетог вијека* гдје је једина измјена била везана за то што су Црњански и Андрић изједначени по рангу. У првој варијанти Андрић је имао предност. Та књига показује еластичност духа Јована Деретића који је завршивши један посао тежио ка још бољем и савршенијем изразу – рекао је Николић.

Он је додао да је пишући монографију о Јовану Деретићу прво поглавље насловио ријечима које је исувише пута слушао *Тако йише код Деретића*.

– Јован Деретић је и данас жив аутор, управо због врхунске синтезе историје српске књижевности. Њему је од почетка до краја стало до српску књижевност сагледа као јединствену цјелину. Дакле, да не допусти никакво раздвајање не само између старе, народне или нове књижевности, већ нарочито да не допусти раздвајање српске књижевности по регионалним принципима и критеријума, што је иначе био циљ посебно након проглашења федералног устава из 1974. године – рекао је Николић наводећи да је постојала идеја да се српска књижевност рашчлани на војвођанску, србијанску, црногорску, босанско-херцеговачку и хрватску књижевност која би обухватала српске писце који су живјели на територији СР Хрватске.

– Деретићева историја је била брана таквом дезинтеграционом процесу. Он је показао да је књижевност оно што показује јединство српског народа. Користио је различите методологије бирајући оне које су му најбоље одговарале за одређени период српске књижевности – рекао је Николић закључујући да је Деретић био довољно флек-

сибилан, критичан и лојалан према својим претходницима, а истовремено отворен за нове идеје и стално преиспитивање.

ЛОМПАР: ПОЛИТИКУ СТАВИО У СЛУЖБУ ИНТЕРЕСА СРПСКЕ КУЛТУРЕ

Један од највећих српских интелектуалаца данашњице проф. др Мило Ломпар настављач је Деретићеве академске мисије.

– Деретић је наш први књижевни историчар који је јачи нагласак ставио на континуитет него на дисконтинуитет. Наши књижевни историчари су пратећи снажне заокрете српске историје и културе који су их пратили, наглашавали дисконтинуитете. Ту је Скерлић био изразито прецизан и одсјечан. Деретић је први који је исказивао жељу и потребу за континуитетом. У дубини његове личности могла се назрети потреба за трајањем. Трајање као животни импулс који надилази вријеме живота једног човјека, а у најширем смислу једног народа. Трајање као нека врста живота који се обнавља био је унутрашњи императив његове жеље да забиљежи оно што мисли у корист онога у шта вјерује – рекао је Ломпар и нагласио да је Деретић био човјек свог времена.

– Био је је политички човјек. Човјек који је живио у вријеме једне идеологије. Он је био на великим и високом политичким положајима у Централном комитету Савеза комуниста Србије. Био је председник идеолошке комисије Централног комитета, чак и члан Председништва. То су доста високе политичке функције. Али он је спадао у врсту ријетких проучавалаца, па и људи, који су улазили у политику како би нешто више учинили за српску културу. На тај начин је Историју српске књижевности успио да изнесе у времену кад је њена дезинтеграција изгледала као неминовност.

Ломпар је истакао да је Јован Р. Деретић био један од најмудријих људи које је упознао у животу. Навео је деликатан тренутак у коме се Деретић суочавао са великим притисцима да се из историје српске књижевности издвоје црногорски писци.

– Он је знао веома добро да се то питање не рјешава на форумима, већ се тамо упропашћује. То питање се рјешава директно са оним личностима које представљају неке идеје. Носилац црногорске идеје био је Радован Зоговић. Захваљујући својим увјерењима, карактером, темпераментом и утицајем Деретић је преко Бранка Поповића организовао сусрет са Зоговићем. Директно му је рекао да би желио њега, као и друге црногорске писце, да уврсти у историју српске књижевности и да је дошао да му то каже. Онако, херцеговачки вјешто, додао је да ту

њему и јесте мјесто. А сваки пјесник мисли да му је мјесто уз Његоша и Дучића, па је тако и Зоговић рекао „па добро, знате ми смо и настали у оквиру српске књижевности“. Након Зоговићевог пристанка остали нису ни постављали питање.

Ломпар је истакао да је Деретић савршено препознавао историјске тренутке, тамо су се након пада Берлинског зида повјерили: „Моје политичко ангажовање је прошло. Начин на који ја говорим више не може да функционише“.

Ломпар је подсетио да је Деретић 1984. године са високих позиција политичких у интервјуу НИН-у рекао да „Светосавље није идеологија овога тренутка, али ми се личности и дјела Светога Саве ни на који начин не можемо одрећи“.

– Са тог форума у то вријеме и са тим контекстом, то је било више него прецизно и одважно. Историју је осјећао као живо кретање, а у непосредним контактима био је изузетно проциљив са добрим тактом, понекад и еруптивним изливима једног, у суштини, самозатајног темпераментног карактера.

Ломпар је истакао да је Деретић као човјек континуитета продужио линију Павла Поповића у проучавању Његоша што је на Београдској катедри остало и до данашњих дана, а за крај је навео и један приватан детаљ.

– Када је одлазио у пензију, био је већ болестан. Према мени је имао благонаклоно осјећање и рекао ми је: „Знаш, нема потребе да те било ко штити, ти једноставно сам себе штитиш“. А у ствари, читавог живота сам осјећао да ме његова сјена прати и помаже.

ИРИНА ДЕРЕТИЋ: НИЈЕ БИО НИ ДОГМАТСКИ СТВАРАЛАЦ, НИ ДОГМАТСКИ РОДИТЕЉ

Берка проф. др Ирина Деретић захвалила се Удружењу Требињаца на сјајно организованом академији. Посебну захвалност изразила је домаћину вечери Жарку Ј. Ратковићу, академику Миловану Пецељу и професорима Милу Ломпару, Зорици Несторовић и Ненаду Николићу.

Истакла је да је најтеже говорити о човјеку за којег сте везани, не само биолошки него и оним чиме се бави. Испричала је и анегдоту која је везана за Херцеговину.

– Једне вечери за Јованџан, било је студено. Моја бака Павла би рекла: „Трепћу звијезде од студени.“ И та и ја смо изашли и доиста небо се није могло видјети од звијезда које су сијале. Ја сам имала неких 8-9 година. Питала сам тада: „А која се наука бави оним што је иза звијезда?“ Он је рекао: „Филозофија“. Ја сам рекла: „Тата, тиме ћу се бавити“.

– Јован никад није био ни догматски стваралац, ни догматски родитељ. Ја сам могла да радим оно што сам сматрала и мислила да треба да радим од свог дјетињства. Хвала му на тој слободи, хвала му на свему што је написао, хвала му што ми је отац.

У програму је учествовао и првак Народног позоришта глумац Небојша Кундачина који је казивао Дучићеве стихове и читао одломке из култне Деретићеве књиге.

Овом скупу интелектуалаца са високом покрићем, између осталих, присуствовали су генерални секретар АНУРС Драго Бранковић, академик Неђо Ђурић, проф. др Вељко Брборић са Катедре за српски језик и књижевност Филолошког факултета у Београду, проф. др Милан Р. Милановић, Мирела Пудар директорка Галерије 73, студенти, чланови Удружења Требињаца Јован Дучић, као и из бројних побратимских херцеговачких удружења.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

У Крагујевцу представљен књижевни портрет Милоша Кордића

Галеријски простор НБ Вук Караџић је 13. 10. 2022. био мјесто представљања књижевног портрета Милоша Кордића, пјесника и прозног писца са простора Баније. Иако Милоша Кордића читалачка јавност најприје препознаје као квалитетног и већ етаблираног пјесника, овом приликом писац се представио и својом збирком прича *Сан о несћајању*.

Поред метафизичких тема, у свом опусу Кордић третира тему тешког живота крајишких Срба и њихове судбине током 20. ви-

јека која је била бурна и на махове трагична. У том смислу његово дјело је драгоцен свједок, како у литерарном тако и историјском смислу, борбе и опстајања људи који свој вијек проводе на границама, том специфичном огњишту које је увијек изазов у борби за сопствени идентитет.

О дјелу Милоша Кордића говорили су др Душко Иванић и књижевник Мирко Демић.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ВУК КАРАЈИЋ КРАГУЈЕВАЦ

НА НОВОМ БЕОГРАДУ ПРОМОВИСАНА НОВА КЊИГА СПИСАТЕЉИЦЕ РОЂЕНЕ НА КОРДУНУ

Љубав према слободи – нови роман Милке Кајганић

У Великој сали ГО Нови Београд 15. октобра промовисана је 15 књига Милке Кајганић *Љубав према слободи* чији је издавач Архив Војводине.

Предсједник Српског правничког друштва и модератор скупа Зоран Радовић истакао је како је њихово друштво препознало улогу Милке Кајганић.

– Милка нема ни признања, ни одликовања, али има захвалност ватиканског нунција. Она је борац за истину, а тамо гдје станује је истина, станује и правда. Сарадник је и у Међународном савјету Српског правничког друштва.

Ивона Крактус је прочитала дијелове рецензије новинара Михајла Орловића.

– Роман почиње идиличним описом олакшања и надања које је услиједило послје силних страдања, искушења, превара и оног најгорег – клања од стране повампиреног усташтва у Другом свјетском рату. Нове генерације траже своје мјесто ослобађајући се предрасуда и свега оног што им је блиска прошлост натоварила на леђа. Дјечак Пеки из страдалничког, али поносног села Бовића, схвата да кроз живот мора ићи сам без ичије помоћи. Он учи, ради, предаје се добрим стварима, постаје војник – занимање које је изгледа било суђењено сваком Крајишнику. У периоду мира Пекију се живот одвија онако како је он желио. А онда долази рат, илузије падају у воду, понавља

» Милка Кајганић, Зоран Н. Радовић и Ивона Крактус

се прошлост. Историја, учитељица живота, опомиње...

У рецензији се истиче да јунаци ове књиге нису хероји, већ обични људи чију је судбину наметнуо сплет околности.

БИЉЕШКА О ПИСЦУ

Рођена је 1951. година у Козарцу на Кордуну. Завршила је школу за медицинске сестре општег смјера у Карловцу, Вишу медицинску школу у Правни факултет. Писањем се бави од 1989. као независни новинар. Живи, ради и ствара у Швајцарској у Цириху. До сада је објавила 15 књига. Неуморан је сакупљач народног блага и предања народа Кордуна те је многе анегдоте и приче преточила у записану ријеч.

– Идеја аутора је била представити вријеме, средину и обичаје на објективан начин какав јесте. Роман је и документ који свједочи о једном времену и народу који је некада имао своју земљу и надао се животу.

Према ријечима саме ауторке роман је настао као плод разговора са неколико Кордунаша који су жељели да се чује истина о рату и улози једног официра, обичног војника или полицајца.

– Било ми је врло тешко да пишем ову књигу зато што знам да су моји јунаци оптужени од стране хрватског Тужилаштва за ратни злочин. Да се за њима трага. Наведени су неки параграфи о њиховим наводним злочинима. Зато моји главни јунаци имају своја умјетничка имена.

Након званичног дијела промо-

ције, присутни су се могли јавити за ријеч, питати, прокоментарисати...

У дискусији из које се дало закључити свака нова књига Милке Кајганић код читаоца изазива нове емоције учествовали су Хаџи Јово Ђурић, Милена Жарковић, Мирко Вујанић и Даница Цанић.

Милка Кајганић се на доласку захвалила проф. др Предрагу Петровићу, предсједнику Савеза Срба из региона Миодрагу Линти, предсједнику Коалиције удружења избјеглица Мили Шапићу, сниматељу Милану Јовановићу, Крајишком културном центру, представницима Удружења бораца Кордуна Ђури Шкаљцу и Тоши Пајићу.

Присутне су традиционалном пјесмом забавили чланови КУД-а *Пејшова јора* Кордун.

ДРАГАНА БОКУН

Желим да ти кажем – изложба Стеве Диклића у Тителу

У Галерији Народне библиотеке *Стојан Трумић* у Тителу публикована је самостална изложба карикатура, слика и илустрација Стеве Диклића под називом *Желим да ти кажем*.

Изложбу је отворио Горан Поповић, директор НБ *Стојан Трумић*.

Присутнима се обратио историчар др Момчило Диклић који је истакао да је први пут западно Стивине карикатуре давне 1968. године када је гледао његове карикатуре пропраћене текстуалним, духовним досјеткама у локалном листу ЛУЧ (Лист ученика) из Оточца.

– Он је из села Подума одакле потичу познати сликари браћа Машић који су живјели на прелазу из 19. у 20. вијек и који су готово уџбенички презентовали наш крајишко-лички живот. Такође, недалеко од Стеве рођен је наш академски сликар Стојан Аралица. Ставарањем Републике Српске Крајине постаје директор школе у Дољанима поред Оточца. С обзиром да је то село било само неколико километара од прве борбене линије, као директор је био често у улози војника. Нису га у његовом раду омели ни ратни услови, те су ученици и ове школе постизали одличне резултате.

» ПОДРШКА КОЛЕГА: Стево Диклић (десно)

– И у новој средини, у Србији, Диклић је потврдио квалитет свог

рада, те добио за то различита признања. Мој презимењак Стево, на којег сам изузетно поносан, својим радом, па и овом изложбом, не да заборава мира. Диклић из Лике су оставили значајан траг у српској наци и култури, а једна од перјаница је и српски књижевник Арсен Диклић (*Салаш у малом рићу*), рођен у Старом Селу.

Предсједник Удружења грађана *Свим срцем за Тител* Дејан Гајић, уручио је Стеви Диклићу награду, књигу Драгутина Панића *Међашу неба и земље*, за једну од двије побједничке пјесме које је исписао академски сликар Александар Ацо Вученовић на љетњој бини у приобаљу Тисе.

Аутор изложбе са поносом истиче да је прије свега просветни радник, па тек онда ликовни стваралац.

– Изложбу сам назвао *Желим да ти кажем* јер карикатуре носе поруку, говоре без ријечи. Поред карикатура изложио сам и слике, илустрације које сам радио за књиге *Жишке са Савиној огњишћу* Илије Љуштићне, *Кијево у Мешохији од насћанка до несћанка* Драгана Колака, *Анејдоше из Поморавља и залеђа* Томислава Ђокића. Још као дијете цртао сам карикатуре које су објављиване у листу ЛУЧ, послје сам радио у Омладинским новостима илустрације и карикатуре, сада пишем за *Дневник*, *Равница инфо*, а напишем и понеку пјесму.

Представљајући се Стево Диклић је био врло скроман, али су зато његови пријатељи и сарадници имали само ријечи хвале које су засноване на квалитетном раду овог умјетника, те је Светозар Иконов, истакнути тителски образовно-културни и туристички радник рекао да је рад Стеве Диклића препознат и у Русији. Културни центар ДАН-КО у Санкт Петербургу баштини радове којима је Диклић са својим ученицима освајао бројне међународне награде и признања, те нагласио да са поносом истиче да је Стево Диклић из Титела. ДРАГАНА БОКУН

Нова књига Милоша Кордића о Банији

Послије књиге *Било једном на Банији*, ових дана из штампе је изашла нова књига о Банији књижевника Милоша Кордића, истог наслова, као књига 2. У књизи „осјенчених сјећања и благих подсјећања“, како их је назвао аутор (рођен 1944, у Комоговини, на Банији), бројни су новинарски, литерарни, публицистички записи о некадашњој Банији. Записи о многим банијским крајевима и мјестима, о догађајима и људима, о много чему што је некад било и патно и ратно, а данас је тек никад истражена и истином бар донекле исписана историја... Па је у књизи, између осталог: – сјећање на прославу једне од давних годишњица оснивања 7. банијске ударне дивизије у Доњем Класнићу; – подсјећање на учитељске курсеве у Глини, с именима свих полазника и предавача; – сјећање на обиљежавање годишњице Прве партизанске гимназије у Рујевицу, са цртицама и о поријеклу имена тог мјеста; – о књигама Маје Кљаић Вејновић и Николе Д. Турајлића о страдању становништва Стрмена, Црквеног Бока и Ивањског Бока у 20. вијеку и Милоша Бајића о страдању Банијаца у логору Маутхаузен (с презимена свих заточеника); – дужи или краћи записи, с описима неких мјеста, лијепих пејзажа и „као срце угротуљених углова банијских“: Горичка, Меченчани, Комоговина, Петриња, Костајница, Блиња, Горњи Бјеловац, Јавница, Доњи Класнић, Горња Велешња, Дреновац, Јошавица (петрињска), Кобиљак, Доња Млинога, Горња Млинога, Ловча, Горња Пастуша, Жељезничка станица Краљевчани, Мајданци (петрињски), поједини предјели Кордуна и многа друга; – о рјечици Бручини, уз спомињање и других банијских ријека и рјечица; о воденицама; – о шуми Шашави, Калинама, уз спомињање Трговске горе, Шамарице и других шума и брда; – о орању са дједом Дамјаном Кладарином и старим кумом Пајом Корасићем; – о конопљи, кетену, липи, бујади, питомом кестену, „Гавриловићевим“ говедима, лубеницама на Женском плацу у Петрињи, о купању на ријеци Уни код Костајнице, о одласку на сајам у Костајницу, о чекању на Жељезничкој станици Глине; – о старим и најстаријим банијским сортама јабука каквих више нема на пијацама и у продавницама, осим у понеком банијском воћару (американка, бановка, брњеушка, видушевка, жунка, зуквача, каламбура, кожара, колачара, петровача, слаткача, тањурча, хађерка, црљенка, чешкоселска и друге); – неколико десетак страница о путовањима бициклом по Банији (о историји бицикла и другим појединостима везаним за то и данас све популарније превозно средство); – о хљебу из некадашње Лекића пекаре у Глини, о чутурици обљајске ракије; – о банијско-кордунском ћири и првом аутобусу на релацији Петриња-Костајница; – о сусретима са државним и републичким руководиоцима, високим војним лицима, књижевницима, сликарима, карикатуристима, спортистима, а прије свега и о сусретима, познанствима и пријатељствима с многим именом и презименом наведеним Банијцима; – ту су стихови и прозни одломци, најчешће као илустрације уз текстове, писаца из Србије и свијета, писаца рођених на Банији, те неколико литерарних радова тадашњих ђака из Меченчана, Брђана Шамаричких...; У књизи су и бројни други записи о некадашњој Банији. На крају су азбучним редом исписана презимена, у ствари допуњен списак презимена банијских Срба из прве књиге, као и Рјечник мање познатих старих банијских ријечи и израза који се појављују у овој књизи. Издавач књиге је Завичајно удружење „Банија“ Нови Сад, а њено штампање подржао је Фонд за избегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону. Главна уредница је Снежана Станишић, која је обавила графичку припрему за штампу. Књигу је штампао Графоофсет Челарево.

- Књига *Било једном на Банији – књига 2* (372 странице) може се наручити позивом или поруком на телефон 063 1958 354 или поручити мејлом miloskordic44@gmail.com
- Наручилац треба да упише име, презиме, тачну адресу и број свог мобилног телефона. Књига се шаље пост-експресом. Цијена књиге је 800,00 (осамсто) динара + трошкови поштарине.

ВЕЧЕРЊИ ЗАПИС

О сусретима са игуманијом Макаријом и Бранком Тепићем

• Поводом недавног упокојења двоје потпуно различитих људских бића, различитих и животом и радом, које сам упознао, познавао... пожелио сам да тим поводом провучем коју реченицу. Јер била ми је част сусрести их, упознати...

ПИШЕ: МИЛОШ КОРДИЋ

Осамнаестог августа ове, 2022. године, упокојила се игуманија Макарија, старјешина манастира Соколица. Манастира који се угнијездио изнад Звечана, на Косову и Метохији. Њено свјетовно име је Милица Обрадовић. Рођена је 1940. године у Сталаћу. У Београду је дипломирала на Природно-математичком факултету, одсјек хемије, а докторирала у Љубљани. Цијелу деценију била је предавач на Београдском универзитету. Поставши православни вјерник, у Солуну је завршила Теолошки факултет и докторирала теологију. Говорила је седам језика. Једна је од најпознатијих игуманија Српске православне цркве.

Е сад, након ових кратких биографских података, који би у дужем тексту проговорили о тешком дјетињству, о одрастању без оца (стријељали га партизани), читалац може поставити питање: какве везе има маленкост овог аутора с манастиром Соколица и игуманијом Макаријом?

Већ сам неколико пута написао нешто о томе како су живот и радни вијек и селанчету са Баније доносили и односили много тога: и лијепог и ружног. Међу оно што је лијепо јесу и посјете манастиру Соколица. Наиме, са колегом Светозарем Данчуом, из редакције листа Беопетрол, а радили смо у истоименом предузећу, обилазили смо, крајем јуна 1997. године, објекте Пословне јединице предузећа у Приштини, односно објекте широм Косова и Метохије. Тада су нам домаћини били наши већ драги пријатељи Снежана Божић, Рато Ковачевић и Драган Гулан. Будући да смо Свето и ја, поред бензинских пумпи и стоваришта, настојали да обиђемо и поједине историјске, природне и друге знаменитости краја у који смо одлазили, а већ смо обишли Пећку патријаршију, Високе Дечане, Богородицу Љевишску у Призрену и друге, наши домаћини нам рекосе да ће нас повести и до манастира Соколице. Чуо јесам и знао сам за њега из једне од књига о средњовјековним манастирима Србије Слободана Милеуснића (1947–2005), запосленог у Патријаршији (у Музеју) Српске православне цркве. Али ништа више од тога. И још нам наши домаћини ре-

» МАЈКА КНЕЖОПОЉКА (Фотографија Жоржа Скригина, 1944. година)

коше да ћемо упознати игуманију Макарију, једну изузетну особу.

А до Соколице, записао сам у нашем листу, „прође се Косовска Митровица, и из долине Ибра, насупрот Звечану, макадамски пут води у брда. Пут је прошириван и уређиван не тако давно. И после неколико километара вожње стиже се до подножја брда Соколице, по ком је манастир добио име. Околу камен, шкрто растиње, дубоке долине и усечи, небо изнад камена, а поглед се отвара у долину севера и истока...“

Манастир је вјероватно подигнут у 14. или 15. веку, као задужбина неког српског властелина. Али се о његовој раној прошлости мало зна. У вријеме наше посјете посјеђовао је три конака, а у средини је Црква Покрова Пресвете Богородице. Од 1913. до 1919. године у манастиру је радила основна школа.

Тада сам записао како у близини те светиње није било више ни једне српске куће. Последне српске породице отишле су са овог подручја 1967. године. Од 1956. године Соколица је женски манастир...

Манастирску иконо-писачку школу основала је мајка Макарија, која, уз монахињу Антонину, и ради иконе. А радиле су их искључиво по наруџби. И из иностранства су их наручивали.

Међутим, игуманија Макарија морала је, уочи нашег доласка, хитно да оде на неки од службених састанака... Наравно да нам је било жао. Али, шта да се ради.

А онда, након што смо манастиру послали неколико наших листова с објављеним прилогом, јавља ми се игуманија. Захваљује и извињава се што је морала да оде. Снагом да ће бити прилике... И заиста, радим на документарном филму о нашем предузећу. Пишем синопсис,

сценариј, „књигу снимања“. И у улози вође снимања путујемо по Србији: Мирослав Локић, режисер, Светислав Вучковић, сниматељ, и још неко из њихове екипе, али... У просторијама *Застава-филма*, некад значајном југословенском армијском филмском предузећу, пишем текст који је читао легендарни радио и телевизијски спикер и водитељ Веселин Вуковић.

Али прије него што смо кренули на своје сниматељске путовања, јављам се по Србији онима са којима треба да се договорим... И, наравно, зовем игуманију Макарију... Нема проблема. С радошћу. Само дођите, говори мајка Макарија.

Комби се лако попео. До чекује нас игуманија. Предао ми је три конака, а у средини је Црква Покрова Пресвете Богородице. Од 1913. до 1919. године у манастиру је радила основна школа. Тада сам записао како у близини те светиње није било више ни једне српске куће. Последне српске породице отишле су са овог подручја 1967. године. Од 1956. године Соколица је женски манастир...

Манастирску иконо-писачку школу основала је мајка Макарија, која, уз монахињу Антонину, и ради иконе. А радиле су их искључиво по наруџби. И из иностранства су их наручивали.

Међутим, игуманија Макарија морала је, уочи нашег доласка, хитно да оде на неки од службених састанака... Наравно да нам је било жао. Али, шта да се ради.

А онда, након што смо манастиру послали неколико наших листова с објављеним прилогом, јавља ми се игуманија. Захваљује и извињава се што је морала да оде. Снагом да ће бити прилике... И заиста, радим на документарном филму о нашем предузећу. Пишем синопсис,

сценариј, „књигу снимања“. И у улози вође снимања путујемо по Србији: Мирослав Локић, режисер, Светислав Вучковић, сниматељ, и још неко из њихове екипе, али... У просторијама *Застава-филма*, некад значајном југословенском армијском филмском предузећу, пишем текст који је читао легендарни радио и телевизијски спикер и водитељ Веселин Вуковић.

прољећа. Уз климатско – и „хрватског прољећа“. Србима не баш лијепог прољећа: нека посебна напетост осјећала се у ваздуху међунационалних односа... Та неће, ваљда...

Сједим тог прољећа код Ђорђа Ђурића (1929–1991). А прољећа претходне године почео сам да радим у сисачкој Жељезари. Сједим неким послом код Ђорђа, тада директора и главног и одговорног уредника сисачке Новинско-издаваче установе *Јединство*. А Ђорђе, аутор већ више књига поезије, прозе (о страшним мученичким данима у староградском логору написао је роман *Пакао јорег ријеке*), новинар, публициста, био је 1968. године један од покретача и главни и одговорни уредник *Курира*, тада већ популарних новина за ученике основних школа Сисачко-банијске регије.

Ђорђе је као логораш (са мајком и братом) провео Други свјетски рат у хрватском логору Стара Градишка и у њемачким логорима на сјеверу од фашиста поробљене Европе.

Сједим код Ђорђа, а у канцеларију улази млад, једноставан и драг човек. Устајем. Ђорђе нас упознаје. И с неколико одабраних реченица посебно представља свога госта.

А гост је Бранко Тепић. То је онај дјечак с бесмртне и вјечно оптуђујуће фотографије *Мајка Кнежополка* Жоржа Скригина. Фотографије, снимљене 1944. године, у Поткозарју, у вријеме непријатељске офанзиве на српски народ Козарке. Бранка носи мајка Милица у носилци на леђима, а сестру Драгицу држи за руку. Оца Бранковог – Бранка, партизана, већ на почетку рата ухватили су Нијемци, са још четворицом, и објесили их у центру Босанске Дубице.

Најприје сам, чувши ко је гост, заћутао. И ћутао неко вријеме. А онда сам рекао да знам за ту фотографију. И рекао да сам био и у Кнежици и у његовом родном Комленцу.

А онда сам само слушао шта њих двојица причају. Они су то живјели, преживјели и имају о чему.

Бранко Тепић рођен је 1942. године у Комленцу код Босанске Дубице. Завршио је Педагошку академију у Петрињи. Као наставник радио је у Малој Градуси, општина Суња, и у петрињском *Гавриловићу*. Преминуо је 22. новембра ове, 2022. године. Сахрањен у Малој Паукови, такође општина Суња, селу своје супруге, у коме је као пензионер и живио.

Још сам га два или три пута срео. Са својим очима на Скригиновој фотографији. Уз јасне звуке стихова из поеме *Стојанка мајка Кнежополка* Скендера Куленовића: *Тресак и раск земљу премећу па сијевци, сејо, небом прелијећу од оне стране откуд сунце излази...*

КЊИГА МИЛАНА КАРАПАЊЕ ПРОМОВИСАНА У БЕОГРАДУ

ЧЕТА БАНИЈА У ОПЕРАЦИЈИ КОРИДОР 92

У организацији Удружења Банијаца 9. октобра у сали општине Нови Београд одржана је промоција књиге *Чета Банија у операцији Коридор 92*, аутора Милана Карапанца. Својервну књигу написану као ратни дневник који дочарава шта осјећа, доживљава и како рат води „обичан“ борац, књигу која документује све податке о страдалим борцима и до детаља описује сваки од 36 дана трајања операције у сјеверној Босни 1992. године, присутној публици представили су осим аутора и пуковник у пензији и рецензент књиге Петар Ајдиновић, бивши министар у РС Крајини Тошо Пајић, пуковник у пензији и издавач књиге Мирко Радаковић.

Према ријечима рецензента Петра Ајдиновића овом књигом Карапанца је подигао споменик свим страдалим борцима током операције и на један сликовит начин предочио на каквим су се тешким мукама нашли он, као командир и његови борци банијске чете на пробоју Коридора живота.

– Једини је успио документовати погибију сваког борца, полицијски и криминалистички обрадио случајеве. Ја сам имао част и задовољство да први дођем испред Врховне команде, у Крајину, и у првим моментима сам чинио све да спријечимо покољ који је био намијењен за нас и наш народ. Били смо у неравноправном положају, била је то тешка судбина. Ни дан данас није прекинута наша борба за опстанак на овим просторима. Треба знати да је *Дрина*

95 била акција која је имала за циљ да се сви Србе протјерају преко Дрине и сабију у Србију, у првој фази – рекао је Ајдиновић и подсетио на тешко вријеме које су заједно проживљавали српски борци у Операцији *Коридор 92* Ајдиновић је закључио да је књига добро описала хуману црту Крајишког Србина, борца, чија храброст не проистиче само из војног, стручног знања, него проистиче из крајишке крви.

Бивши министар у РС Крајини Тошо Пајић рекао је да је квалитет ове књиге у томе што аутор сваки борбени задатак сликовито описује што ће читаоцу одмах укажати да је он лично тамо био.

– Милан је у овом случају командир чете – особа која прима задатке, која размисли како најбоље извршити тај задатак, како то пренијети својим саборцима и како на крају крајева имати што мање жртава и повријеђених. Пажљиво је описано с којим проблемима се сусрећу јединице које ратују на туђем подручју, попут лошег система везе, снабдијевања храном и многим другим проблемима које је Милан у ходу рјешавао са својим борцима који су дали велики допринос у пробоју Коридора – истакао је Пајић.

Пуковник у пензији Мирко Радаковић примијетио је да је аутор врло скроман човек који у својој књизи велича своје борце, командире војвода, који су му ослонац.

– Милан своје борце воли, поштује, разумије. Сви његови борци су хероји. За све што је написао даје документовано својим извјешта-

БИЈЕШКА О ПИСЦУ

Милан Карапанца рођен је 1954. године у Глини, Република Хрватска. Дипломирани економиста. Радни вијек провео у органима Унутрашњих послова РХ, РС Крајине и Републике Србије. Добитник је ордена за храброст. Ово му је прва књига. Живи и ствара у Београду.

има, изјавама свједока, фотографијама... Ова књига је важан историјски документ и зато бих предложио да се прошири и напише друго издање – подвукао је издавач књиге Радаковић.

Сам аутор, Милан Карапанца подијелио је са публиком како су га несретне ратне околности натјерале да биљежи догађања и како је у књизи описана само стварност, без уљепшавања.

– Битке које смо водили приказане су онако како су се одиграле било да се ради о побједи или о поразу. Наш циљ тада је био пробој Коридора и успостављање директне везе са мајком Србијом, што смо и остварили. За свих 36 дана свакодневне борбе, било у нападу, било у одбра-

ни, већина добровољаца је стоички издржала све наполе упркос слабој опремљености. Испред нас је углавном била војска из Хрватске коју смо посљедњи дан у Доњем Свилају код Оцака успјели протјерати преко ријеке Саве. Нажалост, то што је наша бригада, односно тактичка група 2 постигла је маргинализовано. Нико нас не помиње и не позива на обиљежавања годишњице пробоја Коридора. Изгледа да жртве које су Крајишници дали за пробој Коридора живота нису вриједне помена и поред око 70 погинулих и око 200 рањених бораца. Само чета Банија је имала 9 погинулих и 42 рањена борца. Иако сам ову књигу написао 1996. нисам био сигуран кад и да ли ћу је објавити, али ме је маргинализација наше улоге натјерала да књигу ипак објавим – испричао је Карапанца изразивши посебну захвалност свим погинулим друговима што су „на олтар побједи ставили своје животе“, којима је ову књигу и посветио.

Модератор на промоцији књиге био је уредник Милош Бајић.

У умјетничком дијелу програма наступили су Пјевачка група *Банија*.

ВЕСНА ПЕШИЋ

ВЕЛИКА ГОЛГОТА МЕТОХИЈЕ

ПЛАЧ МАЈКЕ БОЖЈЕ

Капитално дјело Александра Лабана *Плач Мајке Божје* о три вијека страдања Срба у Метохији и на Косову представљено је у Руском дому у Београду. Ријеч је о пионирском подухвату, пред читаоцима није класична историографија, већ житије једне светиње, Пећке патријаршије и једног града, Пећи, које је аутор испричао кроз личну и историју своје породице.

Књига прича историју Пећи и Пећке патријаршије, односно историју српског народа од велике сеобе под Арсенијем Трећим Чарнојевићем 1690. године до данашњих дана, до НАТО агресије 1999, посљедње сеобе са Косова и Метохије.

Житије једне светиње и њеног народа, заправо је романескна прича коју приповиједа монах Димитрије. Он води читаоца улицама Пећи кроз вијекове, приповиједа оно што је заиста доживљено, а прије свега страдање својих сународника.

– Књига није само подсећање, већ је свједочанство,

Историчар Милош Ковић је истакао да аутентичност књизи даје управо ауторова лична историја и историја његове породице која је уграђена у историју Пећке патријаршије, Пећке патријаршије, а то је прије свега историја страдања, с тим што зулуме које су преживјели наши преци, преживљавамо и сами.

– Све је заправо у овој књизи од 1690. до данас једна историја страдања. Увијек исто, до данашњег дана, са кратким периодима слободе, то је вријеме од 1912. до 1941. Материјал у овој књизи, који је аутор марљиво сакупио, свједочи да је једнако било и за вријеме Титове Југославије – рекао је Ковић.

Он је подсетио да су сви устанци Црне Горе и Србије били праћени страдањем српског народа у Старој Србији, али и да је народ на Косову и Метохији плаћао и за подвиге и јунаштва Царске Русије.

– Из ове књиге је јасно да је сваки рат који је Русија водила са Турском за ослобође-

» Комплекс цркава у Пећкој патријаршији

док сам писао у ових пет исукушеничких година, у тренуцима када је било доста падова, општих, увијек ми је протођакон професор др Раша Ракић говорио: „Сине, ако ти ово не урадиш, доћи ће неко ко ће написати лаж, која ће бити прихваћена, јер је ово вријеме лажи.“ Ово је књига истине – рекао је Лабан.

Дјело је написао поводом 800 година од првог помињања Пећи на сјевероисточном зиду Жиче, 1220. године. Није ријеч о класичној историографији, ријеч је и о књижевном дјелу, у коме монах Димитрије приповиједа и о непријатељима, крвницима.

– Он се пита, јесам ли ја исти, да ли и ја мрзим као они. Због чега ово раде, због чега, јер од Берлинског конгреса, од 1898. до ослобођења 1912. преко 300 хиљада Срба је убијено на Косову и Метохији. Онај ко је имао срећу, а то је сваки пети или шести, он је убијен од метка, остали, можете претпоставити на који начин су страдали. Ово је плач Мајке Божје са много страна, а красница Пећка, Пресвета Богородица је у свом престолу, у цркви. Она је наша заштитница, она је та која је сачувала Пећ и Пећку патријаршију – рекао је Лабан.

ње православног народа на Балкану и за проширење свог царства империјалних граница био праћен страдањем српског народа, кажњавањем српског народа у Старој Србији. Тих ратова је од 1696, када се Петар Велики укључио у рат Свете лиге против Турака, до 1917. било девет – подсетио је Ковић.

О књизи је говорио и јереј проф. др Милорад Средојевић, који је рекао да је, иако је аутор познат црквеној и културној јавности, појављивао се у више књижевних жанрова, ово дјело његов крст, али и покушај да се помогне истини и правди.

– У књизи се виде огромне наслаге, густе наслаге тешког јарма који је вијековима присутан у бићу српског народа. Од Косовске битке 1389. кад је почело кретање и сеобе и кад кажемо, велика, прва, друга, постојало је на десетине сеоба. Лабан се осмјелио да служи народу, да служи истини. Уронио је у једну обимну, драгоцјену грађу. Коју год станицу да отворите, видите да је ту у питању основна земља, незгро једног народа, етос и етнос, нешто што је темељ темеља.

Приход од продаје књиге *Плач Мајке Божје* намијењен је Пећкој патријаршији.

СЕНКА МИЛОШ/СПУТЊИК

» Милош Бајић, Мирко Радаковић, Милан Карапанца, Тошо Пајић и Петар Ајдиновић

НЕДЈЕЉА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ У ВУКОВАРУ

Друга по реду Недјеља српске књиге коју организује Српски културни центар из Вуковара привукла је у просторије ове институције бројну публику. Првог дана организована је отворена библиотека гдје су посјетиоци могли да погледају фондус библиотеке *Захарија Орфелин* која дјелује под СКЦ-ом.

Представљено је издаваштво СКЦ-а, Одбора за културу Заједничког вијећа општина, као и Културно-научног центра *Милутићин Миланковић* из Даља. Директор центра који његује сјећање на лик и дјело Милутина Миланковића Ђорђе Нешић, осим дјела даљског научника свјетског гласа, представио је и зборник радова са научног скупа одржаног прије четири године, а из-

међу осталог и књигу Срђана Орсића под називом *Улица Милутићина Миланковића*. Председник Одбора за културу ЗВО-а Вељко Максић приказао је серијал *Нематеријална културна баштина* и *Сведоци времена* док је директор Српског културног центра Срђан Секулић, уједно и организатор програма, изло-

жио продукте издавачке дјелатности СКЦ-а за посљедњих неколико година. У програму *Вече са књижевником* гошћа је била једна од најчитанијих списатељица Јелена Бачић Алимпић. У оквиру програма *Књижевници нашег завичаја*, предсједница Удружења *Ђорђе Оцић* Дејана Оцић, уз новинара Славка Бубала, причала је о књижевном опусу свога оца по којем удружење и носи име.

Ученици вуковарских основних школа *Никола Андрић* и *Драгутићин Тадијановић* који су показали завидно знање на квизу о српским књижевницима.

Посљедњег дана у Српском дому у Вуковару уприличена је монодрама *Има нека тајна веза*, омаж Душку Трифуновићу, аутора Милоша Димића.

ЋОСИЋ: КАЗАНИ - КАП У МОРУ СТВАРНОГ БРОЈА УБИЈЕНИХ САРАЈЕВСКИХ СРБА

Градначелник Источног Сарајева Љубиша Ћосић рекао је поводом 29 година од монструозних злочина на Казанима да је ова годишњица само примјер једног од многих мјеста на којима су сарајевски Срби убијани, и то на најгнуснији начин.

Он је указао да локација на којој су страдали сарајевски Срби говори о томе да они нису убијани само у Сарајеву, које је било под контролом такозване Армије БиХ, него и на падинским дијеловима града.

Број од неких двадесетак Срба, колико кажу да је убијено на Казанима, истакао је Ћосић, само је кап у мору стварног броја Срба који су побијени у овом граду.

– Званични подаци кажу да је страдало од 3.500 до 4.000 сарајевских Срба као цивила. Вјероватно се никада неће утврдити тачан број, јер су систематски убијане цијеле породице. На озбиљан, плански начин се водило рачуна да се сви трагови злочина заметну. Чињеница да је врло мали број одговарао за тај злочин говори у прилог томе – истакао је Ћосић.

Он је подсетио да су Казани постали евидентни само због тога што су на том мјесту убијали припадници Цацине Девете моторизоване бригаде који су ушли у сукоб са тадашњом влашћу у Сарајеву, те да није било тог сукоба ни то мјесто никад не би било откривено као мјесто гнусних злочина.

Бошњачки политичари Сарајева готово три деценије скривају тачан број убијених Срба из овог града, који су одведени из својих домова у ратним годинама и убијени на Требевићу на локалитету Казани, па бачени у неку од јама.

На Казанима, на подручју Старог Града у Сарајеву, прошле године откривено је спомен-обилежје посвећено убијеним сарајевским Србима током 1992. и 1993. године. Представници из Републике Српске оцијенили су тада да је спомен-обилежје Казани са предложеним текстом и бројем жртава срамнотан и недостајан, те да се, из поштовања према жртвама, морало бар навести ко их убијао током 1992. и 1993. године.

Из неприступачне јаме на падинама Требевића ексхумирани су посмртни остаци 29 лица, углавном српских цивила, а постоје сумње да их је више убијено и бачено у њу јер су убијени цивили бацани у јаме, посипани кречом и постоји неколико слојева који никада нису ископани. За злочине почињене на тој локацији осуђено је 14 припадника такозване Армије БиХ на казне затвора од десет мјесеци до шест година.

ПОМЕН УБИЈЕНИМ СРБИМА У ГРЕЂАНИМА КОД ОКУЧАНА

У Гређанима код Окучана поводом славе Цркве Свете Петке служена литургија и помен Србима из овог села које су од 1991. до 1995. биле хрватске снаге, као и Србима које су убиле усташе у Другом свјетском рату. Литургију су служили свештеници Епархије пакрачко-славонске.

Његово преосвештенство епископ пакрачко-славонски Јован освештао је 2016. године у старом дијелу Цркве Свете Петке спомен-плочу у знак сјећања на 18 Срба из Гређана убијених од 1991. до 1995. године.

На спомен-плочи исписана су имена убијених мјештана – Драгиња и Ђуро Чалић, Милка и Рада Гаћеша, Рајко Гљивица, Саво Јагличић, Милан и Синиша Кесер, Рајко Савић, Обрад Ковачевић, Никола Кузмић, Илија Кужета, Игњатија Ружић, Остоја Миладиновић, Војислав Никишић, Јован Радуковић, те Симо и Љубица Зјалић. За злочин још нико није процесуиран пред хрватским и међународним правосудјем.

Хрватска паравојска упала је у српска села Гређане и Човац након повлачења бивше ЈНА на почетне положаје на канал Струг. У ноћи између 5. и 6. септембра око 22.00 часа паравојна група *Тигрови* је из правца села Млака и Нова Варош прва упала у село Гређане и разоружала сеоску стражу, након чега је услиједио масакр над српским цивилима. У протеклом рату припадници Хрватске војске запалили су подручну школу у овом селу, која до данас није обновљена.

Током Другог свјетског рата усташе су неколико стотина мјештана, укључујући старце, жене и дјецу из села Гређани, Човац и Врбовљани присилно одвели у концентрационе логоре Јасеновац, Стару Градишку, те у Млаку и Уштицу, из којих се већина никада није вратила.

Павелићеве усташе су 8. маја 1944. године извршиле покољ над 12 српских дјечака из села Гређани који су чували стоку у пољу. Прије рата подручна школа и Фудбалски клуб у селу Гређани носили су назив *8. мај* у знак сјећања на овај тешки злочин.

Црква Свете Петке из 1752. године порушена је у Другом свјетском рату, а послје рата започета је изградња нове, али није завршена. Село Гређани по територијалној организацији у Хрватској припада Бродско-посавској жупанији, општина Стара Градишка, у бившој Републици Српској Крајини припадало је општини Окучани, а за вријеме СФРЈ општини Нова Градишка. **ПТРС**

ИЗЛОЖБА О СЈЕЋАЊУ НА ЖРТВЕ НОВОСАДСКЕ РАЦИЈЕ

Ледена тишина

Његова светост патријарх српски Порфирије отворио је у Београду изложбу под називом *Ледена тишина – сећање на жртве Новосадске рације* поводом 80 година од погрома над Србима, Јеврејима и Ромима у Бачкој 1942. године.

Патријарх Порфирије истакао је да без сјећања на невинно пострадале жртве свог народа није могуће познавати себе, а самим тим ни градити односе, нити заједницу са било којим другим народом, ма колико трошили милозвучне ријечи о демократији и међусобном разумијевању.

– Ево нас пред поставком изложбе *Ледена тишина – сећање на жртве Новосадске рације*, подијељене у три циљине. Једна су мјеста масовних егзекуција током рације,

друга страдање православних свештеника Шајкашко-новосадске рације и трећа је 80 година касније – будућност сјећања – рекао је патријарх Порфирије.

Изложба, коју су у Конаку кнегиње Љубице организовали Епархија бачка, Културни центар Новог Сада и Историјски архив Новог Сада, представља дио свједочења Српске православне цркве о својим светим мученицима и исповједницима вјере Христове.

Поздравну ријеч упутио је и епископ бачки Иринеј, а уводним словом присутне је поздравио директор Историјског архива Града Новог Сада Петар Ђурђев.

У жељи да подсети и отргне од заборава највеће злочине у историји Новог Сада, Културни центар Новог Сада већ годинама током јануар-

ских дана, када се обилежава сјећање на Новосадску рацију, организује предавања, изложбе, трибине и филмске пројекције у оквиру програма *Ледена тишина*.

Ове године навршава се 80 година откад су Срби, Јевреји и Роми били жртве мађарских окупационих снага у Новом Саду и на подручју тада окупираних Бачке.

Од устоличења на катедру епископа бачких 1990. године владика Иринеј упорно деценијама настоји да се, осим молитвеног сјећања на

пострадале у јавном животу, медијима, просвјети и издаваштву говори о Рацији и њеним жртвама.

Као плод таквог дјеловања владике Иринеја објављено је мноштво књига, стручних чланака и новинских написа о теми Рације, одржано низ академија у Новом Саду, али и другим градовима.

Епархија бачка освојила је прво мјесто и награду *Златни вишиз* на истоименом међународном филмском фестивалу за документарни филм *Дјеца бесмртности*.

27 година од страдања Срба у западној Крајини

У Мркоњић Граду је обилежана 27. годишњица од страдања Срба у 13 западно-крајишких општина, када су ово подручје окупирани припадници Хрватских оружаних снага, Хрватског вијећа одбране и такозване Армије БиХ, потпомогнути НАТО снагама. Парастосу које је служило локално свештенство присуствовали су предсједавајући Савјета министара Зоран Тегелтија, потпредсједник Народне скупштине Републике Жељка Стојичић и министар рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске Душко Милуновић.

Милуновић је рекао новинарима да се овдје догодило велики прогон Срба и велики масакр 1995. године, гдје је на подручју 13 западно-

крајишких општина страдало 2.014 особа, од којих је 753 цивила.

– До сада нико није одговарао по командној одговорности, иако је подигнута оптужница против команданта 5. корпуса Армије БиХ. То је подигнуто давно, највјероватније чекају да умре, тако

да могу да затворе тај предмет и да по командној одговорности за ове велике српске жртве не одговара нико – истакао је Милуновић.

Он је подсетио да су Армија БиХ, ХВО и хрватска војска починили масовне злочине на овим просторима.

Служен помен страдалим Србима у Билогори

Поводом годишњице страдања Срба Билогоре 29. октобра одржан је помен у Цркви Светог Марка у организацији Удружења Билогораца.

Након парастоса који је служио протојереј-ставрофор Сретен Младеновић присутни су положили вијенац код споменика страдалим Србима у ратовима деведесетих у Ташмајданском парку.

Том приликом је протојереј Младеновић поручио да се сваке године окупе како би се сјетили страдалих Срба, да памте злочине који су чињени над српским народом и да та сјећања преносе и на млађе генерације.

У операцији *Ошкос* на подручју Грубишно Поља и источне Билогоре у периоду од 30. октобра до 4. новембра 1991. су припадници хрватске полиције и паравојске за 5 дана протјерали више од 4.000 људи из 23 билогорска села, а дио из још 15 насеља која су у великој већини била насељена Србима. Прије и током злочиначке акције *Ошкос* страдао је 41 цивил и

23 припадника Територијалне одбране Грубишно Поље. Још се трага за посмртним остацима 15 лица.

Како нам је рекао Ранко Раделић по његовој евиденцији 1991–1995. Билогораца је убијено укупно 77, Срба 71, Хрвата 3, рођених у мјешовитом браку такође троје. И то чак 49 цивила. Овдје су укључене и жртве које су страдале након рата, односно послје 1995.

У књизи *Жртве источне Билогоре 1991–1997*. Ранка Раделића можемо наћи имена свих жртава, са неким личним подацима и гдје су и када страдали. Тако знамо да је РАДОЈЧИЋ Милан НЕНАД,

Србин, р. 1970, Горња Ковачица, погинуо приликом напада хрватских снага 31. октобра 1991. у Горњој Ковачици. Ненад и отац Милан буквално су бранили властиту кућу и прилаз селу од усташа који су надирани из правца Вел. Писанице и Св. Ђурђа. Кад је Ненад рањен и пао „Милан баца аутомат и преда се. Милана вежу за тракторски прикључак, а Ненад лежи на земљи тешко рањен. У великим мукама каже оцу: „Јој тата ал’ је тешко умријети!“ На то један усташа извади пиштољ и убије га хицем у чело пред оцем Миланом.“ Док. Г. Чизмић.

ГАШПАРОВ Томо ЉИЉАНА, Српкиња, рођ. Вучковић

– Уништили су све што су могли, опљачкали су српску имовину, а са својих огњишта протјерано је око 120.000 људи – нагласио је Милуновић.

Он је навео да у Одбору за његовање традиције ослободилачких ратова обилежавају ово велико страдање Срба на републичком нивоу, као један од 32 установљена догађаја.

Приликом агресије на западнокрајишке општине хрватске и муслиманске снаге заузеле су тада општине Рипач, Петровац, Дрвар, Грахово, Гламоч, Кључ, Сански Мост, Мркоњић Град, Шипово, Србобран, Јајце, Купрес и Крупу на Уни и за собом оставиле пустош и масовне гробнице.

1970. из Велике Трешњевице, убијена 17. септембра 1991. у спаваћој соби у породичној кући њених родитеља којима је дошла у посјету и на коју је испалена тромблонска мина. У Великој Трешњевици није у току рата било борбених дејстава, а по изјави Поткоњак Милана из овог мјеста, извршиоци злочина су припадници ЗНГ Републике Хрватске. Повод за убиство је вјероватно супруг Љиљанин, Хрват са којим је била у браку од 4. маја исте године и који је отишао у Њемачку да избјегне мобилизацију у хрватску војску. Послје убиства, припадници ЗНГ одводе те ноћи у импровизовани затвор Љиљанину мајку Анку и брата Далибора старог 16 година, туку их и муче на немисливи монструозан начин два дана. По изјави Анке Вучковић, ту би били убијени да их није извукла хрватска полиција послје пријаве њиховог нестакна од стране комшинице из хрватске породице. О усташкој традицији и карактеру ЗНГ довољан је овај доказ о тортури над дјецом.

ДРАГАНА БОКУН

ОБИЉЕЖЕНО 150 ГОДИНА ОД ОСВЕШТАЊА СРПСКЕ БОГОМОЉЕ

САБОРНИ ХРАМ ЈЕ БИО И ОСТАО УКРАС САРАЈЕВА

У присуству великог броја вјерника, поводом обиљежавања 150 година од освештања у порти Саборног храма Рођења Пресвете Богородице у Сарајеву је уприличена свечана академија и концерт камерног хора Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву.

Његово високопреосвештенство митрополит дабробосански Хризостом истакао је у бесједи поводом овог јубилеја да је Саборна црква Рођења Пресвете Богородице положајем, габаритом и стилем један од симбола Сарајева.

– Наши преци нису је правили због престижа већ из потребе да хиљаде сарајевских Срба имају цркву у којој ће имати мјесто за своје вјерске потребе – рекао је владика Хризостом.

Владика је додао да ова црква није важна само за Србе већ и за припаднике других религија које живе у Сарајеву.

– Ова Саборна црква и Стара црква на Башчаршији су наш понос и похвала. Ови храмови су истовремено и њихови – навео је митро-

полит Хризостом и додао да Сарајево многи упоређују са светим градом Јерусалимом.

Протојереј ставрофор Владимир Ступар подсетио је да је одлука о градњи Саборне цркве у Сарајеву донесена 1859. године, а да су темељи освештани 11. јуна 1863. године.

– Изградња је трајала од 1863. до 1874. године, главни неимар је био чувени Андрија Дамјанов из Велеса. Цркву је 1872. године освештао митрополит Пајсије са 76 свештеника уз присуство 10.000 вјерника – навео је Ступар.

Он је истакао да је акту-

елна власт у Републици Српској и БиХ кроз многе пројекте дала допринос, како каже, функционисању Саборне цркве у Сарајеву.

– Грчка Влада је својевремено помогла да се реконструише фасада, такође институције Србије помажу овом храму – додао је он.

Градоначелник Источног Сарајева Љубиша Ђосић рекао је да од освештања 1872. године Саборна црква не окупује само православног народ из Сарајева, већ из цијеле Републике Српске и БиХ.

– Некада је Сарајево било мјесто које су Срби стварали

и градили, а данас нажалост Срба овдје има у траговима, али српски народ који живи у Источном Сарајеву и околини никад не заборавља своје коријене и никада не могу заборавити значај Саборне цркве у Сарајеву – нагласио је Ђосић.

Саборна црква, „нова или господска“ како се у народу зове, украс је Сарајева. Њена градња почела је на иницијативу српских становника, земљиште је купљено 1859. године, а седам година касније црква је завршена. Освештана је на празник Светог Илије прије једног и по вијека.

Изградња је у тренуцима када се Османско царство повлачи, а управу на овим просторима власт преузима Аустроугарско царство. Током бурних и тешких времена окупуљала је српски народ.

У старим списима проналазимо да су приложници за градњу били султан Абдул Азиз Хан, српски кнез Михаило, а најдарежљивији са 2.000 дуката био је тадашњи председник сарајевске Црквене општине и власник хотела Европа Манојло Јефтановић.

ОБИЉЕЖЕН ДАН БИЛЕЋКОГ РАТНИКА

Билећа је одувјек била позната као војнички град и у последњем рату је дала више од 140 својих најбољих синова за одбрану Републике Српске, истакнуто је данас на прослави Дана билећких ратника.

Командант Билећке бригаде Војске Републике Српске Милан Цуца рекао је да није било града у Републици Српској да је имао такав одзив на мобилизацију, који је износио 94 одсто.

Он је подсетио да је у Билећи за вријеме бивше Југославије била позната Школа резервних официра, а прије тога је боравио и Донски кадетски корпус.

Предсједник Предсједништва општинске Борачке организације Драгомир Новаковић је рекао да о билећком ратнику треба говорити са великим поштовањем, јер су познати још од Косовског боја и разних буна и устанака кроз историју.

У оквиру Дана билећких ратника, који се обиљежава већ три године, служен је и парастос српским борцима у Храму Светог Василија Острошког и Тврдошког код касарне *Билећки борци*.

ЈОШ ЈЕДАН ЗЛОЧИН БЕЗ КАЗНЕ: УБИСТВО 21 СРПСКОГ ВОЈНИКА У ЧАКЉАМА

На локацији Чакље, на Бјелашници 1994. године, припадници тзв. Армије БиХ убили су четири медицинске сестре и 17 војника Војске Републике Српске.

Злочин се догодио у јеку примирја, мучки и уз прећутну сагласност Унпрофора, који је допустио да муслиманске снаге прођу кроз демилитаризовану зону.

Тужилаштво БиХ није исказало заинтересованост да поведе истрагу о мучком злочину над припадницима Војске Републике Српске.

Предсједник Скупштине *Илићанског борца* Горан Шеховац подсетио је да је то најтужнији за Источну Илићу, Војковиће, Грлицу, Крупац и Трново.

– Није ово једини злочин јер је било још неколико на овој територији, за које нико није одговарао. Једноставно Тужилаштво, Суд БиХ, али и међународни судови, не процесуирају овакве злочине. Ово је још један доказ да су муслиманске оружане снаге само подмукло знале да убијају војнике Војске Републике Српске. Када их је Унпрофор пустио могли су мучки и с леђа да побију наше војнике – рекао је Шеховац. **РТРС**

ВЕРИТАС: ПОРОДИЦЕ 69 УБИЈЕНИХ ГОСПИЋКИХ СРБА 31 ГОДИНУ ТРАЖЕ ЊИХОВЕ ПОСМРТНЕ ОСТАТКЕ

Породице 69 убијених госпићких Срба ни 31 годину од злочина не знају гдје су гробнице жртава, а посебно их узнемирава чињеница да се ништа не предузима да се пронађу њихови посмртни остаци, саопштено је из Документационо-информационог центра *Веритас*.

Подсјетивши да је у Госпићу и околини у јесен 1991. године ликвидирано 125 особа српске националности, међу којима и 39 жена, из *Веритаса* напомињу да је скоро половина убијена у периоду од 16. до 18. октобра.

Међутим, нико није предузео ништа, док припадници ЈНА крајем децембра 1991. године нису пронашли 24 угљенисана тијела у зони раздвајања, о чему су извјестили и свјетски медији и хуманитарне организације, па је тадашњи предсједник Хрватске Фрањо Туђман наредио истрагу о тим ликвидацијама. У *Веритасу* подсјећају да је, упркос притиску међународне заједнице, случај брзо стављен „ад акта“ и њиме се нико није бавио све док Хашки трибунал убрзо по оснивању није отворио истрагу и одлучио да предмет уступи хрватском правосудју.

Правоснажном пресудом Жупанијског суда у Ријеци, донесеном 2003. године, осуђени су Тихомир Орешковић, тадашњи секретар Оперативног штаба у Госпићу, на 15 година, Мирко Норац, тадашњи командант 118. бригаде Хрватске војске, на 12 година и Стјепан Грандић, тадашњи командант Друге бојне на 10 година затвора.

– Међународне и домаће институције и организације из године у годину питају зашто нису процесуирани и остали припадници хрватске војске и полиције за које је „ван сваке сумње“ у том судском поступку утврђено да су планирали, хапсили и учествовали у ликвидацијама госпићких Срба, по командној или индивидуалној одговорности – наводе у *Веритасу*.

У Бездану осликан мурал *Видовданска предања*

На зиду куће поред новог Безданског храма Лазарице дунавске осликан је мурал.

Мурал приказује симболику камена који је уграђен у храм, и подсјећа на вјековна страдања Барањаца.

Мурал је осликао умјетник Микица Ивановић из Српског Милетића, а очекује се да ће груби радови на православном храму у Бездану бити готови следеће године.

Уочи славе Светог Стевана Штиљановића Барањци су се окупили како би представили мурал.

Дипломирани инжењер грађевинарства Ђорђе Драча наводи да је мурал цјелина која спаја прошлост и садашност.

Организациони одбор који се залагао да се овај мурал ослика предводи група

младих људи, а међу њима је и координатор Сања Пајић.

– Полазећи од тога да слика говори више од 1.000 ријечи, одлучили смо се да осликамо овај мурал у Бездану. Мурал нам између осталог прича причу о 1.200 година наше часне борбе и страдања нашег народа.

Мирко Стригић, члан организационог одбора овом приликом је одржао бесједу.

– Барања је давно страдало, прије Косова. На муралу се види дјевојчица која се умива. Тај извор Пресвете Богородице је изнад села Брањине у Барањи. Каже се тамо гдје је Богородица у близини је

и Михајло, а манастир Брана је био у непосредној близини и посвећен је управо Архангелу Михаилу. Насликана је и црква, која је овдје у изградњи. Нисмо изоставили ни Дунав, мотив данашњег времена, односно уласка у Републику Србију, а положај сунца је исто симболичан, тачно се види са ове локације гдје запада. Насликан је и споменик и музеј Батинске битке.

Присутни су погледали и филм *Камен сведочи* ауторке Сомборке Јелене Никшић, урађен по сценарију Мирка Стригића.

Почетак изградње храма је био давне 2009. године. Један дио камена из Брањине је уграђен и у темељ. Поред камена из манастира Брана уграђени су и каменови из манастира Острог, Хиландар и Мале Раванице.

ДРАГАНА БОКУН

Празник Свете Петке окупио Кордунаше у Чикагу

Ове године по 11. пут крајем октобра сусрели су се Кордунаши у Чикагу да би обиљежили славу Свете Петке. Домаћини слава били су Драгица Мркаљ и њен син Далибор и оно је као и досадашњих година одржано у српском Храму Светог Василија Острошког у чикашком насељу Лејк Форест.

Послије чина освештања славског колача који је обавио старјешина храма јереј Никола Радванчевић, у свечаној сали цркве је одржан славски ручак којем је присуствова-

ло више од 100 гостију. На јеловнику су се поред осталих нашли и стара јела са Кордуну што је посебно обрадовало трећу генерацију Срба поријеклом са Кордуну, Лике и Баније који су се присјетили свог дјетињства у Америци када су им баке припремале та јела.

Као и у досадашњих 10 година и овога пута су учесници дали новчане прилоге за обнову српских цркава на Кордуну. Да подсјетимо, претходних година обновљене су цркве у Сјеничаку, Чемерници и Утињи.

С. ДАНЧУ

У БЕОГРАДУ ОДРЖАН КОМЕМОРАТИВНИ СКУП

Од Огњене Марије до Светог Илије - покољи у личким селима Штикади, Дивоселу и Смиљану

У Клубу Никола Тесла у Београду одржан је 2. августа комеморативни скуп *Огњене Марије до Светог Илије - покољи Срба у личким селима Штикади, Дивоселу и Смиљану*, на којем су говорили проф. Миле Рајчевић, др Никола Жутић и др Андреј Вујновић.

Никола Жутић је истакао да по првом аустријском попису становништва 1712. године Срби у капетанији Грачац у којој је била Штикада живјели су у задругама, било је укупно 160 задруга.

ТЕРОР НА КУЋНОМ ПРАГУ

Масовни покољи у Лици су почели одмах по оснивању НДХ, постављањем логора Госпић-Јадовно-Паг. Захваљујући напору и ангажовању Удружења *Јадовно* и др Душана Бастића тај логор је извучен из заборава, а детаљну реконструкцију страдања у том логорском систему извршио је Ђуро Затезало, утврдивши да је у госпићком логорском систему на монструозан начин ликвидирано око 40.000 Срба, око 2.000 Јевреја и неколицина Хрвата Југословена.

Покољи су одмах почели директним терором на кућном прагу у бројним личким селима, у Дивоселу 900, Смиљану 580, Млакви 380, у Суваји око 300.

КО СУ „ЛИЧКИ ОСВЕТНИЦИ“

Тромеђа је по ко зна који пут била поприште српског страдања. Терор над Србима изазвао је устаничке акције на личној и босанској страни Крајине. Дошло је до јулског устанка који је припреман на Велебиту почетком јула 1941. године.

– „Лички осветници“ (будући четници) под командом Паје Омчикуса ослободили су Срб и села Тромеђе. Борба се проширила и на Тромеђу са далматинске стране. Послије првих побједа над крволочним Хрватима формиране су веће герилске устаничке јединице у којима су вођство имале присталице монархиста, припадници ЈВуО.

Формирано је 6 равнорских пукова на линији Зрмања-Срб-Доњи Лапац. Формиран је Пук краља Петра II на челу са Мирком Малићем. За Грачац и околину формиран је Пук Вожд Карађорђе под командом Тодора Станисављевића. За Босански Петровац формиран је Пук краља Александра под командом Мане Роквића (дједе покојног пјевача Маринка Роквића). За подручје Грахова и Босанске Крајине формиран је Пук Гаврило Принцип под командом Бране Богунчића који је био главни покретач устанка на Тромеђи. Касније за подручје Книнске Крајине формиран је Пук Петар Мркоњић под командом попа Момчила Ђујића, који према неким изворима није присуствовао устанку 27. јула.

– Тих дана није било ни легендарног Ђоке Јованића, од Личана иначе слављеног као команданта. Тек су се касније створиле приче да су Јованић и поп Ђујић били главни актери устанка, а монархисти су скрајнути, остали су анонимуси.

Након тога се, како каже Жутић, међу Србе увлаче Бровови комесари који су у све већој мјери почели придобијати српске устани-

» Никола Жутић

ке за комунистички тј. партизански покрет чије водство је било у хрватским рукама.

– Од првих злочина у априлу 1941. почиње демографска пропаст Штикаде. Уочи рата Штикада је имала око 250 становника. Покољ у селу Штикада извршен је око Светог Илије. Иако су и до тог времена побијени многи Срби у Штикади и њеним засеоцима око жељезничке станице.

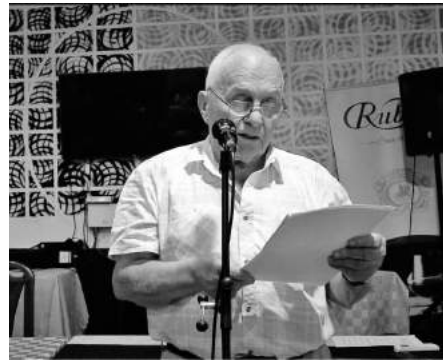
ЗАМАЈАВАЊЕ НАРОДА

Село Штикада се налази и простире западно од Грачаца. Кроз село пролази жељезничка пруга и цеста Грачац-Госпић. Како наводи хроничар Грачаца Богдан Болта из овог села био је пред рат скоро сваки човјек запослен у жељезничкој станици као стални радник, занатлија или чиновник. Таква позиција чинила је Штикаду добростојећим и напредним селом. Велики број житеља продужио је своје запослење и за вријеме НДХ. Хрватске власти су ту чињеницу искористиле јер су схватили да ће тако запослене Србе у одсудном тренутку брже похватати и на крају побити.

– На жељезничкој станици су своје запослење продужила три истакнута и најактивнија члана КПЈ Никола Краиновић, Мићо Кончар и Ђуро Дрездић. Они су завлачили тај несретни народ Штикаде, да се не боји, и интересантно је да њих усташе уопште нису дирале. Такви као они су вршили врвовање Срба из четничких редова за партизанске јединице. Тако су и моји сестра Анка и брат Никола постали партизански борци и на крају погинули 1944. Никола у борби против Нјемаца, а Анка као партизанка, њено тијело је пронађено на Велебиту. Болта је написао да је крајем јула горело све око Грачаца од жестоке борбе четника, устаника, герилаца и Хрвата, али је за њега било загонетно што је већина народа остала код својих кућа иако су им планине Ресник и Велебит „висиле изнад главе“.

На Светог Илију усташе су блокирале Штикаду, почев од жељезничке станице, па све до ријеке Ричице. По неколико усташа је ишло од куће до куће и наређивало народу да обуку најљепшу одјећу и да их код Цркве Петра и Павла чека покрст. Умјесто покрста они су побијени.

Из других грачачких села, па и самог Грачаца, народ се на вријеме повукао на Велебит. Народ Дивосела и Штикаде су били дио те комунистичке обмане, да се не бјежи. Јован Трбојевић у својој исповијести је

» Миле Рајчевић

рекао: „Покољ у селу Штикади извршили су усташе из села Гудуре уз помоћ тадашњег римокатоличког жупника из Грачаца Марбера. На дан покоља довезао се споменути жупник у аутомобилу из Грачаца у Штикаду и позвао народ да се сакупи на „Штикадске баре“ гдје ће се извршити пријелаз на римокатоличку вјеру, па да онда њих Србе неће нитко више прогањати. Срби су жупнику повјеровали и сакупили се у великом броју на одређено мјесто. Неки који нису дошли били су присилно доведени. Ипак је један дио Срба, спасио, јер је побјегао из села слутећи да им се спрема покољ. Када су се Срби на овај начин сакупили, извршили су покољ усташе из села Гудуре, који су били наоружани војничким оружјем. Неки су били убијени сјекирама и маљевима, јер се приликом ископавања лешева 1942. видјело да су им лубање разбијене тупим предметима, а неки су закопани и живи у стојећем ставу.“

МИЛЕ РАЈЧЕВИЋ: НА СТОТИНЕ МРТВИХ...

Проф. Миле Рајчевић каже да је након проглашења НДХ прва у функцију терора и злочина над Србима стављена Казниона у Госпићу, коју су мјештани одржали називали *Gericht*. То је у ствари био логор прихватно-транзитног карактера. Био је то најзлогласнији затвор, а истовремено и дио система Концентрационог логора Госпић-Јадовно.

Истог дана 10. априла 1941. године, по проглашењу НДХ у 18 часова усташе су ухапсиле већу групу Срба у Госпићу „кристалне ноћи“ и затвориле у Казнионицу. Био је то први организован масовни погром Срба у Госпићу, Дивоселу, Липама, Смиљану и околним српским селима који се десио широм НДХ после 10. априла 1941. године. Од 75 ухапшених Срба у Госпићу, 34 су били из Дивосела, Читлука и Орница са пребивалиштем у Госпићу.

Послије мучења у Казниони и по затворским ћелијама, усташе су онако испребијане и полуживе одвозили на стратишта и јама Велебита.

ВАПАЈ НЕСРЕЋНОГ НАРОДА, ЈАУЦИ, КРВАВИ ПРИЗОРИ, ПАКАО

Напад на усташки стан у Дивоселу извршен је 4. августа 1941. године у 2 сата после поноћи.

Као повод за напад и ликвидацију српског народа Дивосела као највећег српског села у Лици искоришћена је акција устаника, напад на усташку посаду (усташки стан у шко-

ли у Дивоселу), премда је напад на ово село далеко раније испланиран.

У току ноћи 4. и 5. августа 1941.

– Крушковаче су тога дана личиле на пакао. Стотине и статине мртвих, читаве породице мртве, заклане на хрпи, потоци и локве крви, недоклини до краја, рањени, слика је Крушковача што су ови монструми учинили над својим комшијама Србима. Вапај несрећног народа, јауци, крвави призори, пакао... Призори су били стравични, леш до леша, гомиле лешева на сваком кораку, читаве породице лежале су заклане на хрпама, слике су злочина за који после рата није нико одговарао.

Највећи злочин од насељавања Дивосела, Читлука и Орница и покушај тоталног уништења и ликвидације српског народа у ова три села догодио се 5. августа 1941. године у збјегу у Крушковачама.

Једна група Дивосељана (65 одраслих, од тога 30 дјеце) ухваћена је 6. августа 1941. године у прочешљавању Велебита, убијена и бачена у Јарчју јаму на Аланку.

Једна група Дивосељана измакла је усташком ножу у Крушковачама, али није у мјесту Шибуљина. Та група, у којој је било 78 мјештана Дивосела (24 дјеце) и 17 Читлучана (11 дјеце) ликвидирана је 7. августа 1941. године у Шибуљини, у јами званој Јамина, код засека Љуботићи и логору Слану на отоку Пагу.

У Мацолиној јами на Јанчи (Личко Лешће) убијено је 7 мјештана Дивосела.

У Госпићу су објешена 33 мјештана Дивосела (од тога 19 дјеце, мајка Јагода Кравић са 4 дјеце), 5 Читлучана и 7 мјештана села Липе. У Дивоселу је спаљено живих 29 мјештана (од тога 10 дјеце).

У концентрационом логору *Јадовно* убијено је 85 Дивосељана (19 дјеце), 11 Читлучана и 4 Орничана. Петоро дјеце из Дивосела прошло је кроз концентрационе логоре смрти за малу дјецу од Госпића, Јаске, Јастребарског, система усташких логора Јасеновац-Градишка...

ЕТНИЧКО ЧИШЋЕЊЕ

У времену 5–10. августа 1941. године у Дивоселу је заклано и убијено 907 мјештана Дивосела.

– Здрав људски разум не може схватити, каква је то држава и власт, која је под маском да они само хапсе „комунисте и четнике“ клала, убијала, вјешала и спаљивала невину дјецу. Нормалном човјеку стаје дах и леди му се крв у жилама када чита како су се ови зликовци, огрезли у људској крви, наслађивали мукама и смртним грчевима својих жртава, чак и дјеце у мајчиној утроби, колијевкама и пеленама... Мало које преживјело дијете из Дивосела после рата 1945. године је имало оба родитеља. Било је дјеце са једним родитељем, а доста је било ратне сирочади без иједног родитеља – рекао је Рајчевић.

– Српска села Дивосело, Читлук, Орнице, Почитељ и Медак су потпуно етнички очишћена. Оно што је започео Павелић и НДХ у Другом свјетском рату, довршио је Фрањо Туђман у грађанском рату у Хрватској.

ДРАГАНА БОКУН

ПРЕДАЊЕ - ТЕСЛА РОЂЕН У ШТИКАДИ?

Према списку жртава рата који је радио Музеј жртава геноцида у Београду укупан број жртава у Штикади је око 300 погинулих, највише их је убијено од усташа 1941. године. За Штикаду је занимљиво народно предање, које је овом приликом испричао Жутић, по коме се Теслино рођење догодило у Штикади. Наиме, трудну Теслину мајку Ђуку са сеоским колима превозили су из њеног родног села Томингај према Смиљану. Ненадано се после јаким трудова породила у Штикади и родила генија Теслу. Иначе Теслин отац Милутин је службовао као млади свештеник у старој штикадској цркви. Служећи у Штикади упознао је младу Георгину Мандић из сусједног села Томингај. Теслин отац је крштен у родном Радучу у Цркви Светог Илије која је саграђена 1725. Та црква је уништена од усташа, а после *Олује* село не постоји. Никола Тесла је крштен у Храму Светих апостола Петра и Павла 1765. у Смиљану, која је током рата такође демолирана од усташа.

СЕЛО ЛИПЕ

Први масовни погром и покољ догодио се у српском селу Липе, у непосредној близини Госпића 1. августа 1941. године. Тога дана усташе су упале у село и побиле преко 30 људи, махом жена и дјеце. Наредних дана убили су свакога кога су ухватили живог (41 члан породице Кекић и 42 члана породица Рабатић, од тога 29 дјеце). Од 93 погинула у селу Липе, 52 их је заклано, или убијено 1. и 2. августа 1941. године на православни празник Св. Илију, само зато што су били Срби.

СМИЉАН

Покољ Срба у Смиљану 2. августа 1941. године. О грозотама тога погрома говори податак да је у општини Смиљан од 130 српских кућа (домаћинстава) „остало“ само 21 кућа, и то оних који су успјели побјећи у шуме и гајеве и дочепати се Велебита. Ова звјерска акција трајала је 4-5 дана и у њој су усташки злочинци убили 590 Срба, одраслих мушкарца, жена и дјеце, читавих породица. Много дјеце умрло је на усташким бајонетима (171 дијете 0-15 година). Исто тако страдала су српска села: Почитељ (лички), Медак, Вребац, Павловац, Могорић...

ШИРОКА КУЛА

У недјељу 2. 8. 1941. године усташе су раним јутром опколиле куће Борчића код Дубоког испод Кузмановаче (село код Широке Куле) и побиле све живо: жене, дјецу, мушкарце, старо и младо – око 65 особа. Неколико дана касније, 6. августа 1941. године усташе су опколиле српско село Млакву (Косињ), а народ у колони, под изреком да иду за Стару Србију, одвели у заселак Вир (на Коси), гдје су спаљивањем у кући и штаглу Јове Глумичића убили 286 становника Млакве, од којих су 122 били дјеца до 15 година старости.

НАКОН 81 ГОДИНЕ НА ТРЕБИЊСКОМ ГРОБЉУ САХРАЊЕНЕ ЖРТВЕ УСТАШКОГ ЗЛОЧИНА

ПРИДВОРАЧКЕ ЖРТВЕ НАПОКОН НАШЛЕ СМИРАЈ

Након 81 године, по-смртни остаци седам преосталих придворачких новомученика сахрањени су у крипти, на Градском гробљу у Требињу. У лето 1941. мучки је убијено 13 Срба. Страдали су од комшија, усташа и муслимана, и бачени у јаму. Због систематског заташкавања усташких злочина, хумке су дуго биле без спомен-обилежја.

На помену у Требињу окупили су се потомци да достојанствено испрате страдалнике. Међу њима и Жељко Шакота који каже да му је једина жеља била да се Срби које су усташе убиле и бациле у Придворачку јаму достојанствено сахране.

– Данас су ми осјећања помијешана, тужан сам што се 81 годину чекало, али сам срећан што је споменик на покон подигнут и захвалан сам свима који су томе допринијели – рекао је Шакота.

Прије седам година покренуто је питање рјешавања безимених гробова. Извршена је ексхумација страдалих, урађене ДНК анализе и кренуло у изградњу заједничке гробнице.

Предсједник Скупштине града Требиња Драгослав Бањак рекао је новинарима да су данас, послје више од 80 година, посмртни остаци придворачких мученика достојно сахрањени.

Бањак је подсетио да је у јулу 2019. године на овом локалитету извршена ексхумација остатака страдалих у Придворачкој јами, а упузори њихових костију су упућени у Завод за судску медицину Републике Српске.

– У међувремену смо израдили пројекат, затим прво изградили крипту, потом споменик, а прије неколико мјесеци у чеони дио споменика уграђен је мозаик. Коначно, након тачно 81 године кости су положене поново у ову гробницу, на мјесту гдје су првобитно почивале – рекао је Бањак.

Градоначелник Требиња Мирко Ђурић рекао је новинарима да је овај догађај

» Говор Слободанке Тановић-Шкоро на помену Придворачким жртвама

Деценијска борба са бирократијом

Др Новица Краљевић са својим пријатељима Др Петром Рундом, Радом Гуровићем, Јефтом Шкором и Васом Поповчевићем организује вађење посмртних остатака мученика из Придворачке јаме. Послје обављене ексхумације придворачки мученици Михајло Андријашевић, Обрен Стијачић, Јаков Миљановић, Јово Маџар, Лазар Кукурић, Божо Пицула, Милорад (Божа) Пицула, Ђорђе Ђурић, Благоје Ђурић, Алекса Соколовић, Стево Миљковић, Трифко Бабић, Бошко Шакота сахрањени су 6. октобра 1941. године у 16.30 сати у Лединицу гробља Подгљивље. Лединица се налази поред спомен-костурнице објешених православног Срба у Првом свјетском рату.

Придворачки мученици сахрањени су један до другог, у размаку од 150 центиметара, на простору од каменог зида до каменог крста из 1906 године. Ову локацију је одредио др Новица Краљевић. Претходно је 5. октобра 1941. године свим породицама изјавио саучешће и писмено их обавијестио о сахрањени. Фотодокументацију прве ексхумације сачинио је фотограф Данило Сикимић.

Ђорђе Андријашевић син мученика Михајла Андријашевића и Васиљка Потпара-Стијачић сакупили су 39 потписа потомака. Молбу

са потписима доставили су Предсједништву СУБНОР БиХ 3. јуна 1988. године. У молби потомци траже да се подигне спомен-обилежје страдалим на Придворачкој јами, да на спомен-обилежју буду исписана имена, имена очева, презимена године рођења и имена оних од којих су убијени. Одговора није било.

Трипо Бабић, унук придворачког мученика Трифка Бабића објављује чланак у листу Епархије захумско-херцеговачке Видослов 1998. године. Трипо тражи да надлежне институције дозволе ексхумацију и подизање спомен-обилежја Придворачким мученицима.

На Стефандан 2015. године основан је Одбор за градњу заједничког спомен-обилежја Придворачким мученицима у коме су били предсједница Слободанка Тановић-Шкоро и чланови Васиљка Потпара-Стијачић, Ђорђе Андријашевић, Милорад Ножица и Жељко Шакота. Након седам година рада Одбора извршена је идентификација жртва, које су у међувремену и канонизоване, а подизањем спомен обилежја и другом сахраном Одбор је распуштен јер је успио да постигне све жељене циљеве.

најзначајнији за породице и потомке страдалих, наводећи да је град издвојио значајна средства из буџета за изградњу споменика.

– То су угледни домаћини који су страдали само зато што су били Срби. Ништа друго нису имали као кривицу – рекао је Ђурић и додао да то треба да памти ова, али и млађе генерације.

Свету архијерску литургију и помен страдалима служио је епископ захумско-

–херцеговачки и приморски Димитрије који је рекао да се ови преци, који су пострадали невино и часно само зато што су били Христови и православни, нису постијели кад су дошли пред лице Божје.

– Тако и ми да живимо, да се не бојимо ничега осим гријеха – рекао је владика Димитрије који је истакао да је људска слобода у томе да се свој крст носи достојно људског образа и части.

Сабор Српске православне цркве на засједану у мају у Диптих светих, уз мученике пребиловачке и доњохерцеговачке, унио је и све остале мученике пострадали за вјеру у Херцеговини у вријеме Другог свјетског рата, међу којима су и мученици из Придворачке и јаме Јагодњача.

Сви као Свети мученици пребиловачки и остали херцеговачки мученици, празнују се 6. августа. **ПРРС**

Служен помен ратном хероју Душку Пујићу

У Требињу је испред спомен-бисте у мјесној заједници Придворци служен помен Душку Пујићу, борцу Требињске бригаде Војске Републике Српске који је погинуо крајем октобра 1992. године по повратку на линију фронта након што је истог дана извукао осам рањеника са ратишта и довезао у требињску болницу. У знак сјећања на његов војнички подвиг спомен-бисту испред просторија мјесне заједнице Придворци 2014. године подигли су његови Придворчани и саборци.

Никола Пујић изразио је велику захвалност Придворчанима и саборцима његовог оца Душка који га не заборављају ни послје 30 година.

– Осјећам се веома поносним, част ми је и велико задовољство што сам син Душка Пујића – истакао је Никола.

Градоначелник Требиња Мирко Ђурић рекао је новинарима да не смију да буду заборављени борци који су

изборили слободу, као и њихове породице.

– У рату се бранила Република Српска, а данас у миру треба да градимо и Требиње и Републику Српску – рекао је Ђурић.

Саборац ратног хероја Душка Пујића, Перо Мишељић подсетио је да је Пујић погинуо по повратку на линију фронта након што је истог дана извукао осам рањеника са ратишта и довезао у требињску болницу.

– Наша обавеза је да му сваке године одамо дужну пошту и почаст – рекао је Мишељић.

Цвијеће код спомен-бисте Душку Пујићу положили су представници Градске управе Требиње, градске Борачке организације, те Пујићеви саборци и породица. **ЈАДРАН ТРЕБИЊЕ**

ТУЖНА ИСТОРИЈА ЈОШАНА

У организацији Српског народног вијећа и Вијећа српске националне мањине Личко-сењске жупаније у Јошану је одржана комеморација посвећена 80. годишњици злочина над мјештанима Јошана у Лици, пише забречачки недељник *Новости*.

Само у једном дану, 28. септембра 1942. у Јошану, усташе из Удбине су убили, према различитим подацима, више од 200 цивила.

Милан Радановић из Архива Срба је подсетио да овај злочин није први који се догодио у Јошану у Другом свјетском рату.

– Већ у прољеће 1941. дио мјештана је побијен у Удбини. Такође, талијански окупатор је у марту 1942. побио 30 мјештана и тада је запаљено цијело село. Једино је црква била поштеђена. Међутим, усташе који су убијали у селу нису ни цркву поштеђели. Оно што овај злочин чини додатно страшним је структура жртава. Већина страдалих били су жене, дјеца и старци, они који се нису могли бранити. Познато је да се Друга личка пролетерска ударна бригада, која је држала у опсади усташко упориште у Удбини, повукла зато што је била потребнија на другом дијелу ратишта. Усташе су то искористили. Упали су неочекивано у село и започели су крвави пир – објаснио је Радановић развој догађаја. Саборска заступница Драгана Јецков нагласила је да се треба борити против ревизионизма који показује своју змијску главу.

Дожупан Личко-сењске жупаније Милан Узелац изнио је податке о злочинима усташа над мјештанима сеоских насеља у Лици. У Јошану је за вријеме трајања Другог свјетског рата, прије коначног ослобођења, страдало 437 људи, у Бунићу 289, у Висућу 242, у Мекињару 188 и у Комићу 168.

– Јошан је, уз Дивосело и Личко Петрово Село, мјесто с највише страдалих становника у Другом свјетском рату на подручју Лике. Укупан број жртава на подручју Удбине износио је 2.500 – рекао је Узелац. Он је најавио да ће ускоро кренути обнова Споменика палим борцима и жртвама фашистичког терора у Јошану, аутора Душана Џамоње, који је постављен 1988, а миниран 1995. Ријеч је о мање познатом ремек-дјелу једног од најпознатијих југославених кипара из друге половине 20. вијека. Према задњем попису становништва, Јошан има само 38 становника. Уочи Другог свјетског рата у овом селу је живјело 1.400 људи, док је на првом послјератном попису из 1948. забиљежено близу 700 становника. Пред посљедњи рат, 1991, Јошан је имао 227 мјештана.

НА ЗУПЦИМА ОБИЉЕЖЕНО 78 ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА БОКЕШКЕ БРИГАДЕ

У организацији ОБНОРА 1941–1945. Бокешких општина и СУБНОР-а Требиње у Коњском (Зупци код Требиња) 5. октобра је одржан историјски час у спомен на исти датум 1944. године када је у овом мјесту формирана НОУ Бокешка бригада која је одиграла значајну улогу у ослобођењу Херцег Новог, Котора, Тивта, Будве, Подгорице. Ова бригада посебно се истакала и на Косову гдје је учествовала у ослобођавању Метохије и у послјератном уништавању преосталих припадника балиста и других непријатеља НОБ-а.

Вијенце и цвијеће на мјесту формирања Бокешке бригаде положила је делегација ОБНОРА 1941–1945. Херцег Новог, Котора, Будве и Тивта које су предводили предсједници Ђорђе Злоковић предсједник ОО Херцег Нови и Петар Уљаревић ОО Котор са сарадницима и Рајко Ђапин предсједник СУБНОР-а Требиње и Милан Лукић предсједник борачке организације Пријепоља који су побратими борачке организације из Херцег Новог. У поздравној ријечи представницима општина Требиња и већем броју потомака бораца бригаде међу којима је и сам један од њих професор др Милан Милановић је подсетио на опште околности у којима је формирана Прва бокешка.

Љубенко Боровић потпредсједник ОБНОР-а 1941–1945. Црне Горе је рекао да су борци бокешке бригаде утрли пут ка слободи и дали свој допринос ослобађању од фашизма. **ЗДРАВКО ШАКОТИЋ**

ВИШЕ ЗАВИЧАЈНИХ УДРУЖЕЊА СЕ ОКУПИЛО ОКО ИДЕЈЕ ШИРЕЊА ИСТИНЕ О СРПСКОМ СТРАДАЊУ У НДХ

Желимо да свака општина у Србији има улицу посвећену жртвама Јасеновца

У просторијама Завичајног удружења Славонија у срицу 17. октобра одржана је конференција за медије на којој су говорили Давид Јаковљевић предсједник Удружења Деца Јасеновца из Париза, Владимир Кокановић предсједник Савеза Срба Словеније, Зорислав Шимић предсједник Завичајног удружења Славонаца, Стојан Продановић оснивач часописа *Пакрачки декрети* и *Пакрачки свијет*, Владо Новаковић предсједник Удружења Будимо људи и предсједник Удружења Славонија у срицу Миодраг Жарковић.

Са ове конференције се могао чути апел да се у наредних годину дана засади 10 хектара ораха у Епархији пакрачко-славонској на мјестима гдје се налазе парохиски домови. Након 4, 5 година дошло би се до самоодржавања и средстава који би се искористили за обнову у тим парохизијама.

Окупљени овом приликом апелују на све локалне самоуправе у Србији и Републици Српској да дају назив једне улице по јасеновачким жртвама.

Ово окупљање би требало представљати неку мини асоцијацију која ће у наредном периоду оперативно дјеловати и анимирати и друге организације да се укључе у акције које треба да послуже откривању истине о страдању Срба, Јевреја и Рома у Јасеновцу и пласирању те истине свјетској јавности.

Предсједник Удружења Славонија у срицу у чијим просторијама се и одржавала конференција Миодраг Жарковић је навео да је ситуација у српским крајевима у Славонији веома тешка.

– Срба је остало јако мало и на путу су нестајања, зато ми са тих простора морамо се ангажовати и помоћи нашим људима који су остали на просторима Славоније. Само сложни можемо напријед. Кроз културу и традицију чувамо сјећање на нашу Славонију. Осјећај припадности је темељ нашег дружења и окупљања.

Жарковић је набројао све дога-

» Зорислав Шимић, Владо Новаковић, Давид Јаковљевић, Миодраг Жарковић, Стојан Продановић, Богдан Кнежевић и Владимир Кокановић

ђаје у којима ово Удружење учествује, било би их свакако више, када би добили и адекватну финансијску подршку. Надају се да сљедеће године неће изостати подршка општине Земун на којој се Удружење и налази.

Предсједник Удружења Деца Јасеновца Давид Јаковљевић није крио задовољство што се овом приликом налази са Славонцима, како би удружили снаге и заједно радили на откривању истине и његовању културе сјећања на жртве Јасеновца.

– Наш циљ је да се тај злочин прије свега призна у Француској гдје живим, да наше тврдње заснивамо само на доказима. Када причамо о НДХ и периоду од 1941. до 1945. не окривљујемо хрватски народ, нити желимо сукоб. Нису сви Хрвати били усташе, и нису сви Нјемци били нацисти. Ми желимо аргументима и доказима да покажемо шта се у Јасеновцу догодило.

Јаковљевић наглашава да је битно да се дјеца упознају са системима у НДХ, да о томе пише у њиховим уџбеницима.

– Крајем новембра, у Француској приказујемо филм *Дара из Јасеновца*, када ћемо и да позовемо француског министра просвјете.

Један пројекат који ми је посебно на срцу је да организујем турнир са Славонцима из Београда. Склопили смо договор да се тај турнир који ће се прво одиграти на пролеће у Београду прошири и на Француску и да глас свих Срба, буде важан.

Поред Јаковљевића важна карица овог Удружења је свакако потпредсједник Алекси Труд, историчар и геополитиколог, као и јевреј Лоран Бенхаим.

– Нажалост, Срби нису сложни, а када би били сложни као Израелци, толико би успјеха имали.

Владо Новаковић је у Јасеновцу био 86 пута, а годишње вјернике води по 6 пута.

– Патријарх Павле и владика Јован су рекли да сваки Србин на кугли земаљској мора бар једном у животу да посети Јасеновац. Сваки пут се осјећам као први пут када сам дошао. Желим да са мојим удружењем иде што више дјеце.

Новаковић је рекао да је покренуо са владиком Јованом акцију да се поклати икона крсне славе сваком Србину у Хрватској.

Зорислав Шимић предсједник Удружења Славонаца каже да су се све ове године трудили да освеже сјећање на Славонију.

– Енергија владике Јована нас је пробудила и навела да се повежемо између себе и са завичајем, те чешће одлазимо у Славонију, посјећујемо манастире Ораховицу, Кућанце, пакрачку библиотеку, манастир Јасеновац...

Шимић каже да планирају да подмладе чланство и повежу млађе генерације Славонаца, а за то је најбоља прилика организовати спортска дружења и надметања, у малом фудбалу, баскету, шаху...

– Турнир би био посвећен жртвама Јасеновца, а такође бисмо организовали КУП који би се звао Змај Огњени. Такође, Славонци су познати по бећарцу, и волио бих да организујемо Фестивал бећарца и тако окупимо све нас Славонце, али и Личане, Кордунаше...

Стојан Продановић оснивач *Пакрачког декрета* и неуморни прегалац у промовисању славонске културе изразио је своје задовољство што је у посљедње вријеме често посјећивао завичај.

– Повео сам и своје синове, да ногом стану на грунт, да кажу то је наше.

Одлазећи код владике Јована и упознајући свештенство које тамо живи Продановић констатује да тамо живи један мали број људи.

– На цијелој Епархији пакрачкој има 9 свештеника, мање него поједине цркве у Београду. Код владике Јована сам видио велики ниво храбрости. Код Срба у Хрватској постоји страх, и тај страх је реалан.

Пакрачка грамата, каже Продановић, је ове године први пут додијелена и то управо владика Јовану, и то у Пакрацу.

Овој конференцији је присуствовао и предсједник Савеза Срба Словеније Владимир Кокановић који је подсетио да се овај скуп поклатио са годишњицом етничког чишћења Срба у Госпићу.

– Заједно ћемо радити на обједињавању српског корпуса у читавом расијању и дати све од себе да са једне стране његујемо и чувамо сјећање на јасеновачку жртву, али уопште и на жртву коју је српски народ дао у нашој историји.

Кокановић каже да је Савезу Срба Словеније неприкосновен циљ јединство Срба.

Богдан Кнежевић се посебно осврнуо на иницијативу да свака локална самоуправа да једној улици назив по јасеновачким жртвама, како у Републици Србији тако и у Републици Српској.

– Распитао сам се, негдје је потребна петиција, негдје иницијатива, али мислим да око тога не би смјело бити спора. Захваљујем се свим овим удружењима из Западне Славоније који су до сада чували традицију и културу. Сви смо ми овдје волонтери, хајде да се пробудимо.

Кнежевић је позвао све да дођу у Кућанце 14. новембра када ће се обиљежити Дан упокојења патријарха Павла.

– Нека наш сљедећи организовани одлазак у Јасеновац буде 22. априла када ћемо одаћи почаст жртвама Холокауста, а коначан одлазак у Јасеновац 9. 9. 2023. да се окупимо и будемо достојни мученика.

Конференцији је присуствовао и Марко Ковачевић предсједник Књижевне заједнице Крајине.

ДРАГАНА БОКУН

У Угљешу код Дарде Срби из Барање добили своје мјесто молитве

Свечано је било 22. октобра у барањском мјесту Угљеш гдје се окупио велики број људи на освећењу недавно изграђене православне цркве. Посљедњих пет година овдје се уз донације бројних вјерника и институција градио храм чији су темељи освећени 2017. године. Свечани чин освећења извршио је епископ осечкопољски и барањски Херувим.

– Благословен је онај народ који подиже храмове у славу својих светих предака, у славу наших дивних светитеља који су нас учили да будемо ктитори свога народа и своје свете цркве. Свети храм није само здање које треба да нас задиви својом озвезаљемском љепотом и красотом. Храм се гради ради народа, не гради се ради здања и љепоте, већ ради народа који је ту данас са нама, који је учествовао у овој светој литурги-

ји и у овом светом чину освећења – рекао је у пригодној бесједи након Архијерејске литургије епископ Херувим.

Радове на изградњи цркве започео је протојереј-ставрофор Михаило Марјанац, данас у пензији, а посао је наставио и завршио његов наследић на позицији угљешког пароха Ђорђе Ковачевић који је сада приликом освећења храма рукоположен у чин протојереја-ставрофора.

– Када сам дошао овдје на службу затекао сам темеље и зидове озидане од можда метар и по. Залагањем и трудом нашег грађевинског одбора и овог благочестивог народа успјели смо до данас да завршимо цркву. Споља је сада све готово, а остаје нам још да изнутра урадимо фрескопис што очекујемо да ћемо наставити од сљедеће године – каже свештеник Ђорђе.

Према ријечима проте Ђорђа у овом малом мјесту у општини Дарда има 109 православних кућа које су учествовале у изградњи храма, а градњу су помогли и бројни људи који данас живе у иностранству, те бројне институције и фирме. Идеја о изградњи православне цркве у

Угљешу постојала је и прије Другог свјетског рата, али је тек сада она до краја реализована. И сами вјерници били су незадовољни што су напосок дочекали да у свом мјесту имају цркву.

– Након пет година дочекали смо да дамо нашем народу на употребу овај храм

у пуном сјају. Значи нам ово пуно јер ћемо се овдје окупљати, јер немамо гдје другдје – каже мјештанин Душко Поповић.

– Велика је ово радост за све нас који овдје живимо. То је наша светиња, наше све. Значи то и нама који су овдје некада живјели, значи и нама, а значиће и нашој дјечи. За Угљеш и угљешки народ посебна је радост што смо напосок успјели да се сакупимо након толиких година и што смо дочекали да нам се ово догоди – истиче Угљешанка Десанка Готовац.

– Поријеклом сам са Баније, из глињског краја, и за мене посебно значи што је ова црква посвећена Светом Илији. У селу до мога био је храм посвећен Светом Илији који је страдао у Олуји, а сви моји преци и ја смо крштени на Светог Илију – додаје Ми-

лан Прусац који је у Угљешу на освећење храма дошао из оближњег Белог Манастира.

Посебно је овом приликом био срећан и задовољан мјештанин Миодраг Џамбасчија је ћерка Светлана Прањић поклонила плац и земљиште на којем је сазидао Црква Светог Илије.

– Никад нисам био срећнији. На овом плацу је била кућа у којој сам одрастао. Моја ћерка Светлана и мој зет Јосип су прије неколико година предложили да поклате ово земљиште јер су вјерници одувик хтјели да се у Угљешу изгради црква. Због те жеље су они то земљиште и даровали. Ми смо одувик породично везани за цркву, а мој отац Стеван је у униформи у Сремским Карловцима служио покојног патријарха Варнаву – испричао нам је Миодраг.

СЛАВКО БУБАЛО / СРБИ.ХР

У БЕОГРАДУ ПРОМОВИСАНЕ КЊИГЕ ИСТОРИЧАРА НИКОЛЕ ЖУТИЋА

О славонским илирима и Србину мухамеданске вјере

У ресторану *Велебит* на новосадском ауто-путу, представљено је пет књига Николе Жутића: *Илирски завод Светиој Јеронима, Завод Светиој Јеронима и хрватски пацовски канали, Хроника Другој свјетској рати, Мајо Тојаловић славонски Илир и Великосрпски послијаник 2007–2012*. Те књиге су створане од 2020. до 2022. Аутор каже да су настале принудним затварањем у кућу, због епидемије короне.

На самом почетку аутор се захвалио домаћину Петру Драгичевићу што је омогућио да се ова промоција одржи.

ИЛИРСКА ИДЕЈА

Прва књига од 5 која је објављена у пролеће 2020. је *Илирски завод Светиој Јеронима* (1453–1971) у издању Института за савремену историју. Основна теза у књизи је да се окосница настанка хрватства налази у илиризму којег су идеолози хрватства фалсификовали заједно са шиптарима, преотели од Срба током 20. вијека. Званична историографија и данас веже илирску идеју уз Људевита Гаја са тезом да га је он покренуо тек 30-их година 19. вијека. Међутим, заборавља се да је илиризам појам покренуо Ватикан у 15. вијеку послје пропасти Бизанта и то као прозелитски пројекат превођења православних у римокатолицизам. Илирско име је везано за Србе, не само од стране Ватикана, већ и од аустријске царевине, нарочито у 18. вијеку. Њемачки писци хроничари су писали о илирском народу. Везивање илирског имена уз Хрвате чинили су римокатолички свештеници.

Допуњено издање *Светиој Јеронима* у издању Српске радикалне странке *Завод Светиој Јеронима и хрватски пацовски канали* управо је везано за претварање Илирског завода у Риму у стјепиште франковаца и усташа. Тај Завод са поразом нациста постаје и њихово спасоносно упориште 1945. Наиме, из Завода се тзв. пацовским каналима спасило на стотине кољача заслугом Папе Пиа 12 и са хрватске стране Крунослава Драгановића, фра Доминика Малића... Још из гимназијских дана Жутић се чудио необичности како су то окорјели нацисти, злочинци и кољачи, могли доста слободно, неометано да малтене прошетају од Илирског завода Светог Јеронима до савезничких либералних тобож антинацистичких дестинација у САД, Енглеској, Аргентини, Боливији.

СВЕШТЕНИК КОЈИ СЕ БОРИО ЗА СЛАВОНСТВО

Књига коју је објавио 2021. је *Мајо Тојаловић славонски илир*. Мато Топаловић је тотално непозната личност у широј јавности и нико о њему није писао. Изузетно тешко је било написати ову књигу због недостатка материјала. Топаловић је био Србин католик са снажним осјећајем славонског патриотизма и национализма који се борио против стварања и ширења хрватства. Не треба заборавити да је Славонија у средњем вијеку до времена турског освајања била мађарска земља у којој су као становници доминирали Срби, Славонци, шокци, без присуства Хрвата. У свом чувеном раду *Одзив родољубној серци* из 1842. године Мато се отворено борио за славонство и против надирућег хрватства.

Глумац Љуба Тадић прочитао је одломак који свједочи о Топаловићевом антихрватском опредељењу.

Др Момчило Суботић из Института за политичке студије, родом из Подравске Слатине, политиколог и историчар каже да Жутић књигом *Мајо Тојаловић славонски илир* свједочи да су славонски Срби римокатолици, односно њихови књижевници Антон Матија Рељковић, Андрија Торкват Брлић и Мато Топаловић „Срби – Илири”.

– Топаловић се на једном мјесту изјашњава као Србин, јесте у локалном смислу Славонац и борио се против хрватизације, али сам баш тражио ту његову потврду да је Србин. За разлику од Андрије Торквата Брлића који је био српски политичар у Сабору Хрватске и изричито се изјашњавао као Србин католик.

У историјском контексту процес хрватизације је на простору Далмације, Славоније и Хрватске отпочела Аустрија својим запоседањем ових простора од Бечког конгреса 1815. године и он се нарочито одвијао у Далмацији током читавог 20. вијека, као и у Дубровнику поготово у другој половини 19. вијека, затим у Босни и Херцеговини. Првим католичким конгресом у Загребу 1900. године овај процес је ушао у завршну фазу.

– Донијета је одлука да сви римокатолици у Хрватској, који говоре хрватски или српски, а заправо српским језиком, имају се сматрати Хрватима. Орочили су 100 година да се тај процес заврши. Дакле цијели 20. вијек. Процес се завршио Олујом и другим војним акцијама, послје којих је у Хрватској остало мање од оних жељених 3% Срба.

Суботић наводи да за разлику од Дубровника и Далмације који су захваљујући српском језику и развијеној књижевности његовали своје српство, у Славонији није било таквих погодности.

– Свећеник Мато Топаловић, илир био је филозоф и pjesник. Родио се 1812. године, три године прије Штросмајера са којим је друговао. Топаловић је умро са 50 година од туберкулозе. Докторирао је на теологији и филозофији. Као свештеник је радио по многим крајевима Хабсбуршке монархије. Сматрали су га најгорљивијим Илирцем у Славонији, умро је од туберкулозе, а надгробни споменик му је подигао Јосип Јурај Штросмајер.

Топаловић је своје pjesме, приче и есеје објављивао у *Даници илирској*, као и у другим часописима, у *Летопису Матице српске* код Теодора Павловића и Јована Суботића.

– Жутић у књизи расправља са неколицином хрватских историчара, између осталих са Крешимиром Павићем који је обрађивао Топаловићеву кореспонденцију (Топаловић се дописивао са Штросмајером, Вуком, Торкватом, савременицима Вјекославом Бабукићем). Смисао хрватског илирзма је да се преузме Вуков штокавски језик од стране Хрвата, да се инструментализује за геополитичке сврхе ради географски довршене геополитичке самосвојне Хрватске државе. Преузимањем језика преузета је књижевност, поготово дубровачка, српска традиција, српски народ католички, а онда и српски простор. Том илиризму, нису припадали Мато Топаловић и Андрија Торкват Брлић. Они су Славонију бранили од хрватизације.

О књизи *Великосрпски послијаник 2007–2012*. више је говорио Милорад Буха. Милорад Буха каже да дјела Николе Жутића заслужују промоције у великим културним институцијама Србије.

– Нажалост, одбачени смо од власти. Никола Жутић је био посланик 5 година, од 2007. године. Историјске чињенице, подаци и документи које је изно-

сио су значајни у историјском смислу. У књизи *Великосрпски послијаник* обрадио је своје скупштинске говоре и дао осврт на који начин је укључен у Српску радикалну странку. Никола и ја смо били одређени од челних људи СРС да говоримо о крајишким питањима. Осјетили смо и потребу и обавезу да укажемо на све оно што се тиче проблема и штетности геноцидне политике Хрватске која је извршена над крајишким народом.

Буха тврди да је заједно са Жутићем успио у Парламенту показати геноцидну намеру хрватске државе кроз аргументацију коју су излагали током својих говора.

– И на данашњу политику се морамо критички осврнути и рећи да се недовољно посвећује пажња крајишким Србима. Неколико манифестација не значе апсолутно ништа јер се не отвара ниједно питање које је важно за крајишке Србе.

Буха је навео неколико основних проблема Крајишника.

– Умјесто да нас српске власти врате у контекст Бечког споразума по питању сукуесије, које налаже повратак протјераног и избјеглог становништва са територије са које смо протјерани, ми смо договором са Западом и са Хрватском интегрисани у овај систем. Наша права која су стечена тамо, наша имовина је остављена на милост и немилост хрватским органима. Зато морамо сви заједно, стамено, одговорно, савјесно да бранимо оно што је наше. Оно што су наше генерације створиле нашим потомцима.

МЕМОАРИ МУСТАФЕ МУЛАЛИЋА

Никола Жутић је представио и своју нову књигу, мемоаре Србина исламске вјере – српског четника Мустафе Мулалића, под називом *Хроника Другој свјетској рати*, коју је објавио уз финансијску помоћ Војислава Шешеља.

– Моје колеге су жељно очекивале те Мулалићеве мемоаре, бар онај дио који се бави изучавањем четника, као што је млади истраживач Немања Девић.

Драмски умјетник Љубивоје Тадић на свој импресиван начин извео је Мулалићеву „козерију” из мемоара о случају градоначелника Ливна из 1921, ком је Мулалић писао говоре и учио га да намет учи текст за своје политичке говоре.

Сабрана дјела Мустафе Мулалића, представљена су на овогодишњем Сајму књига у издању Српске радикалне странке. У питању су три тома, од по хиљаду страна. Ту су сабрана углавном необјављена Мулалићева дјела: књиге, чланци, прилози. Прва књига у првом тому је Жутићева студија *Мустафа Мулалић – Србин мухамеданац у Краљевини Југославији* са поднасловом *Либерални кемалиста и чейнички идеолог (1918–1945)*. Друга књига у првом тому обухвата Мулалићево књижевно-историјско и публицистичко стваралаштво у Краљевини Југославији; трећа књига том 2 обрађује Мулалића као етномузиколога и умјетничког ствараоца, музичког педагога, али и скупљача етномузиколошког блага Босне и Херцеговине. Четврта и пета књига, том 3 обухватају Мулалићево стваралаштво у периоду Социјалистичке Југославије, послје изласка Мулалића са петогодишње робије (1950). Ту су Мулалићеве романи, монографије о градовима босанским и друго.

Након представљања књига „личко-далматински Павароти”, филозоф Јово Цвјетковић, уз пратњу аутора Николе Жутића на оргуљама и једног изузетног хармоникаша, отпјевао је севаљинку *Ни бајрама нису као што су били* коју је компоновао и написао текст Мустафа Мулалић.

Дружење се наставило уз печење, личку ракију и далматинско вино.

ДРАГАНА БОКУН

ДРИНСКИ КОРПУС УДАРНА ФОРМАЦИЈА У ИСТОЧНОМ ДИЈЕЛУ СРПСКЕ

Дрински корпус Војске Републике Српске био је ударна војна формација у источном дијелу Републике Српске, истакнуто је данас у Власеници на обиљежавању 30 година од формирања ове војне формације.

Начелник општине Власеница Мирослав Краљевић рекао је да је Дрински корпус покривао огромну територију, од Семберије, преко Мајевице и Бирча, до Романије, Старе Херцеговине, Фоче.

– Једини циљ је био да се сачува српски народ, да останемо и опстанемо на овом простору, да се не деси као у периоду од 1941. до 1945. године, када је био покољ. Српски борци су само чували своја огњишта и нејач – истакао је Краљевић.

Обиљежавању 30 година од формирања Дринског корпуса Власеница присуствовали су и припадници Трећег пјешадијског Република Српска пука.

ПОМЕНИ БОРЦИМА ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НА МЕРЕМИШЉУ И ПАЛАМА

Служењем парастоса и полагањем вијенаца на спомен-обиљежје на Меремешљу, код Вишеграда, обиљежено је 29 година откада су на овом мјесту муслиманске снаге убиле 28 припадника Војске Републике Српске, из Вишеграда и Рудог. Богосав Јањић из Рудог на Меремешљу је изгубио брата, а Мирослав Ковачевић из Вишеграда оца. Боли их кажу то што муслимански војници нису имали милости ни за рањене српске борце као и за медицинске раднике. За злочин на Меремешљу до данас нико није одговарао.

На Палама је служен помен за 25 погинулих радника предузећа *Фамос* и три бивша радника *Фабрике мотора специјалне намјене*. Цвијеће на споменике положили су чланови породица погинулих бораца, а вијенце представници општине Пале, града Источно Сарајево и СУБ-НОР-а. Са скупова на Меремешљу и Палама поручено је да се не смије заборавити храброст и пожртвованост погинулих српских бораца који су дали живот за одбрану Српске.

РТРС

80 ГОДИНА ОД СТРАДАЊА ЦИВИЛА У ВЕЛИКОМ ПАЛАНЧИШТУ КОД ПРИЈЕДОРА

У Великом Паланчишту код Приједора обиљежено је 80 година од страдања око 500 цивила из овог и сусједних села, од којих је половина дјеце, које су поклале усташе. Вељко Родић, предсједник градске организације СУБНОР-а која је била организатор овог скупа, подсјетио је да су усташе у ноћи 20. на 21. октобар 1942. године извршиле стравичан покољ на четири локације без испаленог метка. – Под командом извјесног натпоручника Батинића, прво су два дана скупљали народ, заробљавали на одређене локације и онда су извршили покољ над тим цивилима, без ичијег наређења и било каквог повода – рекао је Родић.

Историчар и аутор књиге *Усташки покољ над Србима у селима Велико и Мало Паланчиште и Горњи Јеловац код Приједора 1942. године* Марина Љубичић Богуновић каже да те бројке варирају јер истраживања и прикупљање података још траје.

– Јако је незахваљиво бавити се цифрама јер је немогуће рећи једну бројку и ставити тачку, али није грешка рећи да је након овог покоља становништво само овог села преполовљено и страдали су искључиво жене и дјеца – рекла је Богуновићева обрађујући се окупљенима на пригодном историјском часу.РТРС

СЛУЖЕН ПАРАСТОС ЗА 301 ПОГИНУЛОГ БОРЦА ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

На градском тргу у Угљевуку уочи славе општине – Свете Петке Параскеве, служен парастос за 301 погинулог борца Војске Републике Српске из овога краја.

Предсједник општинске Борачке организације Јован Маринковић рекао је да се општинска слава увијек започиње сјећањем на оне који су дали животе за слободу српског народа и Републику Српску и да њихова жртва не смије бити заборављена.

Начелник општине Василије Перић истакао је да је дужност и обавеза свих да се сјећају погинулих бораца који су положили животе за Републику Српску.

– Изражавамо највеће поштовање породицама погинулих бораца, ратним војним инвалидима и свим демобилисаним борцима – рекао је Перић.

НЕ ЗАБОРАВИТИ ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ МАЈОРА ТЕПИЋА И ВОЈНИКА МИРКОВИЋА

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта подсјећа да се навршила 31 година од херојског подвига мајора Милана Тепића и војника Стојади-на Мирковића. Мајор Тепић, родом из Козарске Дубице, је испоштовао војну заклетву да ће бранити државу и њен територијални интегритет и да ће за њу и живот дати. С мајором Тепићем страдао је и деветнаестогодишњи војник Стојадин Мирковић из околине Ваљева који, упркос његовој наредби, није хтио да се преда.

Центар збивања херојске погибије мајора Тепића

и војника Мирковића била је касарна *Божидар Ација* у Бјеловару гдје се у непосредној близини касарне налазило војно складиште *Бегеник*.

Мајор Тепић није дозволио да хрватске паравојне снаге преузму складиште оружја и експлозива у бјеловарској касарни. Погинуо је 29. сеп-

тембра 1991. године након што је дигао у ваздух војно складиште и себе, не желећи да препусти непријатељу оружје којим би убио његове војнике и српски народ.

Херојски чин Милана Тепића никада не смије бити заборављен.

Мајор Тепић је, заједно са војником Мирковићем, свјесно жртвовао свој живот за вјерност сопственој отаџбини и за част и слободу српског народа који је нападнут од стране проушташког режима Фрање Туђмана. Нека му је вјечна слава и хвала што је показао надљудску храброст и витештво.

Никад не смијемо престати да говоримо о убијеним Србима у селу Вариводе код Книна

Никад не смијемо престати да говоримо о убијеним српским цивилима у селу Вариводе код Книна и у многим другим селима и мјестима током и после злочиначке акције *Олуја*, истиче председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. У Вариводама је 28. септембра 1995. године, готово два мјесеца од *Олује*, убијено 10 српских цивила чија је просјечна старост била 67 година.

Навршило се 27 година од злочина, међутим и даље нема оптужених нити осуђених наредбодаваца и починилаца ликвидације српских цивила у Вариводама, као ни за многе друге ликвидације српских цивила у околним селима (Голубић, Гошић, Грубори, Отон, Мокро Поље, Уздоље и др.). Малобројни српски цивили су остали код својих

кућа само зато што су повјеровали позивима ратног злочинца Фрање Туђмана да свима који нису „окрвавили руке“ гарантује безбједност.

Линта подсјећа да је хрватски пре-

мијер Пленковић прије двије године на комеморативном скупу убијеним српским цивилима у Вариводама декларативно рекао да је почињен злочин над невиним људима упркос томе што на том подручју није било ратних дејстава. Истовремено је плуноу на српске жртве тражећи да српска страна смогне и призна најбезочнију лаж да је на Хрватску извршена агресија. Прошло је двије године од Пленковићевог боравка у Вариводама, а Државно тужилаштво Хрватске није подигло оптужнице.

Линта поново позива Тужилаштво за ратне злочине у Београду да покрене кривични поступак за масакр српских цивила у Вариводама и у низу других села и мјеста током и после злочиначке акције *Олуја*.

ХРВАТСКА СРЕЋНА ШТО ЋЕ СРБИЈА КУПОВАТИ СКУПЉУ НАФТУ

Иницијатива Хрватске да Европска унија стопира увоз руске нафте у Србију преко Јадранског нафтовода јесте један у низу непријатељских чинова званичног Загреба према нашој држави, истиче председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Управо на захтјев Хрватске, Европска унија је увела санкције Србији што најбоље потврђује да је мржња према нашој држави једна од темеља политике званичног Загреба. Србија ће сада бити приморана да купује скупљу нафту, а Хрватска ће бити срећна због те чињенице јер је имала прилику да још једном забије нож у леђа Србији.

Линта наводи да је потпуно јасно да Хрватска настоји да напаоности Србији када год буде у могућности. Разлози су вишеструки: Србија води озбиљну и одговорну политику и никада неће прихватити бруталну лаж званичног Загреба да је тобоже извршила агресију на Хрватску; Србија никада неће одустати од културе сјећања на српске жртве геноцида у НДХ, као и од процесуирања убијених српских цивила на Петровачкој цести и на многим другим мјестима; Србија никада неће прихватити безочну измишљотину да је *Олуја* била ослободилачка и праведна акција и од обилежавана страдања и прогона нашег народа са подручја Крајине и других средина; Србија никада неће признати лажну државу Косово коју је признала Хрватска

Хрватски медији настављају са бруталном антисрпском кампањом

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта оцјењује као скандалозну али очекивану насловну страну хрватског листа *Експрес* на којој су објављене под насловом *Хрватска између штри мини фашизма* фотографије председника Вучића, премијерка Мађарске Орбана и будуће премијерке Италије Ђорђе Мелони са доцртаним хитлеровским брчићима у бојама застава тих земаља. Ради се о наставку жестоке и бруталне антисрпске кампање коју хрватски медији воде против председника Вучића јер се, између осталог, залаже за кажњавање оних који су наредили и починили злочине над српским цивилима на Петровачкој цести и у мјесту Сводна и зато јер не одустаје од намјере да ода почаст српским и другим жртвама геноцида у Јасеновцу. То јасно потврђује да се Хрватска није суочила са својом геноцидним и злочиначком прошлешћу.

Линта истиче да је у Хрватској на дје-

лу отворени процес рехабилитације усташтва и злогласне НДХ и негирања геноцида који је почињен над српским народом у Другом свјетском рату. Усташки злочинци се у великом дијелу јавности сматрају борцима за слободу и национално ослобођење, НДХ се назива правом државом хрватског народа, усташки поздрав „За дом спремни“ и други симболи НДХ се некажњено користе на спортским, музичким и другим догађајима, одржавају се мисе Анти Павелићу и усташким генералима и пуковницима, штампају се и промовишу књиге у којима се концентрациони логор Јасеновац назива радним логором и негирају се дјечји логори смрти у Јастребарском и Сиску, у низу градова и мјеста постоје улице посвећене усташком министру Мили Будаку. У Хрватској су идоли ратни злочинци Анте Павелић, надбискуп Алојзије Степинац и команданти чувене по злу Црне легије Јуре Францетић и Рафаел Бобан.

ЛИНТА ЧЕСТИТАО ДОДИКУ НА ИЗБОРУ ЗА ПРЕДСЈЕДНИКА Р. СРПСКЕ

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта упућује искрене честитке Милораду Додику поводом избора за председника Републике Српске.

„Вјерујем да ћете учинити све што је у Вашој моћи да Република Српска иде путем напретка и развоја и да сви грађани осјете бољитак и просперитет у свакодневном животу. Такође, вјерујем да ћете и даље радити на његовању и јачању политичких, економских, културних, духовних, просвјетних и спортских веза Републике Српске са Србијом“.

ГРАДОНАЧЕНИК СМЕДЕРЕВА ДА РИЈЕШИ ПРОБЛЕМЕ 20 ПРОГНАНИЧКИХ ПОРОДИЦА

Поштовани господине Беч,

За помоћ су ми се обратиле прогнаничке породице из Смедерева, улица Јозефа Шульца. Наиме, 20 прогнаничких породица је усељено у зграду прије годину дана тачније 25. октобра 2021. године. У марту 2022. године су стекли право откупа станова, али уговоре још увијек нису потписали сви станари. Такође, станари се жале на високе рачуне за струју који им се обрачунавају по комерцијалној тарифи умјесто по цијенама за гарантовано снабдијевање, а које чак нису ни добијали редовно, него им сада стижу за мјесеце уназад и који су, како тврде, измијешани и не зна се тачно који је чији рачун. Молим Вас да у што краћем року примите представнике станара на састанак јер им ускоро истиче рок за плаћање и учините све што је у Вашој моћи да се ријешу проблем високих рачуна за струју и да се овим породицама олакша плаћање дуговања тако што ће им се омогућити отплата дуговања у ратама.

С поштовањем,
председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

ГРАДОНАЧЕЛНИК КРАЉЕВА ДА УСЕЛИ СЕДАМ ПРОГНАНИЧКИХ ПОРОДИЦА У СТАНОВЕ

Поштовани господине Терзић,

За помоћ су ми се обратили станари смјештени у згради социјалног становања у заштићеним условима у насељу Берановац у Првомајској улици у Краљеву. Наиме, зграда у којој живе станари има укупно 30 станова. По Уговору о донацији предвиђено је да се у зграду усели 80% прогнаничких породица и 20% домаћег становништва, што у овом случају значи да су 24 стана намијењена за прогнаничке, а шест станова за домаће становништво. У међувремену је седам прогнаничких лица преминуло или су одселили, а у њихове станове усељено је седам домаћих породица (шест ромских и једна српска породица). На тај начин прекршено је правило да у згради 80% буду прогнаничке, а 20% домаће породице. С обзиром да у Краљеву има доста прогнаничких породица које немају ријешено стамбено питање, тражим од Вас да се у зграду усели седам прогнаничких породица из Хрватске и Федерације Босне и Херцеговине и да се на тај начин испоштује правило приликом усељења, односно да у 24 стана живе прогнаничке, а у шест станова домаће породице. Важно је нагласити да се поменута зграда не би ни изградиле да у Краљеву није било прогнаничких породица. Посебно желим да истакнем чињеницу да ћу тражити да нова Влада на челу са премијерком Брнабић донесе закључак или уредбу или измијени Закон о избјеглицама с циљем да све прогнаничке породице које живе у заштићеним условима коначно добију право откупа станова како и остале прогнаничке породице. У питању је дискриминација према једном дијелу нашег народа. Такође, право на откуп треба да добију и домаће породице које живе у тим зградама у више од 20 градова и општина у Србији.

С поштовањем,
председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

ГРАДОНАЧЕЛНИЦА УЖИЦА ДА РИЈЕШИ ПРОБЛЕМЕ 30 ПРОГНАНИЧКИХ ПОРОДИЦА

Поштована госпођо Раковић Радивојевић,

За помоћ су ми се обратиле прогнаничке породице из Улице Вишеслава Бугариновића у мјесту Севојно везано за откуп станова и лоше услове становања. У питању су двије зграде, једна од 10 и друга од 20 станова, које су прогнаничким породицама додијељене у оквиру Регионалног стамбеног програма – Стамбени програм у Републици Србији II број 360-5/14 од 12. 12. 2014. године. Наиме, прогнаничке породице су у своје станове уселиле у мају 2020. године. Поднијеле су захтјеве за откуп, међутим до данас нису добиле Уговоре о откупу. Такође, породице нису задовољне цијеном откупа по квадрату обзиром на квалитет градње станова.

Поред тога, станари се жале на веома лоше услове становања, јер у згради постоји много недостатака: лоше урађени зидови, лош квалитет столарије и санитарија, кров који прокишњава, лоше гријање и бројни други недостаци. Осим тога, рачуне за електричну енергију, воду и гријање још увијек нису добили.

Станари су се обраћали многим институцијама, али нико није нашао разумијевања да им помогне. Желим да Вас замолим да 30 прогнаничких породица што прије потпишу Уговоре о откупу, као и да се у што краћем временском року отклоне бројни недостаци у објекту зграде. У прилогу Вам шаљем списак породица које су ми се обратиле.

С поштовањем,
председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

ТРИБИНА У БЕОГРАДСКОМ НАСЕЉУ БОРЧА

Линта: Тражићу од Владе Србије да трајно ријешити стамбено питање за 12.000 прогнаничких породица!

Председник Савеза Срба из региона и народни посланик Миодраг Линта је говорио на трибини о бројним проблемима са којима се суочавају прогнана лица као и о начинима њиховог рјешавања. Трибина је одржана у сриједу 5. октобра у Мјесној заједници *Стара Борча* гдје је било присутно више од 70 грађана. Нажалост, простор је био сувише мали да би учествовао већи број грађана. Дио њих је изнио своје мишљење и дао приједлоге мјера и активности.

Линта је истакао да ће наставити бескомпромисну борбу да нова Влада, када буде изабрана, ријешити стамбено питање још око 12.000 прогнаничких породица и свим другим прогнаним лицима омогући право откупа по Закону о избјеглицама, да

се призна ратни стаж крајишким борцима за читаво вријеме рата у двоструком трајању, да Влада заштити српске ветеране од прогона и пружи им стручну и финансијску помоћ, да наше Тузилаштво за ратне злочине покрене кривичне поступке против одговорних за злочине

над нашим народом, да Влада покрене дијалог са Загребом и Сарајевом о нашој отетој и узурпираној имовини и стеченим правима, да се води активна борба за истину о карактеру рата и страдању српског народа, да се оснује Меморијални центар српских жртава на простору

бивше Југославије, да Влада исплати новчану помоћ пензионерима из Хрватске, БиХ и других држава региона као што је исплатила домаћим пензионерима, брже и ефикасније рјешавање питања легализације и других питања у процесу интеграције и др.

Захтјев директору ЈУП-а: 25 прогнаничких породица да се уселе у станове у Шапцу

» Душан Ковачевић

Поштовани господине Ковачевићу, Обраћавам Вас се шести пут у вези са завршетком зграде са 25 станова у Шапцу у оквиру Регионалног стамбеног збрињавања – Потпројекат 2. У претходном периоду обраћале су ми се доста пута прогнаничке породице, које су добиле станове у згради у Шапцу, да помогнем јер за њихову муку нико није имао разумијевања.

Подсјећам Вас да је ранг листа објављена још 16. јуна 2015. године, а изградња зграде је започета крајем новембра 2017. године са роком завршетка од 330 дана. То значи да

је 25 прогнаничких породица требало да се уселе најкасније октобра 2018. године али, нажалост, то се није десило. Прогнаничке породице су веома разочаране и огорчене јер је прошло већ четири године од договореног рока за њихово уселење.

Захтјевам да се хитно заврше преостале техничке процедуре и да се 25 прогнаничких породица коначно уселе у своје станове након вишегодишње агоније.

С поштовањем,
Председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

Дирекција да ријешити проблем станова за 23 прогнаничке и домаће породице у Обреновцу

Поштовани господине Воркапићу, Посјетио сам 18. априла ове године 23 породице у згради у 4. улици 12 у Обреновцу на њихов позив. У згради живи 19 прогнаничких породица из Хрватске и Федерације БиХ и четири породице из реда домаћег становништва. Зграда је саграђена 2007. године средствима Европске уније, а пројекат је реализовала њемачка организација ХЕЛП.

Нажалост, наведене породице до данашњег дана нису добиле право откупа својих станова иако им је то обећано приликом уселења. Међу станарима има породица погинулих бораца, ратних војних инвалида, лица са пост-трауматским поремећајем, породица са великим бројем чланова које живе у 36-45 м². Умјесто да су већ поста-

» Јован Воркапић, директор Републичке дирекције за имовину

ли власници станова наведеним породицама се наплаћује закупнина иако је уговор о закупу истекао још 2015. године. Породице су огорчене и разочаране јер је прошло више од 15 година од уселења, а њихов проблем и даље није ријешен.

Према информацијама из

Комесаријата за избјеглице и миграције зграда је укњижена као власништво Републике Србије, али нису укњижени станови као посебне јединице што је кључни предуслов да породице стекну право да постану власници својих станова.

Послао сам Вам допис 20.

априла тј. два дана након што сам посјетио наведене породице са молбом да Републичка дирекција за имовину у што краћем временском року укњижи станове као посебне јединице на Републику Србију који се налазе у 4. улици 12б у Обреновцу. Нажалост, прошло је више од шест мјесеци, а Републичка дирекција за имовину није ништа учинила да 23 прогнаничке и домаће породице коначно постану власници станова.

Желим још једном да Вас замолим да Републичка дирекција за имовину коначно укњижи станове као посебне јединице на Републику Србију који се налазе у 4. улици 12б у Обреновцу.

С поштовањем,
Председник Савеза Срба
из региона
и народни посланик
Миодраг Линта

АПЕЛ ПРЕДСЈЕДНИКУ ОПШТИНЕ АРАНЂЕЛОВАЦ ДА СЕ 18 ПРОГНАНИЧКИХ ПОРОДИЦА УСЕЛЕ У СТАНОВЕ

Поштовани господине Радовићу,

За помоћ ми се обратило 18 прогнаничких породица које су на конкурс из 2017. године добиле станове у Аранђеловцу. У питању је проблем са завршетком зграде са укупно 18 станова у оквиру Регионалног стамбеног програма Потпројекат 7.

Наиме, зграда је завршена још у августу прошле године, а изабране прогнаничке породице још увијек чекају уселење у станове јер нису испуњени сви неопходни услови, односно постоји неријешено питање хидрантне мреже. Због тога живе у сталној неизвјесности јер не знају када ће коначно бити своји на своме.

Молим Вас да учините све што је у Вашој моћи како би се у што краћем временском року завршили потребни радови и створили неопходни услови за уселење наведених прогнаничких породица у своје станове.

С поштовањем,
Председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНЕ ПЕЋИНЦИ ДА ИЗВРШИ ПРЕУЗЕТЕ ОБАВЕЗЕ ЗА 15 ПРОГНАНИЧКИХ ПОРОДИЦА

Поштовани господине Ђокићу,

За помоћ су ми се обратиле прогнаничке породице које су на конкурс из фебруара 2018. године добиле станове у Шимановцима, општина Пећинци. У питању је проблем са завршетком и уселењем у зграду са укупно 15 станова у оквиру Регионалног стамбеног програма Потпројекат 7.

Наиме зграда је завршена још у августу прошле године, а изабране прогнаничке породице још увијек се нису уселиле у своје станове јер нису испуњени сви неопходни услови. Због тога живе у сталној неизвјесности јер не знају када ће коначно бити своји на своме.

Желим да Вас замолим да општина изврши, у што краћем временском року, преузете уговорне обавезе везано за прикључак гаса, прикључак струје и спољно уређење површина. Крајње је вријеме да се 15 прогнаничких породица коначно усели у станове након више од 4 и по године од објаве листе.

С поштовањем,
Председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

АПЕЛ ГРАДОНАЧЕЛНИКУ СУБОТИЦЕ: ХИТНО УСЕЛИТИ 44 ПРОГНАНИЧКЕ ПОРОДИЦЕ У СТАНОВЕ

Поштовани господине Бакићу,

Обраћавам Вам се, још једном, у име 44 прогнаничке породице из Суботице које више од три године, од објаве коначне листе, чекају да се уселе у своје станове. Наведене породице су ми се више пута обраћале за помоћ. У питању је проблем са завршетком зграде са 44 стана у насељу Дудова шума, Улица Иве Сењанина у Суботици у оквиру Регионалног стамбеног збрињавања Потпројекат 7.

Коначна листа станара објављена је 27. септембра 2019. године, уговор са извођачем потписан је у децембру 2019. године, а уселење 44 прогнаничке породице требало је да буде до краја 2020. године, али нажалост, то се није десило.

Прогнаничке породице су огорчене, веома разочаране и на ивици живаца јер је прошло скоро двије године од договореног рока за њихово уселење. Желим да Вас замолим да се хитно добије клаузула правоснажности употребне дозволе и након тога одмах издају рјешења о уселењу с циљем да се 44 прогнаничке породице коначно уселе у своје станове након вишегодишње агоније.

С поштовањем,
Председник Савеза Срба из региона
и народни посланик Миодраг Линта

БЕСПЛАТНО РЕЗЕРВИШИТЕ

СРПСКО КОЛО

Уколико желите да
добијете свој примјерак
Српског кола
позовите број
011 227 07 01

Радним данима од 9 до 16

У ЗНАК СЈЕЋАЊА НА ВОЈВОДУ СТЕПУ СТЕПАНОВИЋА

Обиљежен Дан војних старјешина

Дан резервних војних старјешина Србије београдски резервни официри и подофицири обиљежили су у Кумодражу полагањем вијенаца на споменике Војводи Степи Степановићу, који је рођен у овом београдском насељу 1856. године. Организатор овог догађаја је Општинска организација РВС Вождовац на челу са председником Драганом Дивјаком.

Већ по традицији положени су вијенци на споменике Војводи Степи Степановићу и то у близини његове родне куће и у дворишту ОШ *Степа Степановић*. Цвијеће је положено на споменик који се налази у дворишту Цркве Свете Тројице, а посвећено је палим борцима од 1912. до 1918.

Савез организација резервних војних старјешина Србије (СОРВС Србије) основан је 1919. године на иницијативу Војводе Степе Степановића, који је био и почасни председник. За дан организације одређен је 15. септембар – дан када је 1918. године српска војска пробила Солунски фронт. Војвода Степа је био војсковођа и министар војске, командант Друге армије у балканским ратовима и Првом свјетском рату и доживотни председник Народне одбране. Упркос бројним звањима био је врло скроман и изузетно цијењен и поштован.

Домаћин овог скупа Драган Дивјак је у својој бесједи истакао да ће резервни официри апеловати код надлежних институција да се обнови кућа Степе Степановића.

– Генерације које долазе требало би да науче ко је био Војвода Степа, а најприроднији амбијент за историјске часове био би испред његовог споменика и у његовој родној кући.

Он је поручио да се Срби у посљедње вријеме дијеле по разним основана, и апеловао на слогу и заједништво.

Протојереј-ставрофор Средо Врањеш поручио је да је јако важно да се изнова учи историја.

– Степа Степановић и његови саборци су

живи, они говоре, они нас надахњују. Само онај који је отишао на Крф, Зејтинлик или Кајмакчалан, видео је шта је један српски народ учинио, не само за своју, него за слободу хришћанске Европе.

Историчар Видоје Голубовић нагласио је да је војвода Степа посебну пажњу посвећивао војницима и резервном саставу.

– Када је на простору данашње Аутокоманде формирана, условно, база аутојединице, он је инсистирао да у свакој спаваони стоји кандило. Када су војска и народ били у најтежим тренуцима, организовао је оркестар гуслара, који су дизали морал. И то се показало позитивно када су кренули преко Албаније.

Голубовић наводи да је било много официра који су се истакли попут војводе Вука, а међу резервним официрима био је и значајан број свештеника.

– Ко је иоле пратио српску историју од крсташких ратова, па до данас, схватио је шта ће Њемачка да уради, од крсташких, Великог, Другог свјетског рата, НАТО агресије, па до данас.

Биографске податке о војводи Степи говорио је кустос Алекса Владичић.

Након тога услиједио је културно-умјетнички програм у Дому културе у Кумодражу гдје је наступио КУД *Степа Степановић* који годинама са успјехом предводи Владимир Животић.

Обиљежавању Дана резервних војних старјешина присуствовали су и представник Републичке организације резервних војних старјешина и представника Министарства одбране потпуковник Зоран Петковић, представник СУБНОР-а општине Вождовац, директор ОШ *Степа Степановић*, председник Удружења *Завичај* Ненад Абрамовић и председник Коалиције удружења избјеглица Миле Шапић, представници општинске организације Звездаре, Палилуле, Вождовца... **ДРАГАНА БОКУН**

» Резервне војне старјешине испред споменика Војводи Степи

Обновљен споменик у Словинцима

У банијском селу Словинци, општина Суња, обновљен је споменик жртвама Другог свјетског рата, који је 1961. постављен у дворишту основне школе у Словинцима. Основна школа у Словинцима саграђена је давне 1840. и радила је до 1995. и злочиначке акције Олуја.

Споменик је девастиран послје Олује, и неколико Словинчана је жељело тај споменик да обнови. Израдили су сасвим нове плоче, са именима страдалих, на једној су страдали борци, на другој жртве рата. Прикупили су сву потребну документацију, како каже Драган Додош, чак су и царину платили, када су плочу превозили из Републике Срп-

ске. Главни иницијатори ове акције су Милан Рак, Милан Црљеница, Станко Ковачевић и наш саговорник Драган Додош.

– Ово је први споменик који је обновљен у Банијском трокуту. Нажалост, наше село је пусто, а имало је 461 становника на попису из 1991. године. Црљеница, Рак и Станко Ковачевић сада живе у Хрватској, па су тај дио око споменика покосили и окрчили. Међутим, они су већ у озбиљним годинама, и питање је ко ће то све одржавати када они не буду могли.

Иначе Словинци се у записима спомињу под тим именом још од 1750. године.

ДРАГАНА БОКУН

» Горан Алексић, Драган Шапоња, Стеван Касап, Жељко Плављенић, Перица Новалић и Мирослав Савурдић
Доњи ред: Драган Додош, Бране Турајлија и Чедомир Вазмић

У КОВИНУ ОДРЖАНО 31. ВЕЧЕ ГУСАЛА И ЕПСКЕ ПОЕЗИЈЕ

Епско сјећање на Први балкански рат

У организацији Удружења *Прекодринских Срба*, које деценијама предводи неуморни прегалац Благоје Благојевић у Центру за културу Ковин је 22. октобра одржано 31. Вече гусала и епске поезије.

Како је у највио истакао надахнути водитељ Никола Љубоја рат за ослобођење петовијековног ропства над Турцима није био само рат за ослобођење, већ за остваривање вијековне жеље за сопственим прагом, свих оних заспалих, не својом вољом или потребом, већ заспалих сном обамрлости и навиклости на ропство као на трајно стање живота.

– Први балкански рат 1912–1913. године спада у оне историјске догађаје на које је незаслушено пала тама заборава. Ослобођење Косова и Метохије, Македоније, сјеверне Албаније, Рашке, као и осталих неослобођених балканских области, представљало је историјску и цивилизацијску прекретницу, не само у историји српског и осталих балканских народа, већ, несумњиво, и у историји Европе. Од 1804, од Првог српског устанка, па до 1912. године, до Првог балканског рата, није било ниједног српског гуслара, пјесника или писца, државника нити политичког вође, нити једне политичке партије, у чијим умовима или програмима није стајала мисао о Косову и Старој Србији и њиховом ослобођењу – рекао је Љубоја.

Држећи се задате теме на сцену су излазили врсни мајстори струна Александар Таушан, Милан Мрдовић, Славко Јекнић, Ни-

кола Јекнић, Јован Лакићевић, Чедо Чавић и Владо Руњо.

Публика је могла да ужива слушајући пјевање Тијане Стаменковић, звуке хармонике Павла Убовића, гајди Горана Стаменковића и фруле Неде Николић.

У програму је још учествовао и Сандин Ковачић, солиста Хора духовне музике *Искон* из Ковина, који је отпјевао химну *Боже правде*, као и пјесникиња Александра Пешић која је казивала стихове вољеног херцеговачког пјесника Божидара М. Глоговац, који је био чест гост на гусларским вечерима у Ковину.

Међу посјетиоцима посебно је поздрављен генерал у пензији Мирослав Лазовић, командант 250. ракетне бригаде, чији су припадници након окончања НАТО агресије на нашу земљу проглашени за народне хероје.

Неуморни Благоје Благојевић је у изјави за *Српско коло* истакао да су ови традиционални скупови гуслара у Ковину опстајали и онда када су се смјенивали ратови деведесетих година од Словеније, преко Хрватске, Босне и Херцеговине па до нас самих и нашег Косова и Метохије.

– И кад се буквално није имало, имало се тек толико да се скуп одржи, да се енергија гусала и епске поезије усели у душе и срца народна. Ни ово садашње вријеме није много боље. И даље се прича о рату, који је не нашом вољом или кривицом веома близу нама – рекао је Благојевић, који је најзаслужнији што се Ковин по гулама познаје.

» Мирко Дуброја, Бранислав Јока, Јасмина Стевановић, Боровој Муцаљ, Баја Мали Книнца, Стеван Бакић и Слободан Милошев

ДАЛМАТИНСКО ВЕЧЕ У СУБОТИЦИ

У Малој гостиони на Палићу одржано је 6. Завичајно вече Далматинаца у организацији Завичајног удружења *Далмација*. Као и прошле године карте су врло брзо распродате, те се окупило око 350 људи. Домаћини су се побринули уз помоћ великог броја спонзора да Далматинцима и њиховим пријатељима ово вече буде незаборавно.

Градоначелник Суботице Стеван Бакић увијек се може видјети на завичајним вечерима Крајишника, али и свим другим манифестацијама прекодринских Срба.

– Поред важне улоге коју обављају, а то је одржавање и јачање веза са нашим сународницима који су остали на својим огњиштима у државама у окружењу, завичајна

удружења имају и обавезу и то изузетно добро раде, да његују и промовишу српску духовност и културу, штите и шире традицију и српско стваралаштво. Велики је допринос иза којег стоји труд да се у једној вишенационалној средини као што је град Суботица изграђују мостови према припадницима других националних заједница, али и промовишу и чувају српски обичаји и традиција.

Председник Скупштине Завичајног удружења *Далмација* из Суботице, Жељко Кужет рекао је да је мисија и задатак Удружења да се не заборави, него с поносом носе сјећање на претке.

– Срећни или тужни, гдје год живјели, коју год славу славили, шта год радили, којим год језиком говорили,

мјесто рођења има арому и укус почетка и краја.

У културно-умјетничком дијелу програма наступило је Српско културно-умјетничко друштво *Извор* из Станишића, са српском игром из Буковице. У холу Мале гостионе била је приказана изложба фотографија *Ово је наше најлепше* аутора СКУД *Извор* Станишић и КУД-а *Вук Караџић* из Чонопље гдје су се присутни могли упознати са љепотама српских народних ношњи Буковице, Равних Котара, Лике...

Након официјелног дијела програма наступали су *Струја бенд*, позната крајинска група *Јандрино јатио* и Баја Мали Книнца.

На томболи као и прошле године главна награда је било пуле. **ДРАГАНА БОКУН**

ПРОМОВИСАНА МОНОГРАФИЈА КРАЈИШНИКА СА ФРУШКЕ ГОРЕ НАШИХ 20 ГОДИНА

Крајишка ојкача се деценијама пјева и у Беоцину

Пјевачка група *Крајишници с Фрушке горе* је објавила монографију под називом *Наших 20 година* која је у склопу Октобарских свечаности промовисана 22. октобра у Дому културе у Беоцину. Група је основана 18. марта 2020. године. Највеће заслуге за окупљање групе имао је покојни Никола Самарцић Никица. У првом саставу поред Никице били су још Драгиша Томић Кркљанац, Радослав Шпиррић, Стеван Томић, Милорад Косић Пишо, Драго Божић Поштар и Чедо Јефтић. Један од највреднијих чланова који је у групи од оснивања до данас је Радослав Шпиррић.

Радослав Шпиррић каже да је баш на овим даскама одиграо око 50 представа.

– Нисам се надао да ћемо успјети издати ову књигу. Прво смо покушали са 15 година *Крајишника с Фрушке горе*, али нисмо имали средстава. Захваљујемо се нашем пријатељу Бориславу Кордићу који нас је одувјек помагао. Морам и да нагласим да ова књига никада не би угледала свјетлост дана да није било Секуле Петровића. О традицији и традиционалној пјесми учио нас је Радомир Каран.

Општина Беоцин ослобођена је у Другом свјетском рату 16. октобра 1944. године била је уточиште бројним Крајишницима који су се овдје скрасили, основали породице или доживјели треће доба.

Један од њих је проф. др Момчило Сакан. Момчило је завршио све што се од овјих школа могло завршити иза њега је богата професорска каријера, аутор је великог броја научних радова, а његова студија *Геополитика у савременом свијету* је акту-

» Стеван Томић, Раденко Бркић, Милош Шкорић, Чедо Јефтић, Милорад Косић и Радослав Шпиррић

елнија него икада. Крајини се одужио *Монографијом о Јању и Јањанима*.

Момчило Сакан представио је своје књиге *Мој завичај Шийово Јањ* и *Подручје Јањ*.

– Писати о завичају увијек је света дужност, завичај је свето мјесто. Мјесто наших предака. У српској и православној традицији преци код сваког човјека заузимају значајно мјесто, дјелују инспиративно на све људе и они који раскину везу са својим прецима прати их породично проклетство. У књизи *Мој завичај Шийово Јањ* писао сам и о људима, обичајима, храни, народној ношњи... У другом дијелу су казивања очевидаца о усташким злочинима.

Предговор за ову Монографију под називом *Прича о дјеци, овако су Крајишници одољивали* написао је оснивач *Пакрачког декрета* Стојан Продановић, који из здравствених разлога није био присутан. Поред тога у Монографији је и његова пјесма посвећена *Крајишницима са Фрушке горе Дал'* је исто овамо и тамо.

Крајишка пјесникања Ранка Срдић прије свега честитала је својим пријатељима члановима пјевачке групе *Крајишници с Фрушке горе* што су укоричили и публиковали својих првих 20 година рада.

– Беоцин је некада био културно стјециште и најмање једном мјесечно се организовала нека манифестација. То је сада све ређе и ређе. Надам се да ће се Крајишници у Беоцину послије ове вечери опет чешће окупљати – рекла је Срдићева и овом приликом прочитала пригодне стихове.

Сарадник групе, пјевач и водитељ на ТВ *Дуја* САТ Недељко Неђо Костић изразио је задовољство што присуствује промоцији јер је како каже „Крајишник у срцу и души”.

– Наша телевизија *Дуја* приказује садржај у којем се сјећамо ко смо, шта смо и одакле смо – рекао је Костић.

Жељко Бурсаћ каже да његово Удружење *Биро Личка Калдрма* – Дрвар окупља народ са подручја Босне, Лике, Далмације и бори се за опстанак обичаја и традиције.

Добročинство, нарочито у својим почецима осјетили су од Борислава Боре Кондића. Одужили су му се најбоље како умију, пјесмом. На свом трећем албуму посветили су му своју пјесму.

Овом приликом Кондић је испричао анегдоту из школе када је прозван да запјева на часу музичког отпјевао једино што је знао – ојкачу, што је изазвало смијех остале дјеце.

– Дошао сам као дијете у

Беоцин, из Поткозарја. Једном приликом прозове мене наставница да пјевам, ја наравно знам само ојкаче, јер се то пјевало код нас. Како сам ја почео да пјевам ојкачу, цијело одјељење се почело смијати... Многе крајишке групе из Војводине, па и Републике Српске сам помагао. Оно што бих желио да поручим је да желим да се ова наша окупљања наставе, и да нас буде још више, поготово младих.

Покровитељ Монографије је општина Беоцин за вријеме председниковања Димитрија Мите Ковачевића, Зорана Тешића, Богдана Цвејића, Милана Шодића, Митра Милинковића и Мирјане Малешевић Милкић, штампаче Монографије помогли су Фонд за избјегла и расељена лица и сарадњу са Србима у региону Покрајине Војводине, ЈП Србија гас и директор Душан Бајатовић, Савез Срба из региона, ДОО *Економистелекстро* Беоцин власника Миодрага Ивановића, ресторан *Каран* Беоцин, ДОО Камеломом Раковац, *Ерком* Беоцин, СЗР *Врбљанац* Беоцин.

Програм је водио Секула Петровић. У току програма наступили су *Синови Јавора* из Ивањице, и *Биро Личка Калдрма* – Дрвар.

ДРАГАНА БОКУН

ОСНОВАНО ЗУ БАНИЈА У БАЧКОЈ ТОПОЛИ

У Бачкој Тополи 7. 10. у просторијама Клуба досељених и прогнаних лица општине Бачка Топола одржана је оснивачка скупштина ЗУ Банија.

За председника Скупштине удружења изабран је Мирослав Крковић. За председника Управног одбора Душан Јанус и за председника Надзорног одбора Душан Бркић. На Скупштини је одлучено да слава Удружења буде Сретњење Господње.

Након Скупштине приређено је дружење уз котлић.

ДРАГАНА БОКУН

ОДРЖАНА ИЗБОРНА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА БИЛЕЋАНА: ДУЊЕРОВИЋУ ПОВЈЕРЕН ДРУГИ МАНДАТ

Скупштина Завичајног клуба Билећана у Србији, на сједници одржаној 29. октобра, усвојила извјештај о раду Клуба у претходне двије године и изабрала нову управу. За председника Управног одбора Завичајног клуба у другом мандату поново је изабран Миодраг Дунђеровић, за председника Скупштине Слободан Вујовић, а Надзорног одбора Јово Копривица.

Подносећи извјештај о раду Клуба Миодраг Дунђеровић је подсетио да се због епидемије корона вируса чланови нису састајали више од двије године, али то није зауставило рад Клуба.

У међувремену је прикупљена заоставштина чувене умјетнице Билећанке Рајке Мерћеп. Вриједна збирка ове необично даровите сликарке и вајарке, која је била расута и заборављена, уз помоћ људи добре воље, сада се налази на једном мјесту, у Завичајном клубу. Новац за откуп омогућили су Мишељићи, Слободан, Гордан, Давор, Здравко и Митар.

Урађен је и каталог са радовима најпознатије билећке умјетнице чије је штампање омогућио Саша Бајчетић. Клуб је захваљујући Милошу Дангубићу, председнику ФК *Јединство* из Сурчина, поклатио ФК *Херцеговцу* комплет дресова и лопте.

Клуб Билећана у вријеме епидемије корона вируса прикупио је 110 хуманитарних пакета основних животних намирница најугроженијим становницима Билеће.

На сједници Скупштине изабрани су нови чланови Управног одбора: Миодраг Дунђеровић, председник, Борис Кркелић, потпредседник, Буро Вујадиновић, потпредседник, Жељко Милинић, секретар др Миленко Џелетовић, Никола Тркља, Раде Вујовић, Владимир Чубрило, Јелица Вуковић, Вук Ковачевић, Дејан Вуковић, Милан Комар, Мики Радмиловић, Драган Вујовић, Марко Вуковић, Мајо Самарцић и Дејан Стошић.

У Надзорни одбор изабрани су: Јово Копривица, др Неђо Попара и Драгутин Комненић.

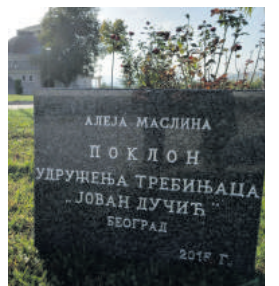
За председника Скупштине Удружења изабран је Слободан Вујовић, а за потпредседнике Милорад Денда и Срђан Чомић.

АЛЕЈА МАСЛИНА У ПРЕБИЛОВЦИМА: ИСПОШТОВАНА ЖЕЉА УДРУЖЕЊА ТРЕБИЊАЦА ЈОВАН ДУЧИЋ

Прије седам година Удружење Требињаца *Јован Дучић* у Београду одлучило је да подржи идеју Епархије ЗХИП да се у Пребиловцима засади велики маслињак.

Тако је у јулу 2015. године донијета одлука, коју је потписао председник Удружења Жарко Ј. Ратковић, да као донацију Храму Христовог Васкрсења у Пребиловцима Удружење Требињаца *Јован Дучић* у Београду поклати 100 маслина које су засађене као трајна порука мира и љубави. Тада је Удружење Требињаца предложило да тај ред маслињака добије назив *Алеја маслина – Удружења Требињаца из Београда*.

Послије седам година постављена је плоча са натписом чиме је испоштована жеља донатора.

Одржано 4. сијело Калиновичана у Београду

Послије дуге паузе изазване пандемијом корона, у београдском хотелу Мајдан, 21. октобра 2022. године, по четврти пут, је одржано Калиновачко сијело на коме се окупало више од 150 људи.

Поред Калиновичана који живе и раде у Србији гости ове вечери су били и земљаци који су пристигли из Калиновика предвођени начелником Радомиром Сладојем. Добродошлицу свим гостима је пожелио генерал Драган Лаловић, члан УО овог Удружења.

Послије тога је председник Удружења Спасоје Ђого поздравно присутне и представио рад Удружења, у коме је поред планова навео и проблеме са којима се суочавају у досадашњем раду.

Поздраве из Херцегови-

не и Калиновика пренио је начелник општине Сладоје.

Он је у свом говору истакао да општину Калиновик очекују бољи дани и да ће капитална улагања значајно поправити привредну слику не само овог мјеста, него и цијеле Херцеговине.

Свој оптимизам, начелник Сладоје темељи на започетој изградњи викенд насеља на Зеленгори, на Југовом језеру, гдје је већ израђен планински дом, а улаже се у развој путне инфраструкту-

ре и ширење водоводне и канализационе мреже. За општину Калиновик је асфалтирање пута Улог–Невесиње, преко Морина од непроцјењивог значаја.

У Калиновику највећи проблем представља мали број становника, па је начелник Сладоје изразио наду да ће овим пројектом доћи до тачке преокрета и да ће се уз помоћ општине привући млади који би се посвећено бавили туризмом.

Калиновичане је поздра-

вио Божо Миловић, председник Удружења Херцеговаца из Новог Сада, као и познати новинар Ведран Шкоро, председник Удружења Херцеговаца у Бањалуци. Међу присутнима је био пуковник Зоран Јањић, председник Удружења Невесињаца у Београду и гости из Београда и Новог Сада.

У програмском дијелу наступио је здравичар Раде Бањанин, гуслар Радован Самарцић и мушка пјевачка група из Калиновика.

За добру атмосферу до раних јутарњих часова побринула се позната музичка група *Гоци Бенд*.

Све је протекло у најбољем реду, а председник Удружења је изразио наду да ће се са већим присуством младих традиција наставити и наредне године.

РАТНИ РЕПОРТЕР И КУЛТНИ УРЕДНИК ДНЕВНИКА СРПСКЕ РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈЕ		УКРАС МУШКОГ ЛИЦА (МН.)	ЕГИПАТСКИ БОГ РАТА (МИТ.)	РОДНО МЈЕСТО НОВИНАРА СА СЛИКЕ
ОКРЊАК, КРХОТИНА, РБИНА				
УРАГАН НА ЈУГУ САД 2017. ГОДИНЕ				
МАРКА ДАНСКОГ ПИВА				
КОШАРКАШ КУКОЧ				
НОВИНСКА АГЕНЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ЧИЈИ ЈЕ ЈЕДАН ОД ОСНИВАЧА БИО И НОВИНАР СА СЛИКЕ	ТРЕЋИ ВОКАЛ	ФУДБАЛСКИ ТРЕНЕР, НЕНАД	МУЖЈАК ОВЦЕ	ЈЕДНА ОД САД
СРПСКИ ПЛИВАЧ, ЧАБА				ОБИМ ПУТНИ ПРИРУЧНИК
РАДИЈУС	ТЕЛЕФОН. ПОЗИВ АНЕТА ОДМИЉА			И. В. ТЕНИ-СЕРКА КОРНЕ
НАПРИЧАТИ ЛАЖИ, ОПАЊКАТИ				
СТИМУЛАТИВНО СРЕДСТВО				
СРПСКО КОЛО	ГРЧКО СЛОВО МЈЕРА ЗА ПАПИР		ИНЂИЈА БИЉКА МИЛОДУХ. ИЗОП	НЕРИЈЕШЕНО У ШАХУ
СПРЕЈ				
СРПСКА ПЈЕВАЧИЦА И АСТРОЛОГ, ВЕСНА				РЕНИЈУМ ПОВРАТНА ЗАМЈЕНИЦА
"AIRPORTS COUNCIL INTERNATIONAL"			ЈЕДАН ПАРАН БРОЈ ИСТОК	
ОХОЛЕ ОСОБЕ, ПОМОДАРИ				

Презентација: Рад, Ирма, Скопје, Тома, ова, Слатина, О, Р, ало, ви, в, латалатан, и, аналитик, етн, ин, атомизер, Ривас, Ре, АЦИ, осам, капиери.

18. ФЕСТИВАЛ ДЈЕЧЈЕГ ФОЛКЛОРА

Фестивал дјечјег фолклора у организацији Заједничког вијећа општина одржан је у Вуковару по 18. пут.

У дворани Основне школе Драгушин Тадијановић у Вуковару 22. октобра окупило се 13 Културно-умјетничких друштава и просвјетних пододбора чији су се најмлађи чланови представили бројној публици. Фестивал је свечано отворио предсједник Заједничког вијећа општина Дејан Дракулић који је дјеци зажелио успјешне наступе, а њиховим родитељима и осталој публици да се гледајући их добро забаве.

Програм је својим наступом отворила Петра Јозиновић, ученица 3. разреда Средње музичке школе Јосиф Руњанин из Винковаца, која је на виолини маестрално извела чувену музичку композицију *Свилен конач*.

По први пут на овом фестивалу учествовала је и Фолклорна секција вуковарског Пододбора СКД *Просвјеша* из Борова Насеља која је оформљена прије годину дана.

– Тренутно имамо двадесеторо дјеце. Пробе организујемо у двије групе. Имамо групу до четвртог и групу до

осмог разреда. Дјеца воле да играју и радујемо се сваком наступу. Прије неколико дана у Борову Насељу је освештана Српска кућа и коначно смо добили прави простор за пробе који је довољно просторан – рекла је водитељка ове фолклорне секције Тајана Липовац.

Српско културно-умјетничко друштво *Бранко Радичевић* из Даља у Вуковар је дошло са новом дјечјом поставом којој је ово био први јавни наступ.

– Имамо тридесетак малишана. За ову прилику припремили смо један микс дјечјих игара да буде занимљиве. Имамо јако добре услове за рад и вјерујем да смо међу ријетким друштвима која имају и свој простор и кан-

целарије. Имамо и пуну подршку наше општине и Туристичке заједнице тако да немамо никаквих проблема – каже секретарка СКУД-а Славица Машећ.

На фестивалу су наступили КУД-ови *Бранислав Нушић* из Борова, *Васо Ђурђевић* из Бршадина, *Ђоко Паићковић* из Боботе, *Зора* из Силаша, *Љубомир Рајић* из Вере, *Младосић* из Трпиње, *Острво* из Острова, *Слоја* из Вуковара, *Бранко Радичевић* из Даља и *Јован Јовановић Змај* из Бијелог Брда те пододбори СКД *Просвјеша* из Вуковара, *Јагодњака* и *Негославаца*.

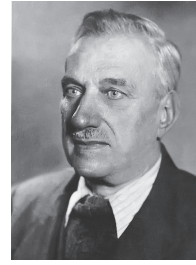
На крају фестивала свим учесницима подијељене су захвалнице и признања.

СЛАВКО БУБАЛО / ИЗВОР

ИСТАКНУТЕ ЛИЧНОСТИ СРБОКАТОЛИЧКОГ ПОКРЕТА У ДУБРОВНИКУ

140 година од рођења Петра Колендића

Петар Колендић био је књижевни историчар и почетком 20. вијека истакнути припадник покрета дубровачких Срба католика. Својим свјесним избором нације, он се, попут неколицине других Дубровчана, сврстао у Србе и српство искључиво као национални, дакле политички и историјски концепт одвојен од вјере, односно православља. Нажалост, одбијање овог концепта и интеграције таквог избора у савремену српску нацију, историјска је грешка без преседана.

Рођен септембра 1882, у бурно доба, Колендић је од младости био припадник једне и у Матици до данас по својој важности слабо препознате групе настале у Граду отприлике у исто вријеме – србокатоличког покрета.

Млади бунџија је због ових идеја избачен из дубровачке гимназије, приватно је полагао испите, а након матуре у Бечу је уписао природне науке. Изгледа да је за његово окретање славистици кључни утицај имао Милан Решетар, и сам бечки докторанд, једна од магистралних фигура покрета дубровачких Срба католика, као и студија наше књижевности и језика.

Енциклопедија Лексикографског завода Колендића данас уврштава у хрватске историчаре, како с обзиром на поријекло, тако и због тематике рада: поред дубровачке књижевности, поље његовог проучавања биће и остаће и стара хрватска књижевност и књижевна баштина далматинских и босанских фрањеваца. Идејно, Колендић се рано и горљиво укључио у србокатолички покрет заговарајући идеју о Дубровнику као дијелу српске културе, у шта ће онда у континуитету уврстити и дубровачку књижевност и језик, те типичним радикалним гестом припадника овога данас маргинализованог покрета, „присајединити“ и читаво дубровачко културно наслеђе.

ДУБРОВНИК У ФОКУСУ

Колендићев рад ће бити дуг, предан и темељит. Питање ауторства рукописа, рецимо, спада у један од најтежих послова књижевног историчара и филолога, а Колендић је кроз изразито захтијеван и исцрпљујући рад по архивима остварио и постигао најважније за практичара струке. Успио је тако атрибуирати ауторе многобројних старих рукописа дубровачке књижевности, у распону од класичних имена попут Менчетића, Бобаљевића, Сквандрића, Ђурђевића – и међу њима, као круном, и најважнијег, Марина Држића – до заборављених, анонимних или мало знаних аутора.

Дубровачка књижевност и културна историја у многобројним темама и појавностима остале су Колендићева опсесија и специјалност: бавио се историјом писма и штампања књига у Дубровачкој републици (између којих се издваја изузетно интригантан рад *Бирлициом шишамјане књије за дубровачке кашолике из 16. вијека*), као и историјом дубровачке драме и драмског текста, а започео је чак био и једну генеалогску студију о дубровачким грађанима.

Свој истраживачки и научни посао професор Колендић је упорно настављао и док су се око њега мијењали системи и режими. Академску каријеру је почео за вријеме Аустроугарске монархије, наставио је у првој заједничкој држави Јужних Словена, радећи као гимназијски професор у великој јужнословенској дијагонали од Шибеника и Сиња преко Котора све до Скопља (на приједлог Павла Поповића), тамо већ као универзитетски професор.

Након пресељења у Београд између два велика рата, ту ће и остати и дочекаати окупацију 1941, под којом је био заточен у злогласном логору на Бањици. Дочекаће ослобођење 1945. и наставити да ради на београдском универзитету у ери нове Југославије, када убрзо постаје и редовни члан САНУ.

ДРУГАЧИЈИ КОНЦЕПТ ПРИПАДНИШТВА

У погледу научног метода, Колендић је био позитивиста, што је апсолутно важна чињеница, и то у двоструком смислу. Научни позитивизам филозофски је правац ко-

ји се, у најкраћем, базира на увјерењу у оно што је искључиво научно провјерљиво и који стварним сматра само мјерљиве и доказиве ствари, бивајући због тога и смјер који негира границе природних и друштвених наука.

Јасно је зашто се такав метод уклапао уз Колендићево марљиво и бескрајно стрпљиво скупљање и проучавање што већег броја старих текстова тумачених и систематизованих такозваним начелом емпиријске верификације тврдњи, тестовима и провјерама, на платформи двије кључне опозиције позитивизма: истинског насупрот лажног (фалсификовања), те, у синтези, научног против ненауочног.

Као позитивист, Колендић руши несвјесне, аутоматске представе и клишеје о томе шта је дефиниција националне припадности, конкретно припадности српском корпусу. То можемо одмах увидјети директним и непосредним експериментом и примјером. Ако бисмо упитали читаоца да у тренутку одговори да ли у припадност том корпусу аутоматски иде и она вјерска, професионална, конкретно припадност православљу, одговор је наравно – да.

Дубровачки Срби католици, као историјска чињеница, као (угашен) глас из прошлости, мијењају и ту поставку, по себи самима и својем одређењу.

Но овдје, кроз Колендићев случај као егземпларан, настаје и једно велико „али“. Он и ову задатост руши и доноси нешто потпуно ново, досад слабо или никако промишљен момент у нашем националном и историјском комплексу.

СРБИН КАТОЛИК

Наиме, споменути позитивизам чији је систем идеја и теорију заступао Колендић, у свом филозофском систему нема метафизичке компоненте, што ће рећи ни религиозне ни теолошке. Дакле, Колендић је и Србин католик само условно, декларативно, јер припада том покрету. Својим свјесним избором нације, пак, лишеног и конфесионалног припадништва у којем се родио, али – а овдје долази најважнији обрт – и неусвајања православља као елемента „иманентног“ српској нацији, он се, попут свега неколицине других, сврстава у Србе и у српство искључиво као национални, дакле политички и историјски концепт, одвојен од вјере.

То је тада заправо потпуно револуционаран концепт: бити дио нације, бирати нацију, али не и њену већинску конфесију. Нажалост, одбијање овог концепта и интеграције таквог избора у савремену српску нацију, што је процес који је водила и изборила сама Српска православна црква, историјска је грешка без преседана. Кад је у Краљевини СХС српска нација напакон изједначена с православном религијом – али само у односу на католицизам, не и на ислам, наравно – то је имало импликације и последице које су и данас једва замисливе. Могућности, односно неискоришћен потенцијал развита те идеје, остају слијепа мрља формирана модерне српске нације.

Отуд је каснији политички и идеолошки окрет ка левизици код Колендића сасвим логичан, управо дијалектички. Али његов национални избор остао је и тада исти као и на почетку, кад су га у младости бацали из гимназије ради растурања власторучно прављеног просрпског листа, све до краја његовога дугог живота кад је као емеритус београдског универзитета примао награде и пратио одрастање, развој и рад свога наследица, сина, Антона Колендића, такође историчара, али и политичара и дипломате чији живот и каријера тек заслужују пажњу.

Академик и историчар Петар Колендић метафора је једног испуњеног живота, академске и научне каријере, и у исто вријеме једне неостварене идеје, новоизраслог дрвета које није успјело да се разграна. Због обје ове линије, научне и идентитетске, које су означиле његов изузетан животни пут и научни рад, Петру Колендићу треба да дамо заслужено мјесто у великој и бројној, али неједнако представљеној галерији ликова наше савремене културне историје. Сада, равно стотину и четрдесет година од његовог рођења, можда је прави тренутак да започнемо.

ЂОРЂЕ МАТИЋ

300 ГОДИНА ХРАМА УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ГЛАВИНИ ДОЊОЈ

Три вијека православног храма у Имотском

У мјесту Главина Доња, у граду Имотском, свечано и у молитвеном присуству великог броја вјерника пристиглих из свих крајева Далмације, прослављен је велики јубилеј, 300 година постојања православног храма у овом мјесту.

Тим поводом свету архијерејску литургију служили су епископи далматински Никодим и тимочки Иларион, уз саслужење свештенства и монаштва ове двије епархије.

ИСКУШЕЊА У СВИМ ВРЕМЕНИМА

По окончању литургијског слава, у својој бесједи епископ далматински Никодим захвалио се на посјети епископу тимчком Илариону, истакавши како је његов долазак на овај значајан јубилеј потврда православног народу Далмације да није заборављен, те како се исто тако православни народ овога краја никада није стидио своје православне вјере о чему свједоче и постојаност овога храма.

– Тимочка епархија је са далматинском везана преко оца Козме, игумана манастира Буково, а који је такође из овог краја и који је дух своје Далмације пренио и у другу епархију. Ни све недаће од турског ропства, сиромашна и штура земља, сви протекли народи нису овај народ нагнали да одустане од истрајне борбе за опстанак. На нама је да будемо достојни насљедници наших славних предака, да волимо људе, како своје ближње тако и оне који нас не воле, који нам зло чине, јер нас на то позива само Јеванђеље. Нека нас кроз ту љубав препознају – рекао

је, између осталог, епископ Никодим.

Бираним ријечима и порукама љубави вјерни народ благословио је владика тимочки Иларион.

– Ово свједочанство о присуству нашег народа на овим просторима, и више него 300 година, најбољи је показатељ о томе какви људи су живјели овдје. Ми врло често сматрамо да су времена у којима живимо данас најтежа, али ако погледасте овај храм који је направљен у вријеме када људи, ни материјално ни технички, нису имали што имамо ми данас, ни пројектанте ни инжењере, онда видимо колики је то подвиг био у прошлости. Данас видимо пуно дјечице у храму, која су не само дочекала епископе,

» Владике Никодим и Иларион са вјерним народом

већ за које сам чуо и знам да овдје живе, долазе у своју цркву и живе хришћанским животом, и то је оно што краси овај храм и ово мјесто данас

– истакао је између осталог епископ Иларион.

На овим немирним и вазда турбулентним просторима, велике силе су константно наметале своју вољу, а власти њихове нису имале много разумијевања за обичан православни живаљ. Али упркос томе, свим недаћама и искушењима која су их кроз вијекове покушавали сломити, маргинализирани и трајно искоришћени, народ Имотске Крајине остајао је и опстајао, свједочио своју вјеру, градио и обнављао свој храм. Управо због тога овај јубилеј за све њих има посебан значај и то се, кажу, не може упоредити ни са чим другим.

ЕМОЦИЈЕ НАДВЛАДАЛЕ РЕАЛНОСТ

Испред Храма Успења Пресвете Богородице, свечано обучен за посебну прилику, баш као што су то некадашње генерације наших предака радило поводом доласка у цркву, деведесетогодишњи Милан Пргомеља са радношћу истиче како тај дан има двоструки разлог за славу.

ХРАМ ДИЈЕЛИО СУДБИНУ НАРОДА

Кад год је страдавао народ, страдао би и храм. У својој историји храм је страдао неколико пута, а у последњем рату два пута је минирани и претрпио знатна оштећења. Ипак, трудом, љубављу и несвакидашњом посвећеношћу православних из овога краја, храм је обновљен засијавши поново у свој својој љепоти.

– Иако писана свједочанства говоре о томе да овај храм датира из 1722. године, морамо узети у обзир да поред цркве имамо и гробове из 1628. године, па можемо претпоставити да је још и старијег датума саграђен. У почетку је ово била монашка парохија, служили су и духовно се бринули о народу монаси, све до доласка проте Спиридона Маргетића за вријеме аустроугарске власти када су вршили огромни притисци на цркву. Ту је био и прота Никола Драгичевић, у вријеме комунизма, који је на својој кожи осјетио страдање због припадности и оданости православној вјери и цркви. Храм је након последњег рата обновљен, и то први у Епархији далматинској, све захваљујући вјерном народу овог краја, хуманим људима и породицама, а живописање храма је комплетно завршено захваљујући породици Гленцо из Берлина. Претходни епископ далматински, владика Фотије, освештао је обновљени храм 2007. године. Иако овдје данас имамо тек око 200 православних домова, спремили смо ручак и пријем за 300 људи, а то вам само говори о слози и посвећености овдашњег народа – задовољно истиче парох имотски Далибор Цвијановић.

НАДОМАК БЕРАНА ОБИЉЕЖЕНО 110 ГОДИНА ОД ДОЊОРЖАНИЧКЕ БУНЕ!

У организацији Српске народне одбране Васојевића и Лимске долине настављена је културно-историјска манифестација *Дани сјећања на српске јунаке и добровољце*.

Прије 14 година тачније 2008. године је подигнут споменик учесницима Доњоржаничке буне, као и свим погинулим у ратовима против Турака са подручја Доње Ржанице, Калудре, Загорја, Роваца и Доњих Луга. Споменик је подигнут на Доњоржаничком гробљу. На споменику је уклесан натпис: „Ратницима Доњоржаничке буне 1912. године и свим ослободиоцима овога краја који дадоше животе за крст часни и слободу златну у ратовима против турског окупатора.“

Поздрављајући присутне Вујадин Вујко Пантовић, тада секретар секције Удружења добровољаца за Доњу Ржаницу, а данас у својству предједника је подсетио да је изграђени споменик био огрнут старом српском заставом из Балканских ратова.

О историјској улози и значају Доњоржаничке буне да-

нас на њену 110. годишњицу говорио је историчар Горан Киковић.

– Налазећи се између турског утврђена Јасиковац са сјевера, моћног Лима са запада и турског утврђења ржаничко-навогинског са југа, сложено српско становништво овог села давало је живаљ отпор турском окупатору и дуго времена служило као отворена вратница према слободној Андријевици игноришући ржаничко-навогинско турско утврђење са бројном турском (низамском) посадом.

На такву њену живавост и гордост је, поред близине црногорске границе, била поддржавана од храбрих шекуларско-ровачких и загорско-калударских ратника. Густина сукоба и погибија током 1912. наговјештавала је сукобе широким размјера, а Доњоржаничка буна је била увод у Први балкански рат 1912.

Поред великог оптерећења народа дажбама, безакоња и турског зулума непосредан повод за Доњоржаничку буну била је погибија турских кордуна на караули Усовиште код Капа калударских, а по-

том и сама Калударска буна. У припреми Доњоржаничке буне узео је учешће и активни официр црногорске војске Илија Радисавов Асовић, који је по свом стрицу Радовану поручио Ржаничанима да могу добити оружје на Андријевици од пограничног комесара Радомира Вешовића. За оружје су пошла 22 Ржаничанина и то: Асовић – Васо, Милутин и Гавро, Аковић Новица, Бакић Милија, Божовић Миличко, Гудовић – Милан, Драго, Богдан и Петар, Девић – Арсо, Вукадин и Ново, Јелићи – Крсто и Милета, Коматине – Мушо, Шуро, Јован, Милић и Ново, Милошевић Милан и Чукић Лазар. Оружје су пренијели преко Шекулара на Ржану.

О тим догађајима Ново Девић, учесник буне каже: „Шекуларци су опсадили караулу на Јанковој глави више Роваца. Ми, који смо имали оружје ухватили смо крш код новог гробља и послали Драга Гудовића да извјести нашу устаничку команду на чијем је челу био први учитељ Доњоржаничке школе Мираш Дабетић, а у команди су били још: правник Јеврем Чукић, Мирко Јелић и Радован Асовић. Приликом опсаде карауле на Јанковој глави погинуо је Шекуларец Милован Кењић, а кордуни су побјегли ка Беранама, срели једног Гудовића, пуцали у њега, али га нијесу погодили“.

На Илиндан увече, сви се-

– Данас славим три вијек-кваше цркве и свој деведесети рођендан. У овој цркви су вјенчани моји отац и мајка, овдје сам и ја врштен, све важне ствари које су ми обиљежиле живот дешавале су се управо овдје. Много тога бурно се у прошлости дешавало, увијек је било тешко, али зато је и опстанак био својеврстан успјех. Памтим доста тога, можда и више ружног него доброг. Сјећам се Петровдана 1941. године када су све православне Србе из Котара имотског довели овдје у Главину, са образложењем да морамо селити. Пред сваку кућу долазио би наоружани службеник и пи-сар, евидентирали су људе, обавјештавали их да могу понијети само ручни пртљак са собом и да, након тога, селе за Србију. На њихова мјеста, у њихове долове, требало је да дођу Хрвати из Војводине. По доласку у Главину раздвајали су нас у групе, они који су имали до двадесет година и они преко шездесет заједно са женама, на једну страну, а они од двадесет до шездесет у Имотски. Школа је претворена у затвор, и њих су слали тамо. Данима смо чекали, а разлога за кажњавање увијек је било, па клечи кољенима на камену, гледај у сунце, а канџија који нас је бичем тукао имао је вазда посла. Италијани су прекинули тортуру, али и спријечили тај наш планирани одлазак, али при повратку кућа нам је већ била усељена – присјећа се Милан само једне од немилних животних ситуација из прошлости православних у Имотском. Зато се дан јубилеја слави са посебном емоцијом, толико да, како каже, претходну ноћ ни ока није

склопио плашећи се да не закасни на литургију.

Емоције није крила ни Јорданка Пијановић, жена која је за вријеме последњег рата ипак остала овдје, својим очима гледала храм у рушевинама, а данас заједно са породицом, родбином и пријатељима пристиглих из свих крајева, у препуној цркви слави њено поновно васкрсење.

– Тешко је рећи колико ово свима нама значи. У мојих шездесет година ово је један од најрадоснијих дана. Свашта смо прошли, срушена нам је кућа и црква, имали смо породичну трагедију, ратови су раселили народ на све крајеве, али нас је ипак остало да и овом вријемени свједочимо своју православну вјеру, јер је вјера оно што нас је одржало и дало нам снагу онда када је најтеже. Јутрошњи набој емоција, суза и радости, сусрета са свим свештеницима који су након рата службовали у нашем храму и дијелили добро и лоше, тешко је описати, али је срце пуно и само се ово памти – емотивно казује Јорданка која данас са супругом и двоје дјеце живи у Имотском.

Као тихо свједочанство минулих времена у Имотском и данас свједоче православни гробови поред храма, свештеника, професора и дипломате Јована Сундечића, проте Спиридона Маргетића, проте Николе Драгичевића и многих других, но не треба заборавити да је имотска парохија и у новија времена изнедрила нове генерације свештеника и монаха широм Српске православне цркве.

ВАСКА РАДУЛОВИЋ/СРБИ.ХР

љани Ржанице пошли су на Андријевицу и ноћу се вратили 2. августа 1912. Турска војска је дошла у село и продужила за Побјеник да би опсадили село. У Доњоржаничкој буну су погинули: Новица Девић и посјечени су Сура, Милош, Васо и Милутин Чукић, Милутин Гудовић, Аксо, Марко и син му, Јолићи, Мијаиле Букић са сином. Од женских су погинуле: Велика, Јаглика и Маргита Чукић, Марија и Милица Јолић, Грана Мићковић и Милица Букић. Рањени су: Милоша и Новица Коматина, Миљан и Петар Гудовић и Васо Раичевић. Тога дана је Милета Асановић заробио турског војника, а турска војска је заробила 30 Ржаничана.

Сјутрадан су сахрањени. А како даље истиче Ново Новица Девић од кога је ове податке прикупио публициста Радомир П. Губеринић: „Дошли су црногорски официри Илија Асовић и Лука Малерама, срели једног Гудовића, пуцали у њега, али га нијесу погодили“.

редно официру Микаилу Чукићу да дијели оружје и другим селима у Доњим Васојевићима. Ржаничани су добијали помоћ од Горњовасојевићке бригаде, батаљон Ђуличко-андријевачки са командиром Стеваном Драговићем. Граница је била слободна са десне и лијеве стране Лима. Цавид-паша долази и преко комесара тражи примирје и плаћа поплаћене куће и цркву и све што је сагорјело.”

– Доњоржаничка буна је била припрема за балканске ратове и за коначно ослобођење Берана и Доњих Васојевића од турског робовања – закључио је Киковић.

Скуп је у име Мјесне заједнице Горња Ржаница поздравно предједник Бранислав Оташевић, који је подсетио на јунаке са ових простора и Горње и Доње Ржанице које су поред имена имали и доста сличне историјске судбине. Док је скуп својим пресничким умијећем и стиховима посвећеним јунацима поздравно предједника секције Удружења из Дапсића Милан Мане Цимбаљевић.

СЛИКАРКА МИРА МАОДУШ О ДУЧИЋУ И ТРЕБИЊУ:

„Велики свијет” тек треба да упозна српску културу!

Градска управа Требиња је поводом Дана ослобођења додијелила захвалницу српској сликарки свјетске репутације Мирјани Мири Маодуш и на тај начин одала дужно признање умјетници која је својим континуираним вишедеценијским радом задужила српски род промовишући наше писмо и културу на свим меријидијанима.

Како је наведено у образложењу признање јој је додијељено за промоцију ћирилице и православља кроз умјетнички опус широм планете, али и за пријатељство према најјужнијем граду Републике Српске, изражено кроз дјела посвећена пјеснику Јовану Дучићу, која је завјештала Музеју Херцеговине.

Примајући ову награду Мира Маодуш је истакла да је њена велика жеља да се пјесме Јована Дучића преведу на свјетске језике.

– Српски народ се свијету најбоље може представити кроз културну дипломатију, а лик и дјело Јована Дучића то заслужује.

Мира Маодуш, у разговору за Слободну Херцеговину, тврди да је „велики свијет” веома слабо упознат са српском културом. Објашњава зашто је инспирисана Дучићевим ликом и дјелом и открива како је и зашто, у њеном родном Метку у Лици, у коме је сахрањена њена рођака Ангелина (рођена сестра Николе Тесле) опстала Црква Усековања главе Светог Јована Крститеља.

● У плејади великих словенских пјесника зашто је баш Дучић био Ваш избор?

– У стиховима више српских и руских пјесника откривала сам оно што и сама осјећам. Деведесетих година прошлог вијека, у вријеме најжешћих, неправедних и нехуманих санкција са којима се суочавала Србија, такође и ја у Паризу, исписивала сам оно што је Ђура Јакшић давно поручио својом пјесмом Јевропи. Свјесна сам да то ништа није значило нити сада значи, али мени је било лакше, јер сам знала да нисам сама. Вјерујем да исто осјећају и остали љубитељи умјетности. Можда сам Дучићеве мудре поуке изабрала не само зато што га волим као пјесника, него и изузетно цијеним као образованог и угледног дипломату којим би свака држава у свијету могла да се поноси као и ми. Сматрам да нам је сада и те како потребна дипломатија.

● Ових дана прославили сте свој

УМЈЕТНИЦА КОЈА ПРОМОВИШЕ ЋИРИЛИЦУ

Сликарка Мира Маодуш, једна од водећих свјетских представника лезризма, рођена је у Јеку Другог свјетског рата у италијанском војном логору у Лици. На простору НДХ, гдје су страдали многи њени сународници, Бог јој је предодредио судбину да преживи и слике из раног дјетињства и српско писмо ћирилицу представи на сликарским платнима широм свијета. Њене слике су се нашле и на новогодишњим честиткама Унеска. Своја звања и признања је стицала у земљама у којима се школовала и умјетнички развијала – Њемачкој, Италији и Француској. Љепотом случајности удала се за др Риођија Наказатоа, професора, декана и предсједника Кјорицу универзитета у Токију, па се тако и далека Азија упознала са њеним дјелом и српском ћирилицом.

80. рођендан, а наредне Благовијести ће бити јубилеј 80. година од смрти великог пјесника. Да ли Ви те датуме доживљавате као симболику?

– Дучића волим као представника симболизма, али нисам склона симболици овакве врсте. Било какво тумачење је сувишно и нетачно. Ако неко зна одговор, то сигурно нисам ја. Мени је занимљиво да се Дучић родио 1873, исте године када и Надежда Петровић, једна од наших најзначајнијих умјетника и родољуба, зачетника колористичког експресионизма, правца чије трајање на свој особен начин продужавам и доказујем вјечност умјетности.

● Дучић је, као и Ви, Србин и грађанин свијета. Чини се да је и њему и Вама Италија земља од посебног значаја. Колико Италијани уопште знају о Дучићу, познају ли уопште његову поезију?

– О Дучићу и уопште о нашој умјетности „велики“ свијет врло мало зна. Моћне државе су довољне себи и много фактора утиче да би се српски великани нашли у антолојским прегледима свјетске умјетности. Моја љубав према Италији проистиче из чињенице да су италијански војници спасили живот моје трудне мајке. Примили су је у свој војнички логор, у кругу касарне, тако да ме је ту родила. Зато шаљиво истичем да сам рођена у Италији, иако је Медак званично мјесто мог рођења. Касније сам студирала сликарство на Академији у

Венецији, магистрала из области историје умјетности на Универзитету у Милану. Завољела сам италијанску умјетност и формирала се под утицајем Фра Анђелика, Пјера дела Франческа, Рафаела, Тицијана и осталих предводника италијанске и свјетске умјетности. Случајно сам пола вијека живјела и стварала у париском атељеу који је користио

» За вријеме Другог свјетског рата, комунисти су хтјели да сруше цркву Усековања главе Светог Јована Крститеља у Метку, поставили су штапине динамита и чекали да падне ноћ па да је минирају. Народ је почупао те штапине и побацао у ријеку која протиче поред манастира. Црква је обновљена 1990. године. (Извор: Епархија Горњокарловачка)

» Мири Маодуш је захвалницу уручио градоначелник Требиња Мирко Ђурић (промотивна фотографија преузета са портала Вечерњих новости)

Модиљани, чији животни пут повезујем са Рафаеловим. Италија обраћа велику пажњу на образовање и културу, прати популарност својих умјетника у свијету и улаже у њихову промоцију у другим срединама.

● Дучић је говорио: „Све је одишта, у речима”. Да ли све може бити и у сликама?

– Кажу да слика говори више од хиљаду ријечи. Има у томе истине, јер је ликовни језик разумљив свима. На нама је да само пластичним средствима, бојом и атмосфером, свакако и иконографијом, изразимо титраје своје душе и нагнамо да љубитељи у нама открију себе. Наш значајан сликар Тодор Стевановић је лијепо рекао: „Слика / је слијеп / све док га / не оживи виђењем / себе у њој. Односно: Посматрач / је слијеп / све док га / слика / не оживи виђењем / себе у њему”. Структуру мојих слика чине слова, ријечи и цјеловите пјесме, некада својеврсни ребуси које свако може да разријеша како жели. Др Оливер Томић је добро уочио да сам кренувши од графоса, стигла до логоса. Све сам то чинила спонтано, без великих претензија, управо онако како је дефинисала Љубица Миљковић: „Самој себи ради себе саме”. Она је називом свог текста подсетила и на мудре изреке Марка Аурелија, још једног Италијана у мом духовном животу.

● Дучић је писао ћирилицом, док сте Ви ћирилицу прославили у свијету сликарства. Својевремено сте рекли да сте инспирацију за свој рад пронашли у медачкој цркви гдје сте се први пут срели са српским писмом. Недавно је патријарх Порфирије служио литургију у цркви у којој сте крштени. Колико Вам значи да је за разлику од нашег народа, црква ипак опстала на том простору?

– Заиста сам љепоту српског писма открила у Цркви Усековања главе Светог Јована Крститеља у Метку, који је у свим ратовима тешко страдао. Ангелина, моја рођака, рођена сестра Николе Тесле, била је протиница у тој цркви у чијој

је и порти сахрањена. Они који су рушили православне цркве по Лици из неких разлога им је наша Медачка црква била недодирљива. Највјероватније због страха. У младости сам чула причу да медачку цркву нико није смио да руши. Кажу да су послје рата од тога одустали када су на улазу видјели змију која их је пријетећи гледала. Убјеђена сам да енергија искрене вјере може да помогне и цркви и вјерницима. Многи гријеше када вјерују да би нас боље разумјели када бисмо употребљавали латиницу. Не разумију се слова него ријечи. Јапански, арапски или било који други језик нико неће разумјети, чак и када је написан латиницом. Зато је мени битна љепота ћириличних слова која су постала моје знамење.

● Док је боравио у Италији Дучић је спремио 5 тона књигоматеријала за градску збирку свог родног Требиња. Шта је Вас мотивисало да управо Требињу поклоните своја вриједна дјела?

– Донација мојих слика није била планирана. То је био спонтани акт током отварања изложбе, кад сам се први пут нашла очи у очи са публиком и осјетила вијековну патњу тог народа, као што вјерујем да је и сам Дучић осјећао. Једино што сам могла понудити им је дио мог рада. Дучићу сам се дивила независно од Требиња. Ипак, он јесте једно од знамења овог дивног града који опстаје упркос тешкоћама са којима се суочавао. Пошто сам читав циклус посветила овом племенитом пјеснику, било ми је најприродније да се моје слике нађу уз његову пребогату збирку коју је оставио свом граду. Част ми је да су одговорни то схватили и прихватили мој дар који свједочи о трајању Дучића међу Србима, о изазовима, схватањима и тумачењима, његових стихова. Надам се да томе, макар мало, допринеси и мој скромни поклон Требињу, којим сам исказала љубав и према свом народу и према јединственом Јовану Дучићу.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

Јубилеј прослављен широм свијета!

Музеји, јавне и приватне галерије у Паризу, Београду, Требињу, Токију, Ливорну и Торонту ове године су посветили велику пажњу стваралаштву Мире Маодуш. Тако је недавно у Тоскани, у граду Ливорну, у Музеју Ђовани Фатори организовано свечано отварање изложбе у част обиљежавања 80. рођендана познате српске сликарке.

Ова изложба је дио свјетског програма Celebrating Mira Maodus 2022 у којем се поред великих свјетских метропола Париза, Токија, Торонта, овај догађај десио и у београдској Галерији '73, која је изложбу поменутој сликарки организовала у оквиру Дана Галерије у јуну ове године.

На изложби у Ливорну присутна публи-

ка је имала прилику да сагледа цјелокупно умјетничко стваралаштво Мире Маодуш кроз тридесетак радова великих формата посвећених стиховима великих пјесника Пушкина, Рембоа и Дучића.

Овом важном културном догађају присуствовале су многобројне званичне културне и друштвене госте и званичне. Присутнима су се још обратили и Francesco Gazzetti, први човјек регије Тоскана, Simone Lenzi испред управе Града Ливорна као и Silvia Ramaloni, координаторка цјелокупног програма посвећеног Мири Маодуш.